ASOCIAȚIA DIPLOMAȚILOR MILITARI ÎN REZERVĂ ȘI ÎN RETRAGERE
„ALEXANDRU IOAN CUZA"

DINCOLO DE ORIZONTURI

REVISTĂ DE OPINII

Anul III/Nr. 5/ Aprilie 2018

București, 2018

MOTTO:

„Taie-le rădăcinile, acoperă-le cerul, distruge-le tradiţiile, dezbină-i, fă-i să se ruşineze de ceea ce sunt.

Astfel, nu va trebui să lupţi pentru a-i cuceri, pentru că, speriaţi de ceea ce vor fi devenit, te vor implora pe tine să vii şi să-i salvezi de ei înşişi!”

(SUN TZU, 544 – 496 BC, general şi filozof chinez)

DINCOLO DE ORIZONTURI

REVISTĂ DE OPINII

Anul III/NUMĂRUL 5·APRILIE 2018

Publicaţie bianuală a Asociaţiei Diplomaţilor Militari în Rezervă şi în Retragere

„Alexandru Ioan Cuza”

CONSILIUL EDITORIAL:

Prof. dr. Ioan Mircea PAŞCU

General (ret) dr. Decebal ILINA

General (ret) prof. univ. dr. Sergiu MEDAR

General (r) dr. ing. Gheorghe SAVU

General locotenent (r) ing. Iulian - Cristian DINCOVICI

General maior (ret) Mihaiu MĂRGĂRIT

General maior (r) prof. univ. dr. Adriean PÂRLOG

General de brigadă (ret) prof. univ. dr. Gheorghe NICOLAESCU

General de brigadă (ret) Gheorghe VĂDUVA

General de brigadă (ret) Florin CIŞMIGIU

Colonel (r) prof. univ. dr. Teodor REPCIUC

Colonel (r) ing. Petre JOIȚA

REDACŢIA:

Redactor şef:	General de brigadă (r) Dan NICULESCU
Secretar de redacţie:	Colonel (r) Ion TOADER
Responsabil de număr:	General de brigadă (ret) Vasile ILIEŞ
Colegiul de redacţie:	Colonel (r) Constantin MOLDOVEANU
	Colonel (ret) Ion SCARLAT
Tehnoredactarea:	Aurelia SPĂTARU

CUPRINS:

Editorial 4

ORIZONTURI GEOPOLITICE

Caleidoscop Geopolitic - Gl.bg.(r) prof. univ. dr. Gh. NICOLAESCU 7
Situaţia din Comunitatea Statelor Independente - Col. (r) Ion SCARLAT ….. 11
Evoluții recente pe direcția strategică de sud-vest și Districtul militar de sud al Federației Ruse - Col. (r) Constantin MOISA …… 23
O nouă strategie occidentală pentru Balcanii de Vest - Gl.bg.(r) Dan NICULESCU ……. 35
Influenţa rusă în Balcanii de Vest în 2017 şi perspectivele în 2018 – Col.(r) Cedomir VOINOV …… 40
Preocupări actuale ale Poloniei pentru apărarea naţională şi în cadrul NATO - Gl.bg.(r) Vasile ILIEŞ 56
Asia de Sud şi de Sud-Est realităţi geopolitice şi geostrategice - Gl.mr.(r) Theodor PALADE 64
Relațiile chino – israeliene. Trecut, prezent și viitor – C-dor(r) Mihai AXANTE ……... 72

OPINII

Confruntări informaţionale contemporane – agresiuni „fără faţă” – Gl.mr.(r.) prof. univ. dr. Adrian PÂRLOG 84
Securitate, confruntare şi război în spaţiul cybernetic - Col.(r) dr. Cătălin BALOG ……. 91

ISTORIE

Activitățile de taină și diplomatice în Dacia și Țările Române - Col.(r) Ovidiu IOSIF ……... 104
România și Ungaria în ultimii ani ai Războiului Rece (1987–1989) - Dr. Alexandru Ghişa 118

RECENZIE DE CARTE

Spărgătorul de gheaţă. Cine a declanşat al Doilea Război Mondial? de Victor SUVOROV - Gl.bg.(r) prof. univ. dr. Gh. NICOLAESCU 126

E D I T O R I A L

Trăim într-o perioadă de insecuritate geopolitică. Dacă eşti familiarizat cât de cât cu evoluţia situaţiei de securitate globală, impresia este aceea a unei stări de conflict continuu. Până şi Strategia de Securitate a SUA subliniază acelaşi lucru, că o nouă confruntare sistemică este tot mai aproape, că terorismul internaţional nu mai este principala ameninţare la adresa SUA ci F. Rusă şi China. Aici trebuie să fac o remarcă, anume că menţionarea F. Ruse este o recunoaştere indirectă a faptului că aceasta este din nou o putere globală sau, în orice caz, pe cale de a atinge această poziţie. Pericolul nu constă în echilibrul de forţe dintre cele două ţări, ci în capacitatea acestora de a-şi multiplica puterea printr-un sistem de alianţe bazat pe interese comune şi mai ales pe perceperea unei ameninţări comune. Aceasta a fost dintotdeauna ecuaţia puterii geopolitice. Încă din perioada premergătoare Primului Război Mondial, într-un studiu făcut în cadrul Ministerului de Război britanic, se arăta că echilibrul global trebuie menţinut prin paritate de forţe. La vremea aceea erau cinci imperii care controlau lume (Anglia, Franţa, Rusia, Austria şi Turcia). În aceste condiţii echilibrul se putea realiza prin alierea a trei ţări mai slabe împotriva celorlalte două mai puternice. Dacă una din cele cinci ţări lua un avânt prea mare şi manifesta „potenţial expansionist", alianţele se schimbau astfel încât să se păstreze echilibrul. Bineînţeles că acest studiu atrăgea atenţia asupra Germaniei care manifesta astfel de tendinţe şi ameninţa poziţiile globale ale Marii Britanii şi Franţei.

Astăzi numărul marilor puteri s-a micşorat şi au ajuns la trei: SUA, Rusia şi China, fapt care nu are importanţă fiindcă ecuaţia de putere rămâne aceiaşi, doar numărul este diferit.

Faptul că asistăm la începerea unui proces de rearanjare a alianţelor este normal, cum este normală şi poziţia Washingtonului faţă de China care devine din ce în ce mai puternică, manifestă pretenţii regionale…deocamdată şi se apropie prudent de F. Rusă, după ce în perioada Războiului Rece a sprijinit politica SUA împotriva URSS. Dacă acest joc politic a fost cumva gândit anterior de către liderii de la Beijing înseamnă geniu politic, înseamnă că proverbiala răbdarea chinezească este o armă invincibilă. Eu personal mă îndoiesc de acest lucru, dar nu pot să nu mă gândesc că fără un fir roşu care să conducă un popor prin istorie nu se poate.

Dacă admitem faptul că Rusia şi China ar putea, în viitor, echilibra balanţa de forţe cu SUA, atunci rezultă că deosebit de important pentru această etapă este atragerea de noi aliaţi din categoria puterilor regionale în una sau cealaltă tabără.

Aici cred că civilizaţia occidentală greşeşte şi pierde teren prin aroganţă şi prin prea multă încredere în forţele proprii. Popoarele sunt mândre, doresc să fie

respectate, doresc să fie tratate egal, chiar dacă sunt conştiente că în balanţa de putere nu au valoare egală. Aici este punctul cel mai sensibil al viitoarelor alianţe fiindcă depind calitativ de tipul de adeziune: din interes, de nevoie, forţat, şantajat, ameninţat, pentru o cauză comună sau în faţa unei ameninţări majore etc. Câteva exemple ce pot justifica cele afirmate mai sus:

- Australia este una din cele mai ataşate ţări din emisfera sudică faţă de politică SUA, dar după ce preşedintele SUA, Donald Trump, a prezentat în Congres Strategia de Securitate Naţională şi Strategia de Apărare Naţională, primul ministru australian, Malcolm Turnbull, a precizat că ţara sa nu percepe nici F. Rusă, nici China ca un pericol şi că va continua să dezvolte relaţiile ţării sale cu acestea. În acest caz, Australia a fost pusă în poziţia de a alege între un partener politic şi unul economic. Liderii de la Canberra au decis că interesul naţional presupune continuarea bunelor relaţii cu ambele părţi şi că principiul „dacă nu eşti cu mine eşti împotriva mea" nu funcţionează;

- Modul în care este tratată România în cadrul UE, cu aroganţă, superioritate, discriminator, în pofida faptului că este ţara cea mai docilă şi fără pretenţii (sau poate tocmai de aceea). În acest caz aroganţa liderilor Occidentali este jignitoare şi are efecte dăunătoare pentru credibilitatea UE;

- Disputele, cu diferite intensităţi, dintre Bruxelles şi Washington, care se perpetuează aproape fără pauză de la războiul împotriva Irakului, din 1991, până în prezent, spre deliciul Rusiei care nu trebuie decât să mai pună din când în când puţin gaz peste foc. În acest caz, lipsa de încredere între aliaţi este manifestă, dăunătoare şi duce la apariţia unor vulnerabilităţi inutile;

- Îndepărtarea Turciei de valorile Occidentului şi reorientarea sa către alte alianţe. Tendinţa de reorientare a liderilor turci către alţi parteneri, deşi se manifestă în prezent, are rădăcini mult mai vechi, multe dintre ele vizând mândria naţională.

Exemplele pot continua şi toate spun cam acelaşi lucru: morala fabulei cu dulăii şi căţeii este din ce în ce mai puţin valabilă.

Ceea ce doresc să subliniez este faptul că reflexele imperiale ale puterilor globale sau regionale ar trebui să se diminueze sau chiar să dispară cu desăvârşite din relaţiile internaţionale prezente şi de viitor. Şi în această privinţă Turcia poate fi dată ca exemplu: când Ankara a adoptat politica de „soft power" a avut succes, s-a bucurat de deschidere în lumea arabă şi de apreciere internaţională; actuala politică de forţă, de expansiune, de rezolvare a problemelor pe cale militară, de confruntare cu aliaţii, fie ei UE sau SUA, apropierea de Rusia, transmite un mesaj de ameninţare şi de pericol.

Exemplul Turciei are valoare generală, cum şi revenirea la vechile obiceiuri pare a fi o boală cronică a ţărilor ajunse pe o anumită treaptă de putere.

Pe lângă puterile regionale, mai există o categorie de ţări, anume cele care au o însemnătate geopolitică mică. În context global, o „ţară mică" nu înseamnă

neapărat un spaţiu geografic redus, ci o ţară care nu doreşte sau nu are liderii care să o facă să conteze în concertul internaţional.

Pentru aceste ţări este valabilă „parabola elefanţilor”: *nu contează dacă elefanţii fac dragoste sau război, este vai de cei care se află printre picioarele lor*.

Gl.bg. (r) Dan NICULESCU
PREŞEDINTELE ADMRR „Al.I. CUZA”

CALEIDOSCOP GEOPOLITIC

Gl.bg.(r) prof.univ.dr. Gh. NICOLAESCU

Trăim vremuri marcate de o „politică imprevizibilă şi haotică". Atmosfera generală este una de neîncredere şi suspiciune.

Lumea pare că îşi iese treptat din ţâţâni, deşi motivele nu sunt foarte evidente şi clare, mai ales dacă ne raportăm la perioade istorice nu prea îndepărtate când „ieşitul" (politic) din ţâţâni nu era compatibil cu „bunele maniere diplomatice", ajungându-se unde ştim că s-a ajuns...

Astăzi, se pare că democraţia nu-şi mai ajunge. Suficienţa sa se datorează uşurinţei cu care fosta propagandă comunistă s-a adaptat la cerinţele etapei prezente, devenind cel mai important factor perturbator al mecanismului de funcţionare a democraţiei tradiţionale. Apariţia explozivă a noilor mijloace de comunicare a răsturnat principiile democraţiei, iar subtilitatea propagandei în manipularea opiniei publice a căpătat un caracter de o perversitate nemaiîntâlnită.

Prin toate aceste mijloace specifice de comunicare cibernetică se transmit intenţiile şi poziţiile de natură geopolitică şi tot prin intermediul lor se informează în legătură cu măsurile care urmează a fi luate.

Diplomaţia a căzut demult într-o desuetudine din care nu se ştie cum se va putea ieşi. Lumea a devenit foarte grăbită şi nu mai are răbdare să aştepte negocierile şi aranjamentele în urma acestora. În 1990 se destrăma comunismul şi se dezintegra imperiul sovietic, după 70 de ani de existenţă; pe 11.09.2001, SUA erau lovite chiar în fieful său de mâna nevăzută a terorismului internaţional. Lumea s-a ridicat la război contra acestei periculoase forme de ameninţare renunţând chiar la o parte din drepturile democratice. Terorismul n-a fost încă zdrobit, ci doar unii actori, mai mult sau mai puţin importanţi: Al-Qaida, ISIS ş.a. În schimb, eforturile şi cheltuielile pentru contracararea acestuia sunt colosale.

În SUA, guvernul colaborează cu marile companii – Google, Facebook, Apple, Microsoft - pentru a cunoaşte totul despre structurile teroriste, aceste companii ajungând să pună la dispoziţie accesul în toate terminalele sistemelor utilizate atât pentru comunicare cât şi pentru stocare. Specialiştii străini în domeniu estimează că principalele agenţii de spionaj americane şi engleze (NSA şi MI6) la un loc pot intercepta majoritatea comunicaţiilor cheie de pe întregul glob. Şi totuşi, terorismul n-a fost eradicat, el continuă să se producă în locuri şi momente neaşteptate, provocând în continuare teamă şi haos.

Din punct de vedere geopolitic şi geostrategic, actorii sunt, în cea mai mare parte, aceiaşi. Dar unii, puţini de altfel, au făcut un pas înapoi, iar alţii un pas înainte, luându-le locul pentru scurt timp şi fără să influenţeze prea mult echilibrul stabilit.

La nivel global, SUA a rămas, din fericire, în vârful piramidei, ca unică superputere în măsură să gestioneze „treburile din afară", fiindu-i ceva mai greu cu „treburile ei dinlăuntru", unde preşedintele Trump continuă să fie contestat de o bună parte a opiniei publice americane, şi fără motiv. Criticat de unii adversari politici americani, preşedintele Trump a arătat că predecesorul său a făcut şi lucruri bune, drept pentru care a continuat „marşul spre Asia", încheind acorduri economice cu China, de sute de miliarde de dolari, dar şi cu Vietnam şi India, unde recent a avut contacte la nivelul conducerilor militare şi politice. În acest context, par greu de explicat afirmaţiile fostului secretar de stat adjunct pentru Asia de Est din perioada Administraţiei Obama, conform cărora rezultă că „Administraţia Trump nu are o strategie pentru Coreea de Nord". Argumentele fostului demnitar american în susţinerea acestei afirmaţii apar ca anemice şi, deseori, în afara subiectului. Iniţiativele diplomatice, negocierile şi declaraţiile de până acum au evidenţiat că echipa de consilieri ai preşedintelui Trump a studiat în profunzime dosarul nord-coreean dezvoltând o strategie care, cel puţin până în prezent, s-a dovedit a fi eficace.

Orientul Mijlociu este o altă regiune de interes major constant pentru americani. Geopolitica Orientului Mijlociu a devenit, după destrămarea Imperiului Otoman, după Al Doilea Război Mondial şi mai ales după apariţia statului Israel, din ce în ce mai complicată.

Trasarea unor graniţe cu rigla, fără să se ţină cont de istorie, geografie, etnicitate, valori umane, culturale şi materiale, a determinat situaţii tensionate, soldate cu revoluţii, lovituri de stat militare, războaie locale etc.

În Orientul Mijlociu s-au produs unele schimbări în echilibrul regional de forţe: Egiptul şi-a pierdut poziţia de putere regională locul său fiind ocupat de Iran care, în ciuda dificultăţilor de ordin intern dar şi extern, îşi menţine şi chiar îşi consolidează statutul; Siria este divizată, fără coerenţă politică, ocupată, măcinată de un război civil ce va continua şi după eliminarea Statului Islamic; pentru Israel perioada de invulnerabilitate strategică a luat sfârşit, este ameninţat din toate direcţiile fapt pentru care caută sprijinul Washingtonului, Moscovei şi chiar o relaţie cu unele state arabe (Arabia Saudită); Turcia, pe plan intern este în plin proces de trecere de la democraţie la autocraţie, iar în plan extern translatează de la politica de „soft power" la cea de forţă şi dictat.

Turcia şi Arabia Saudită, două importante ţări musulmane şi sunnite, transmit că vor avea un cuvânt important de spus în actuala configuraţie geostrategică a regiunii. Diferenţele de opinie dintre SUA şi Iran în ceea ce priveşte dosarul nuclear iranian continuă să existe, chiar dacă Acordul semnat cu

Iranul este valabil şi azi (5+1+Iran) şi respectarea prevederilor sale a fost certificat de Agenţia Internaţională pentru Energie Atomică. Se pare că Trump vrea să joace o carte „100%" americană în ceea ce priveşte Iranul, în contradicţie evidentă cu liderii UE.

În mod evident, faţă de situaţia Iranului, Turcia are un anumit ascendent care, cu timpul ar putea să dispară. Putem lua în consideraţie două aspecte pe care Iranul va trebui să le rezolve şi anume: pierderea sprijinului comunităţii arabe din regiune datorită sprijinului acordat Siriei; creşterea tensiunilor sociale ce au generat în anul 2017 ample mişcări de protest anti-guvernamentale. Observatorii străini sunt de acord că protestele din Iran, din 2017, au cauze economice şi nu politice, presupunându-se că o guvernare stabilă şi echilibrată ar putea reuşi detensionarea acestei situaţii prin reforme economice realiste. Oricum, originea reală a protestelor este încă obscură, numeroase scenarii fiind puse sub lupa analiştilor, pornind de la amestecul străin (SUA şi Israel), până la reglări de conturi între eşalonul politic iranian şi Garda Republicană Iraniană (IRG) devenită periculos de puternică şi influentă.

Cât priveşte Turcia, nici aici lucrurile nu sunt foarte clare.

La o analiză atentă, s-ar putea trage concluzia că Turcia ar dori să fie un fel de Marea Britanie continentală, cu alte cuvinte, în NATO şi în afara UE. Considerată un pilon de forţă al NATO în Europa, Turcia pare hotărâtă să-şi joace bine atuurile şi în Europa şi în Orientul Mijlociu, dar şi să-şi afirme independenţă de acţiune politică şi militară în regiune.

În plan intern, preşedintele Erdogan a avut abilităţile pentru a câştiga confruntarea cu gruparea laică. Nu trebuie uitat că laicizarea s-a produs aici în forţă, în contextul unui ambient general islamist, în care a prevalat, în esenţă, ideea modernizării, europenizării şi laicizării ţării sub conducerea vizionară a lui Ataturk. Totuşi Turcia a rămas o ţară islamică, iar frustrările au renăscut cu forţă şi numai Dumnezeu ştie dacă Europa va mai constitui modelul acela puternic care să convingă societatea turcă de avantajele europenismului.

Preşedintele Trump, la modul cel mai direct posibil, a reamintit membrilor NATO că securitatea comună, dar şi cea individuală, costă şi a invitat la aducerea contribuţiei fiecărui aliat la 2% din PIB, ceea ce s-a şi întâmplat (Danemarca fiind ultima ţară din NATO care şi-a anunţat sporirea contribuţiei în termenii propuşi de Trump, iar Suedia a transmis că studiază oportunitatea unei eventuale aderări la Alianţă, la fel cum va proceda, eventual şi Finlanda). Aceasta înseamnă că Alianţa Nord Atlantică devine, pe măsura derulării evenimentelor în plan internaţional, tot mai necesară şi mai importantă pentru securitatea şi apărarea Europei.

Viitorul Summit al NATO de anul acesta va stabili, cu siguranţă, direcţii precise ale conlucrării şi cooperării în cadrul Alianţei, un accent special punându-se şi pe noile riscuri şi ameninţări cărora va trebui să le facă faţă.

Prin participarea la războiul antiterorist din Siria şi sprijinul acordat regimului preşedintelui Assad, Federaţia Rusă şi-a consolidat statutul de puternic actor global. Totodată, a continuat să-şi perfecţioneze mijloacele de luptă cibernetice, fără să-şi neglijeze arsenalele militare. În prezent, în Rusia prin câştigarea acestui nou „ciclu prezidenţial", Putin atinge cele două decenii pe care, într-un alt comentariu, le apreciam ca fiind minimul de timp necesar pentru realizarea unui nou „proiect imperial al Rusiei".

Oricum, se pare că Moscova a reinventat „cursa înarmărilor" şi debutul a fost în forţă. Dacă aceasta reprezintă principala ameninţare pentru NATO rămâne de văzut. Finalitatea acestei curse a înarmărilor ar putea fi o nouă conflagraţie sistemică urmată de o nouă reîmpărţire a lumii.

Totuşi, Putin ar trebui să observe că în ţară raportul de forţe, deşi încă favorabil lui, s-a cam schimbat, iar îndepărtarea principalului contracandidat, Navalnîi, nu înseamnă o victorie... încă.

Este sigur că, în viitorul apropiat, Washingtonul va trebui să poarte discuţii şi negocieri cu Moscova. Rezultatele acestor negocieri pot fi pentru terţi chiar mai periculoase decât ciocnirile dintre cele două ţări.

SITUAŢIA DIN COMUNITATEA STATELOR INDEPENDENTE

Col. (r) Ion SCARLAT

Actualmente Comunitatea Statelor Independente (CSI) este o organizaţie regională formată din 10 din cele 15 foste republici ale Uniunii Sovietice, excepţiile fiind cele trei ţări: Estonia, Letonia şi Lituania, precum şi Georgia (retrasă în 2008) şi Ucraina (retrasă în 2014)[1].

CSI a fost creată în baza Acordului privind formarea Comunităţii Statelor Independente de la Minsk, din 21 decembrie 1991, de către reprezentanţii a trei republici ale fostei URSS: Belarus, F. Rusă şi Ucraina.

CSI activează în baza Acordului din 1991 şi Statutului adoptat la Minsk în anul 1993.

CSI este constituită pe baza mai multor principii ca:

- recunoaşterea reciprocă şi respectarea suveranităţii statelor membre;
- egalitatea în drepturi;
- neamestecul în treburile interne;
- renunţarea la aplicarea forţei.

Cei 11 membri fondatori ai CSI sunt: Armenia, Azerbaidjan, Belarus, Kazahstan, Kârghâzstan, Republica Moldova, Rusia, Tadjikistan, Turkmenistan, Ucraina şi Uzbekistan. În decembrie 1993 s-a alăturat şi Georgia, în circumstanţe controversate, în urma unui război civil în care trupele ruseşti au intervenit de partea guvernului lui Şevardnadze. În urma evenimentelor din august 2008, când trupele ruseşti au intervenit din nou în Georgia pentru susţinerea regimurilor separatiste sud-osetine şi abhaze, parlamentul georgian a votat în unanimitate retragerea Georgiei din CSI, pe data de 14 august 2008.

Ulterior, ca urmare a anexării Crimeei de către Rusia, Ucraina s-a retras şi ea din CSI, în anul 2014.

Georgia, Ucraina, Azerbaidjan şi Moldova au fondat GUAM în anul 1997, ca o organizaţie care încearcă să împiedice extinderea influenţei ruseşti în fostele republici sovietice. În anul 1999, Uzbekistanul a aderat la organizaţie, însă pe 5 mai 2005 a anunţat preşedinţia în exerciţiu (la acel moment moldoveană) că se retrage din GUAM.

[1] Enciclopedia Wikipedia

La 18 august 2008, Comitetul Executiv al CSI a primit o notă de la Ministerul de Externe al Georgiei prin care aceasta îşi anunţa intenţia de a se retrage din CSI. La reuniunea din 9 octombrie 2008 de la Minsk, Consiliul Miniştrilor de Externe al ţărilor CSI, la iniţiativa Kârghâzstanului care deţinea la acel moment preşedinţia CSI, a aprobat ieşirea Georgiei din Comunitate, fapt ce a intrat în vigoare 12 luni mai târziu. Astfel, în conformitate cu Statutul CSI, la 18 august 2009, Georgia oficial a încetat să mai fie membru al acestei organizaţii.
Pe 22 ianuarie 1993 la Minsk, la Summitul CSI a fost adoptat Statutul Comunităţii. Acesta nu a fost semnat de către Ucraina şi Turkmenistan, care astfel, de jure, nu erau state membre ale CSI, dar puteau fi considerate state fondatoare şi state participante. Turkmenistan la Summitul CSI din Kazan (26 august 2005) a anunţat că va participa la Comunitate ca membru asociat.

În conformitate cu Statutul CSI obiectivele Comunităţii sunt următoarele:

- cooperarea în domeniile politic, economic, ecologic, umanitar, cultural şi de altă natură;
- dezvoltarea economică, socială globală şi echilibrată a statelor membre în cadrul unui spaţiu economic comun; cooperarea între state şi integrarea lor într-un spaţiu comun;
- asigurarea drepturilor şi a libertăţilor fundamentale, în conformitate cu principiile general recunoscute, cu normele de drept internaţional şi cu documentele OSCE;
- cooperarea între statele membre pentru menţinerea păcii şi securităţii internaţionale, punerea în aplicare a unor măsuri eficiente de reducere a înarmărilor şi a cheltuielilor în domeniul militar, de eliminare a armelor nucleare şi a altor arme de distrugere în masă, realizarea dezarmării generale şi complete;
- asistenţă, comunicare, contacte şi circulaţie neîngrădită pentru cetăţenii statelor membre;
- asistenţă juridică reciprocă şi cooperare în domeniul relaţiilor juridice;
- soluţionarea paşnică a diferendelor şi conflictelor între ţările membre.

CSI este considerată de către comunitatea internaţională ca fiind o organizaţie regională interstatală între state independente, egale în drepturi. Caracteristicile sale distinctive sunt: interacţiune în aproape toate sferele de comunicare interstatală; asigurarea flexibilităţii mecanismelor şi a formatelor de cooperare colectivă. Flexibilitatea mecanismului organizaţiei interstatale şi interguvernamentale permite să se ia în considerare diferitele grade de pregătire a ţărilor pentru integrare şi totodată permite fiecăreia să participe la procesele de integrare în măsura şi în direcţiile care corespund intereselor lor naţionale.

Interacţiunea în cadrul CSI are loc prin organele sale statutare: Consiliul şefilor de stat, Consiliul şefilor de guvern, Consiliul miniştrilor afacerilor externe, Consiliul economic, Consiliul miniştrilor apărării, Consiliul comandanţilor trupelor de graniţă, Adunarea interparlamentară, Curtea de justiţie economică.

Consiliul şefilor de state (CŞS) este autoritatea supremă a Comunităţii în care şefii de stat discută şi iau decizii privind problemele de principiu referitoare la interesele comune ale statelor participante. În conformitate cu decizia CŞS din 10 octombrie 2008, preşedinţia CSI în 2009 urma să aparţină R. Moldova, iar co-preşedinţia aparţinea F. Rusă şi R. Kârghâză.

Consiliul şefilor de guverne (CŞG) coordonează cooperarea puterilor executive în domeniile economic, social şi în alte sfere ale intereselor comune. În cadrul CŞG se discută problemele critice ale colaborării economice, umanitare, sociale, militare între statele membre, se adoptă proiectele documentelor importante, care se vor introduce pentru analiza ulterioară la Consiliul şefilor de state.

Consiliul de miniştri ai afacerilor externe (CMAE) este organul executiv care asigură cooperarea în domeniul politicilor externe ale statelor membre, în probleme de interes reciproc. Acesta funcţionează în perioada dintre reuniunile CŞS şi a CŞG.

Consiliul economic (CE) este organul executiv care asigură îndeplinirea condiţiilor acordurilor adoptate în cadrul CSI, de către CŞS şi CŞG cu privire la formarea şi funcţionarea unei zone de liber schimb, precum şi alte probleme ale cooperării socio-economice. CE este format din adjuncţii şefilor de guverne din statele membre ale CSI. În cadrul Consiliului, activează Comisia pentru probleme economice (care îşi are sediul în clădirea sucursalei din Moscova a Comitetului executiv al CSI). Comisia este compusă din reprezentanţii autorizaţi ai statelor membre. Azerbaidjanul, Turkmenistanul şi Uzbekistanul nu fac parte din această comisie. Comisia pentru probleme economice (CPE) răspunde de completarea şi revizuirea documentelor de proiect pregătite de către Comitetul executiv şi de organele cu responsabilităţi socio-economice şi de armonizarea poziţiilor statelor membre.

Consiliul miniştrilor apărării (CMA) este organul CŞS responsabil de politica militară şi de colaborarea tehnico-militară dintre ţările membre ale CSI. CMA este format din miniştrii apărării din statele membre CSI (cu excepţia Republicii Moldova, Turkmenistanului şi Ucrainei).

Consiliul comandanţilor trupelor de frontieră (CCTF) este un organ al CŞS responsabil de coordonarea protecţiei frontierelor externe ale CSI. Membrii CCTF sunt comandanţii trupelor de frontieră (sau alţi reprezentanţi autorizaţi) din statele membre, precum şi preşedintele Serviciului de coordonare al consiliului comandanţilor (ŞCCC).

Adunarea interparlamentară (AIP), desfăşoară consultări interparlamentare, discută problemele de cooperare în cadrul Comunităţii, asigură implementarea propunerilor comune în sfera activităţii parlamentelor naţionale. AIP a fost fondată şi funcţionează pe baza Acordului din 27.03.1992 şi a Convenţiei din 26.05.1995. În cadrul adunărilor CSI au participat reprezentanţii

parlamentelor din Armenia, Azerbaidjan, Belarus, Kazahstan, Kârghâzstan, Moldova, Federaţia Rusă, Tadjikistan şi Ucraina.

Curtea economică a CSI a fost creată atât pentru a garanta îndeplinirea obligaţiilor care revin ţărilor membre din acordurile şi tratatele economice semnate între acestea, cât şi pentru a asigura rezolvarea disputelor care apar în derularea acordurilor economice. Este formată dintr-un număr egal de judecători de la fiecare stat semnatar al Acordului privind Curtea economică a CSI (iniţial - 8, la ora actuală 5 membri, câte un judecător din Belarus, Kazahstan, Kârghâzstan, Federaţia Rusă şi Tadjikistan).

Consiliul reprezentanţilor permanenţi (CRP) este un organ permanent al CSI. În perioada dintre reuniunile CŞS, CŞG şi CMAE are următoarele atribuţiuni: facilitează interacţiunea statelor în probleme de interes comun; discută şi prezintă propunerile acestora cu privire la perspectivele de dezvoltare şi priorităţile CSI; elaborează proiectele de ordine de zi ale CŞS, CŞG şi CMAE; în limitele competenţelor sale, monitorizează îndeplinirea hotărârilor organelor statutare supreme ale CSI. În Consiliu activează reprezentanţi din toate statele Comunităţii.

Odată cu organismele menţionate mai sus au fost create peste 70 de organisme de cooperare sectorială. Acestea coordonează eforturile comune ale statelor membre în sectoarele critice ale economiei, dezvoltării sociale, cooperării umanitare, luptei împotriva criminalităţii şi a terorismului etc.

Organul administrativ, executiv şi coordonator suprem al CSI este **Comitetul Executiv (CEx),** cu sediul central la Moscova şi cu sediul executiv la Minsk. Din octombrie 2007, Secretarul Executiv al CSI este S. Lebedev. Reprezentanţii CEx participă la lucrările reuniunilor majore şi forumurilor organizaţiilor internaţionale: ONU, UE, OSCE, ONU / CEE, UNESCAP, ASEAN, UNESCO, FAO, OAS, UNHCR etc.

O etapă extrem de importantă pentru CSI a fost acordarea de către Adunarea Generală a ONU, în martie 1994, a statutului de observator. Acelaşi statut a fost acordat CSI, la 19 aprilie 1994, de către Conferinţa Naţiunilor Unite pentru Comerţ şi Dezvoltare (UNCTAD).

La Summitul CSI din Duşanbe/Tadjikistan, la data de 5 octombrie 2007, a fost aprobat Conceptul dezvoltării pe mai departe a CSI şi Planul de măsuri de bază pentru punerea sa în aplicare (cu excepţia Georgiei şi Turkmenistanului celelalte state participante au semnat documentele).

În cadrul întâlnirilor informale ale şefilor statelor membre CSI de la Moscova (22.02.2008), Sankt Petersburg (06.05.2008), au fost precizate acţiunile principale ce necesitau acţiuni comune şi coordonate în cadrul Comunităţii. Domeniile menţionate au fost: cooperarea în domeniul energetic, inclusiv conservarea energiei; cooperarea în domeniul transporturilor; securitatea

alimentară; delimitarea zonei de liber schimb; dezvoltarea nanotehnologiei; politica de tineret; migraţia şi domeniul umanitar.

În cadrul reuniunii CŞS din 10 octombrie 2008, la Bişkek/Kârghâzstan, au fost adoptate: Regulamentul privind coordonatorii naţionali ai statelor membre CSI şi Regulamentul privind preşedinţia CSI, menite să îmbunătăţească performanţele activităţii CSI. De asemenea, şefii de stat au aprobat proiectul Strategiei de Dezvoltare Economică a CSI până în anul 2020, care a fost adoptată de CŞG la 14 noiembrie 2008, la Chişinău. Prin Decizia şefilor de guverne din 22 mai 2009 a fost aprobat un plan de acţiuni pentru punerea în aplicare a primei etape (2009-2011) a Strategiei de dezvoltare economică.

De asemenea, la Summitul de la Bişkek au fost identificate domeniile-cheie ale cooperării în cadrul CSI: activitatea energetică; dezvoltarea ştiinţei şi inovaţiei (anul 2010 a fost declarat „Anul ştiinţei şi inovaţiei"); tineret (anul 2009 a fost declarat „Anul tineretului").

Prin ordonanţa preşedintelui F. Ruse, Dimitri Medvedev, din 19 martie 2009, coordonator naţional al F. Ruse privind afacerile CSI, a fost numit Igor Şuvalov, prim-vice-prim-ministrul F. Ruse. Au fost numiţi, de asemenea, coordonatorii naţionali privind CSI şi în Belarus, Kazahstan, Kârghâzstan, Republica Moldova, Tadjikistan şi Uzbekistan.

Summitul şefilor de stat din 9 octombrie 2009, de la Chişinău, a constituit un pas important spre dezvoltarea Comunităţii prin creşterea eficienţei mecanismelor sale. Acest lucru s-a reflectat, printre altele, în aprobarea unei noi versiuni a Regulamentului de procedură al CŞS, CŞG, CME şi CE, precum şi prin adoptarea dispoziţiilor referitoare la organele de cooperare sectorială ale CSI.
Federaţia Rusă, care a preluat preşedinţia CSI în 2010, a elaborat un plan de acţiuni pentru punerea în aplicare a hotărârilor aprobate.

Situaţia din CSI – comunitatea unor state „aliate" aflate în război[2]

Situaţia actuală din CSI se prezintă ca un paradox, având în vedere statutul acestei organizaţii. După cum se cunoaşte, F. Rusă este în conflict cu Ucraina, un război care nu se desfăşoară doar în tranşeele din Donbas ci şi pe ecranele televizoarelor şi în spaţiul cibernetic. Propaganda rusească aplică o tactică originală de a câştiga simpatia ucrainenilor, denigrând totodată actuala conducere a ţării: pe de o parte mass-media rusofilă califică conducerea de la Kiev ca fiind nazistă, pe de altă parte nu uită să sublinieze că ucrainenii constituie un popor frăţesc şi deloc străin**.** Deşi aflate în război, Rusia şi Ucraina

[2] Oleg Cojocaru – jurnalist din R. Moldova

continuă să aibă relaţii comerciale.

La toate aceste paradoxuri se mai adaugă unul: Rusia şi Ucraina erau parte din CSI, în care, teoretic, sunt membre doar statele aliate.

Astfel, se poate afirma că CSI de la bun început a fost o invenţie ciudată. Se ştie că statele ce au aparţinut URSS, sau cel puţin marea lor majoritate, nu au mai vrut să rămână în această asociere forţată. Cu toate acestea, majoritatea republicilor sovietice (excepţie făcând Ţările Baltice), au semnat acordul de înfiinţare a CSI.

Atunci se pune întrebarea: dacă au vrut să trăiască împreună, de ce au mai dizolvat URSS?

O altă ciudăţenie este reprezentată de apartenenţa Armeniei şi Azerbaidjanului la CSI.

Dacă ţările membre CSI sunt ţări aliate, de ce se continuă conflictul, întreţinut mai mult sau mai puţin discret şi de Moscova?

Georgia şi Rusia au fost tot ţări aliate şi membre CSI, dar nimeni nu le-a oprit să se războiască în 2008. Este adevărat, după ce au pierdut tot ce reuşiseră să câştige de la independenţă până atunci, liderii de la Tbilisi au retras ţara din CSI.

De asemenea, Kievul a anunţat retragerea Ucrainei din CSI, dar această decizie era logică în contextul politic şi militar existent între cele două state. În caz contrar, toată această schizofrenie statală ar fi continuat în cea mai pură formă, pentru că nu poţi fi şi duşman şi aliat în acelaşi timp.

În concluzie, la finalul anului 2017, CSI era o alianţă formată din 10 state (Armenia, Azerbaidjan, Belarus, Kazahstan, Kârghâzstan, Republica Moldova, Rusia, Tadjikistan, Turkmenistan şi Uzbekistan), din cele 15 foste republici ale Uniunii Sovietice.

Implicarea F. Ruse în ţările din Caucaz membre ale CSI[3]

Recentele evoluţii din Caucaz sugerează schimbările importante ce au loc în regiune. Astfel, în ultimul timp au avut loc o serie de activităţi diplomatice, oficialii ruşi participând la negocieri privind o mare varietate de probleme, inclusiv exporturile de gaze naturale către Georgia, vânzări de armament către Armenia şi stabilirea de relaţii extinse, politice şi de securitate cu Azerbaidjanul. Această activitate diplomatică survine într-un moment în care alţi actori, precum Turcia, Iran şi Occidentul, au început să provoace în mod mai activ dominaţia Moscovei în regiune.

Regiunea Caucazului, o zonă transcontinentală între Europa şi Asia, a fost mult timp o zonă de divergenţe geopolitice. Încercuit de ţări puternice, cu ambiţii imperialiste, precum F. Rusă, Turcia şi Iran, Caucazul este marcat de o reţea complexă de interese, în permanentă schimbare. Pentru a complica şi mai mult

[3] Revista Stratfor

situaţia, regiunea este de interes strategic şi pentru Occident datorită locaţiei şi resurselor sale energetice. În ceea ce priveşte loialităţile, Georgia este orientată spre Occident, Armenia este aliniată cu F. Rusă, iar Azerbaidjanul are relaţii strânse cu Turcia. În realitate însă, fiecare dintre aceste relaţii este foarte nuanţată şi supusă unor schimbări complexe care pot avea loc în orice moment.

În cea mai mare parte a perioadei post-sovietice, F. Rusă a dominat zona caucaziană. Prin înfrângerea Georgiei în războiul din august 2008, F. Rusă a reuşit să-şi consolideze prezenţa militară în Abhazia şi Osetia de Sud, care sunt teritorii ale Georgiei.

Prin războiul împotriva Georgiei, care a luat în mare măsură comunitatea internaţională prin surprindere, Moscova a scos în evidenţă lipsa de voinţă politică a Occidentului de a interveni într-o zonă din vecinătatea nemijlocită a Rusiei.
În Armenia, F. Rusă menţine 5.000 de militari şi sprijină procesul de modernizare şi înzestrare a armatei cu tehnică modernă, superioară celei aflată în inventarul militar al Azerbaidjanului.

În Azerbaidjan, deşi Rusia nu are baze militare, a avut grijă să încorseteze ţara la Nord şi la Vest cu forţe loiale, obligând astfel conducerea de la Baku să ţină cont de interesele strategice ale Moscovei în procesele decizionale proprii.

În pofida poziţiei sale dominante, influenţa regională a F. Ruse a fost serios afectată de la momentul Maidanului ucrainean, din anul 2014. Mişcarea populară de la Kiev a forţat Moscova să recurgă la forţa militară, să aloce resurse substanţiale în Crimeea şi în Estul Ucrainei şi în final, să piardă influenţa directă asupra acestei ţări de maximă importanţă strategică pentru ea. Acţiunile războinice ale Moscovei au condus la presiuni politice şi economice semnificative din partea Occidentului. Combinaţia dintre scăderea preţului petrolului pe piaţa mondială şi sancţiunile impuse de SUA şi UE, a afectat în mod major economia F. Ruse.

Deşi Rusia a luat într-o mare măsură iniţiativa politico-militară în regiune, faptul nu s-a întâmplat fără un preţ şi aceasta se vede cel mai bine în Caucaz unde capacitatea Kremlinului de a-şi proiecta influenţa a fost afectată într-o oarecare măsură. Georgia şi-a sporit substanţial gradul de colaborare cu Occidentul, semnând un acord de asociere şi comerţ liber cu UE în 2014 şi deschizând un centru de instruire NATO în august 2015. În plus, Georgia a achiziţionat sisteme de apărare antiaeriană din Franţa şi a renunţat la importul de armament din F. Rusă. Deşi aderarea la UE şi NATO reprezintă o perspectivă incertă pentru Georgia, sprijinul şi angajamentul Occidentului faţă de această ţară au crescut de la revolta din Ucraina. Este interesant de văzut dacă acest sprijin se va menţine atunci când Rusia îşi va încorda din nou muşchii.

Poziţia Azerbaidjanului în relaţia cu F. Rusă s-a consolidat, în condiţiile în care Europa doreşte ca această ţară să devină o sursă alternativă de gaze naturale prin intermediul „Coridorului Sudic". Încurajat, Baku a adoptat o poziţie mult mai

agresivă în conflictul cu Armenia cu privire la Nagorno-Karabakh, provincie pentru care cele două state au purtat un război în perioada 1988-1994 şi în plus continuă să se provoace reciproc. F. Rusă, tradiţional un aliat ferm al Armeniei şi cea mai influentă putere în alimentarea conflictului privind Nagorno-Karabakh, a devenit şi mai implicată în ultimul timp în medierea negocierilor. Moscova a semnalat că ar putea fi dispusă să iniţieze o schimbare a statu-quo-ului conflictului care ar favoriza Azerbaidjanul. Intenţia politicienilor ruşi este aceea de a împiedica guvernul de la Baku să se apropie prea mult de Occident şi Turcia.

Un pas înapoi se înregistrează şi în Ucraina prin faptul că Moscova ar putea accepta monitorizarea zonei de conflict (inclusiv a celei controlată de separatişti, cum solicită Occidentul) de către trupe de menţinerea păcii. Aceste „cedări" de iniţiativă politică pot fi doar mişcări tactice menite să permită Moscovei să câştige timp. Oricând în mediul internaţional pot apare noi evoluţii care să abată atenţia Occidentului de la zona pe care Moscova o consideră „spaţiul său de interes strategic". Criza rachetelor nord-coreene poate fi un astfel de exemplu.

Sunt şi alte evoluţii recente care evidenţiază poziţia actuală a Moscovei în Caucaz, dar şi eventualele tendinţe de viitor. Astfel, în pofida orientării Georgiei spre Vest, conducerea de la Tbilisi a menţinut contactul cu Moscova. Georgia a evidenţiat dorinţa de a restabili relaţiile cu F. Rusă. Această abordare a constituit un impuls dat comerţului dintre cele două state. În anul 2015, au fost demarate negocierile privind exporturile de gaze naturale din F. Rusă către Georgia. Totuşi, Georgia a iniţiat discuţii similare şi cu Azerbaidjanul, principalul său furnizor şi a încheiat un acord cu Baku pentru a importa anual mai mult cu 500 de mil. m^3 gaze naturale. Apoi, Georgia şi F. Rusă au fost de acord să prelungească contractul privind livrarea de gaze naturale la nivelul existent, fără alte negocieri de preţ. Toate aceste modificări de abordare atrag atenţia asupra faptului că Moscova acţionează metodic pentru reconstruirea CSI şi a poziţiei sale dominante în cadrul acesteia.

Pe de altă parte, relaţia F. Ruse cu Azerbaidjanul a devenit tot mai complicată. Vicepremierul rus, Dimitri Rogozin, a vizitat Baku pentru a discuta aspectele legate de cooperarea tehnico-militară cu preşedintele azer, Ilham Aliev. Potrivit cotidianului rus Kommersant, vizita lui Rogozin a avut legătură cu faptul că Azerbaidjanul nu a plătit armele furnizate de Moscova din cauza problemelor financiare asociate cu preţurile scăzute la energie. Vizita a survenit la doar câteva săptămâni după ce Azerbaidjanul a trimis F. Ruse o notă de protest, exprimându-şi nemulţumirea privind natura şi condiţiile unui împrumut de 200 mil. dolari SUA pe care F. Rusă l-a acordat Armeniei pentru achiziţionarea de armamente.

Deşi F. Rusă acordă o mai mare importanţă alianţei sale militare cu Armenia, Moscova a asigurat furnizarea de armamente către ambele state pentru a-şi menţine influenţa şi controlul asupra lor. Eforturile Moscovei de a menţine un

echilibru diplomatic între cele două state, în condiţiile în care se confruntă cu presiuni din alte părţi, ar putea avea un preţ. Armenia a devenit mai suspicioasă în ceea ce priveşte disponibilitatea recentă a F. Ruse de a se angaja la nivel diplomatic cu Azerbaidjanul în privinţa provinciei Nagorno-Karabakh. Aceste suspiciuni ar putea explica acordul preferenţial privind achiziţionarea de armamente pe care Moscova l-a încheiat cu Erevanul.

În pofida poziţiei sale dominante în Caucaz, F. Rusă nu este lipsită de adversari. Cei mai redutabili, care vor profita de orice semn de slăbiciune din partea Rusiei, sunt Turcia şi Iranul. Deocamdată interesele acestor trei puteri converg, deci cooperarea între ele se justifică. Întrebarea este până când?

Organizaţia militară din CSI[4]

În contextul tulburărilor ulterioare dezintegrării imperiului sovietic, în anul 1992 a fost creată **Organizaţia Tratatului de Securitate Colectivă (OTSC)**, un bloc militar condus de Moscova şi gândit ca echivalent eurasiatic al NATO.

În pofida eforturilor susţinute ale F. Ruse, OTSC nu a devenit acel instrument puternic dorit de Moscova. Divergenţele persistente între statele membre continuă să limiteze eficacitatea blocului militar, iar autorităţile de la Kremlin au ezitat în a implica OTSC în conflictele din spaţiul CSI.

Summitul OTSC din 26.12.2016 a demonstrat dimensiunea divergenţelor dintre statele membre când, pentru a două oară, nu s-a reuşit numirea unui înlocuitor pentru secretarul general, Nikolai Bordiulja, care urma să-şi încheie mandatul.

Până când coeziunea şi capabilităţile militare ale OTSC se vor îmbunătăţi, F.Rusă va fi forţată să se bazeze pe mijloace proprii pentru a-şi extinde prezenţa militară şi influenţa politică în Eurasia.

Chiar şi în aceste condiţii, Moscova a continuat să perceapă blocul drept un instrument pentru obţinerea de influenţă în cadrul statelor vecine. În dorinţa de a-şi consolida imaginea de mare putere, F. Rusă a încercat să prezinte OTSC drept contrapondere la NATO. Exerciţiile militare executate de statele membre ale OTSC au devenit din ce în ce mai mari şi mai frecvente, iar crearea Forţei Colective de Reacţie Rapidă a OTSC în anul 2009, a sporit credibilitatea şi prestigiul organizaţiei pe scena internaţională. Însă o serie de evenimente au expus rapid limitele OTSC ca entitate militară activă şi responsabilă. Când un val de violenţe interetnice între uzbeci şi kârghâzi a izbucnit în sudul Kârghâzstanului, în anul 2010, autorităţile de la Bişkek le-au solicitat celorlalte

[4] Revista Stratfor

state membre ale blocului militar să intervină. Secretarul General al OTSC, N. Bordiulja, a refuzat să acţioneze justificându-şi decizia prin faptul că respectivul conflict era mai degrabă o problemă internă. Bordiulja a justificat în mod similar şi refuzul de a da curs solicitării preşedintelui belarus, Aleksandr Lukaşenco, ca OTSC să intervină pentru a pune capăt conflictului dintre rebeli şi forţele militare din regiunea estică tadjică Gorno-Badakhshan. Totuşi, secretarul general al OTSC şi-a arătat disponibilitatea de a asigura asistenţă materială pentru forţele armate şi cele de poliţie din Tadjikistan.

Lipsa de disponibilitate a OTSC de a interveni în Kârghâzstan şi Tadjikistan au creat semne de întrebare privind adevărata misiune a blocului militar, coeziunea şi capabilităţile acestuia. Mai presus de toate, violenţele din ambele state s-au constituit în cele mai serioase ameninţări la nivelul securităţii cu care alianţa militară eurasiatică s-a confruntat vreodată în interiorul propriilor graniţe şi totuşi OTSC nu a făcut prea multe pentru a gestiona aceste probleme.
Blocul s-a confruntat cu o presiune chiar şi mai mare în contextul intensificării disputei dintre F. Rusă şi Occident, materializată în evenimentele din 2014, din Ucraina.

Deşi Moscova a continuat să se afle la conducerea unor exerciţii militare şi sesiuni de instruire organizate împreună cu alte state membre ale OTSC, blocul a rămas fracturat.

Situaţia F. Ruse a început să se schimbe iar în anul 2016, atunci când Occidentul a început să se confrunte cu propria criză economică şi propriile probleme politice. Votul electoratului britanic de ieşire din UE, situaţia din Siria, Turcia, disputatul rezultat al alegerilor prezidenţiale din SUA, testarea de către Coreea de Nord a rachetelor intercontinentale, au distras atenţia Occidentului şi au oferit F. Ruse oportunitatea de a-şi recâştiga o parte din influenţă în fostul spaţiu sovietic. Poate nicăieri această aserţiune nu este mai clară decât în cazul OTSC. În ultimul an, Moscova a semnat noi acorduri de cooperare militară cu Belarus, Armenia, Kazahstan şi Tadjikistan.

Însă aceste succese nu s-au transpus şi în progrese la nivelul blocului ca întreg. Situaţia este în special vizibilă în repetata amânare a alegerii unui nou conducător oficial al OTSC, cauzată în mare măsură de lipsa continuă a cvorumului necesar pentru votarea unui candidat.

Potrivit unor informaţii, se pare că F. Rusă a promis că va permite Armeniei să ocupe postul deţinut de N. Bordiulja. O astfel de măsură demonstrează sprijinul Moscovei pentru autorităţile de la Erevan, după ce în aprilie 2016 Kremlinul adoptase o poziţie de neutralitate în contextul reluării conflictului dintre Armenia şi Azerbaidjan privind Nagorno-Karabakh.

Întrucât Kazahstan şi Belarus menţin legături strânse cu Azerbaidjanul, există speculaţii potrivit cărora niciuna dintre aceste ţări nu este dispusă să accepte un candidat armean ca fiind următorul secretar general al OTSC.

Imposibilitatea ajungerii la un consens în privinţa alegerii comandantului militar al OTSC înseamnă lipsă de coeziune a organizaţiei, ceea ce va duce la continua subminare a unităţii acesteia. Aceasta nu înseamnă că OTSC este sortită să devină irelevantă sau să se dezintegreze. F. Rusă ar putea alege să soluţioneze problema succesorului lui N. Bordiulja prin nominalizarea unei personalităţi mai puţin controversată, precum un alt candidat de etnie rusă. De asemenea, Moscova poate promova iniţiative care sunt accesibile OTSC precum: integrarea sistemelor de armamente; unificarea sistemelor de apărare antirachetă ale statelor membre OTSC; cooperarea în acţiuni specifice luptei împotriva terorismului etc.

Cu toate acestea, OTSC nu-şi va materializa aspiraţiile de a deveni o alianţă militară care să fie o adevărată contrapondere la NATO, în schimb va servi drept o platformă pentru o cooperare limitată în domeniul apărării. F. Rusă va evita să depindă de OTSC pentru a soluţiona problemele de securitate care apar în statele membre. Pe măsură ce Moscova se va concentra asupra utilizării mai degrabă a relaţiilor bilaterale decât a infrastructurii OTSC, pentru a-şi spori dominaţia asupra spaţiului eurasiatic, blocul militar va continua să fie lipsit de eficacitate, va fi capabil să execute doar anumite acţiuni şi va avea perspective limitate de a le finaliza cu succes.

CONCLUZII

- CSI a avut, peste ani, o evoluţie spectaculoasă, bizară, cu forme şi conţinut stranii. Scopul declarat iniţial de către cei care au stat la temelia sa era clar şi, în principiu, acceptat: asigurarea dezmembrării ordonate a unui uriaş organism care timp de decenii, mai bine sau mai rău, a funcţionat.

- CSI, ca organism politico-militar, are multe disfuncţionalităţi. Primul aspect de straniu al evoluţiei CSI constă în faptul că, deşi euforia obţinerii independenţei statale în toate fostele republici sovietice mai era încă vie, tendinţa actualilor lideri de state independente (cu excepţia republicilor baltice) este aceea de a-şi integra ţările în CSI, sub tutela F. Ruse.

- Un alt aspect straniu al evoluţiei acestei structuri este chiar lipsa de evoluţie. CSI nu s-a transformat într-un organism unit, viguros şi puternic. Reuniunea şefilor de state şi guverne ai CSI din 22 octombrie 1997, de la Chişinău, a fost prima la care participanţii nu au găsit un limbaj comun în nici una dintre problemele discutate, dar au avut curajul să spună că sunt nemulţumiţi de situaţia din Comunitate şi că doresc reformarea ei.

- Straniu este şi faptul că, deşi nimeni nu ştie ce trebuie făcut cu CSI, comunitatea există, în ea se investesc mijloace enorme şi de ea se leagă nişte speranţe de viitor.

- OTSC este o alianţă militară eurasiatică condusă de către F. Rusă care se confruntă şi se va confrunta cu provocări mari la adresa coeziunii şi eficienţei sale. În pofida acestui fapt va continua totuşi să fie o platformă viabilă pentru

executarea de exerciţii militare comune, integrarea sistemelor de armamente şi alte forme de cooperare în domeniul securităţii. Nu se poate exclude posibilitatea ca într-un context geopolitic diferit OTSC să se transforme într-o alianţă militară periculoasă.

EVOLUȚII RECENTE PE DIRECȚIA STRATEGICĂ DE SUD-VEST ȘI DISTRICTUL MILITAR DE SUD AL FEDERAȚIEI RUSE

Col. (r) Constantin MOISA

Dacă privim întinderea terestră continuă şi compactă de la Vladivostok la Gibraltar vedem un continent masiv, Asia, care are la extremitatea sa vestică o peninsulă, Europa. Acesta este şi motivul pentru care geopoliticienii, pornind de la Halford Mackinder până la Alecsandr Dughin, vorbesc de Eurasia, ca un pivot terestru dominat de Rusia.

Dacă analizăm forma Europei, aspectul său de peninsulă devine şi mai evident prin faptul că este înconjurată din trei părţi de ape: M. Baltică, M. Nordului, Oceanul Atlantic, M. Mediterană şi în final, M. Neagră. Astfel, Europa se conturează plecând de la o linie imaginară ce porneşte de pe teritoriu Rusiei, de la Sankt-Petersburg până la Rostov-pe-Don, linie care constituie baza piciorului peninsular, practic de unde se proiectează întreaga peninsulă europeană. Limita cea mai estică a peninsulei se extinde de la marginea de est a M. Baltice, iar la sud ajunge până la nordul M. Negre. Această linie imaginară defineşte, aproximativ, graniţele estice ale statelor baltice, Belarus, Ucraina şi chiar R. Moldova, aceste ţări fiind pe linia de contact cu spaţiul rusesc. De asemenea, geografia acestui spaţiu evidenţiază două trăsături esenţiale, anume că o mare parte din Rusia europeană este efectiv fără ieşire la mare şi că Oceanul Arctic este la mare distanţă de centrele populate ale Rusiei.

O consecinţă cu impact geopolitic este aceea că accesul Rusiei europene la oceanele lumii, la rutele comerciale maritime, în afară de regiunea arctică, este serios limitat. Eventualele tendinţe de ieşire la Oceanul Planetar pot fi blocate uşor de către alte ţări, cum se poate identifica pe hartă. Practic, Rusia europeană are numai trei posibile puncte prin care poate avea acces la căile navigabile şi comerţul maritim la nivel mondial. Prima este reprezentată de traseul arctic, ce porneşte de la Murmansk, se continuă prin intervalul dintre Groenlanda, Islanda şi Marea Britanie (GIUK), pentru a ajunge la Oceanul Atlantic. Al doilea traseu porneşte de la Sankt Petersburg, prin M. Baltică şi M. Nordului spre aceeaşi zonă din Oceanul Atlantic. Pentru a sublinia importanţa acestui traseu este suficient să amintim ameninţarea clară făcută în anul 2015 de ambasadorul F. Ruse la Copenhaga privind intenţia Moscovei de a folosi lovituri nucleare pe această direcţie dacă interesele îi vor fi afectate. Cea de-a treia cale maritimă este prin M.

Neagră, strâmtorile Bosfor şi Dardanele (cale navigabilă îngustă, controlată de Turcia, ce poate fi uşor blocată), M. Mediterană şi prin Strâmtoarea Gibraltar iese în Oceanul Atlantic.

În ceea ce priveşte extremitatea estică a Asiei controlată de F. Rusă, accesul spre Oceanul Pacific este dificil datorită facilităţilor portuare limitate (Vladivostok şi parţial Sahalin).

Ca să ne exprimăm în limbajul geopolitic al lui Dughin, accesul Rusiei la mările calde este sever limitat.

Evaluare privind importanța pentru Rusia a frontierelor de vest și sud-vest.

De departe, Rusia europeană este cea mai dezvoltată parte a F. Ruse, mai ales în regiunile dinspre frontierele vestică, sud-vestică şi parţial de sud. Aceste regiuni sunt zonele de responsabilitate ale Districtului Militare de Vest (DMV) și Districtului Militar de Sud (DMS).

Toate resursele sale, de la cele umane la cele materiale, economico-sociale și administrative dar şi cele de infrastructură critică, energetică și de transport, etc. sunt preponderent concentrate de-a lungul frontierei vestice, cu Europa.

Populația urbană este estimată la cca. 3/4 din totalul populației țării, ceea ce arată un grad ridicat de urbanizare.

Tot în această zonă de sud-vest a Rusiei, agricultura este bine dezvoltată, fiind reprezentată de Câmpia Europei de Est, cunoscută și drept Marea Câmpie Rusă, care totuşi nu are capacitatea de a susține nevoile de hrană ale populației (străbătută spre nord de râurile Dvina si Peciora care se varsă în Oceanul Artic, iar în partea de sud se află bazinul hidrografic al fluviului Volga). Regiunile de la frontiera Rusiei cu Ucraina, cele din Caucaz şi parţial cele din Asia Centrală sunt cele mai productive regiuni agricole ruseşti fapt pentru care sunt considerate zone de interes strategic vital.

Configuraţia infrastructurii de transport a Rusiei arată, de asemenea, importanţa regiunilor de vest şi sud. Căile ferate rămân critice în Rusia și sunt orientate către vest şi sud, înspre fostele republici sovietice. Siberia este aproape izolată și doar două rute leagă Rusia europeană de Orientul Îndepărtat și Oceanul Pacific.

De subliniat că toate elementele politice, economice, administrative, socio-culturale și militare sunt de asemenea, în zonele de vest și sud-vest ale Rusiei.

Vulnerabilități militare și puncte tari

Punctele tari și vulnerabilitățile sunt date de caracteristicile terenului și specificul vegetației, precum și de condițiile geoclimatice**.**

Mărimea teritoriului F. Ruse, astăzi cel mai întins stat al lumii, ocupând o parte din estul Europei și nordul Asiei, a constituit dintotdeauna punctul forte

pentru planificatorii militari ruși. Chiar și numai partea europeană rusă reprezintă cel mai mare teritoriu comparativ cu orice alt stat european.

Terenul este specific zonelor de câmpie și colinar, cu zone de deal-podișuri (podișul Valdai, Central Rus, Volga, etc), până spre Munții Urali, cu zone împădurite numai spre regiunile de nord, fără munți și teren muntos-împădurit, fără alte obstacole naturale majore ce pot deveni puncte tari de teren ce ar favoriza apărarea. Practic Marea Câmpie a Rusiei este o poartă deschisă către inima Rusiei, Moscova, până către Munții Urali, care reprezintă bariera tradițională între Rusia europeană și cea asiatică. Relief muntos se află şi în sud-vestul ţării, Munţii Caucaz care constituie o barieră greu accesibilă, având căi de comunicații limitate și puncte obligate de trecere reduse numeric.

Varietatea vegetației în Rusia este impresionantă. În zona nordică, polară, găsim tundra (mușchi, licheni, plante pitice, zone fără vegetație) și silvo-tundra. În sudul zonei de tundră apare taigaua, care ocupă circa 1/2 din teritoriul țării. Aici sunt păduri de conifere, care formează o unitate a vegetației de la Marea Baltică la Oceanul Pacific. Taigaua este cea mai întinsă pădure din lume. Aici rețeaua hidrografică este modestă, iar singurele fluvii importante sunt Donul şi Volga (3.531 km, cel mai lung fluviu din Europa). Aceste cursuri de apă au valoare militară numai pe segmentele superioare, spre vărsare în M. Azov și respectiv M. Caspică.

Relieful şi vegetația specifice zonei constituie factori de vulnerabilitate care, chiar în condițiile unui război clasic, ar crea serioase dificultăți planificatorilor ruși.

Pe de altă parte, clima, temperat continentală, aspră și rece înspre nord, combinată cu specificul infrastructurii rutiere și feroviare slab dezvoltate, constituie, cel puțin teoretic, factori de putere ce favorizează apărarea.

Fără a intra în detalii, aș mai menționa că:

- mărimea teritoriului și parțial condițiile de vegetație, cu păduri masive în nordul țării sunt factori favorizanți pentru Rusia și face dificilă cercetarea strategică și folosirea altor forțe și mijloace specifice, cum sunt HUMINT, SIGINT, IMINT, ELINT, în spațiul rusesc;

- folosirea masivă a blindatelor este favorizată pe toată adâncimea strategică;

- manevra pe verticală a forțelor și mijloacelor terestre este de asemenea, favorizată;

- mascarea, strategică și operativă, este dificil de realizat, mai ales pe direcția de sud-vest.

Am prezentat aceste câteva considerente din convingerea că ***strategii ruși cred încă în aceste puncte tari care au dus de atâtea ori la succese în luptă.***

Aș mai sublinia un factor strategic determinant, anume faptul că F. Rusă nu mai are acum zona tampon cu vestul**,** în care să se poată planifica și duce acțiuni ce permit proiectarea forțelor, limitarea acțiunilor inamicului și oprirea acestuia înainte de intrarea pe teritoriul național rus. Rusia a pierdut nu numai fostele state membre ale URSS, dar și fostele state comuniste membre ale

Tratatului de la Varșovia, care constituiau zona tampon ce proteja Rusia. Practic, vorbim de două linii de apărare: una formată din Polonia, Germania de Est, Cehoslovacia, Ungaria, România și Bulgaria și o alta compusă din țările baltice, Belarus, Ucraina și R. Moldova.

În zona caucaziană aliniamentul strategic de apărare format din Georgia, Armenia și Azerbaidjan este destul de fragil.

În prezent, graniţa Rusiei este mult mai aproape de Moscova ceea ce justifică parţial strategia actuală a F. Ruse de a muta sau a încerca să mute frontiera cât mai la vest posibil şi de a-şi redobândi controlul asupra unor state ce au aparţinut zonei sale de influenţă**.**

Țările vecine și mai ales Ucraina, pot pune serioase probleme în realizarea acestei strategii. O Ucrainã membră UE și eventual NATO, ar duce frontierele celor două organizații la Marea Azov și în regiunea Rostov pe Don, practic poarta de intrare în Federația Rusă.

Moscova este conștientă că deocamdată nu are suficiente argumente de a împiedica planurile Occidentului, dar caută să identifice alte metode mai subtile de contracarare. O astfel de metodă este aceea de a sprijini partidele extremiste și a partidelor și forțelor care susțin interesele F. Ruse. Aceste acțiuni reprezintă o amenințare directă, inclusiv pentru România, care ar trebui să acorde o atenție sporită și o reacție bine controlată, coerentă și proactivă.

Scurtă analiza geostrategică generală a DMS

Reorganizarea militară din 2010, a redus numărul districtelor militare ale F. Ruse de la 6, la 4, între care și Districtul Militar de Sud.

Recent, în decembrie 2015, a fost înființat Comandamentul Strategic Întrunit Arctic (CSÎA) care devine al cincilea district militar. Desprins din

Districtul Militar de Vest, CSÎA este constituit pe baza Flotei Nordului şi are misiunea de a proteja teritoriile şi interesele F. Ruse în regiunea artică.

Districtul Militar de Sud (DMS), este situat în sud-sud-vestul Rusiei şi are ca vecini: la Nord, Districtul Militar de Vest, la Est, Kazahstanul şi M. Caspică, la Sud**,** Azerbaidjanul şi Georgia, la Sud-Vest, M. Neagră şi la Vest, Ucraina. Are ca responsabilitate, direcţia strategică de Sud-Vest.

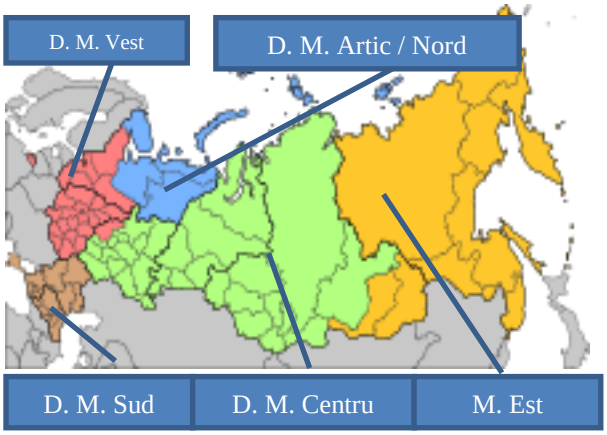

Dacă din punct de vedere al suprafeţei şi al populaţiei este cel mai mic district, din punct de vedere geopolitic şi geostrategic, este poate cel mai important district militar al Rusiei şi drept urmare este o prioritate absolută în politica militară rusă.

Infrastructura de transport, agricultura şi parţial industria, precum şi densitatea populaţiei sunt bine dezvoltate în această regiune.

Dacă spre frontiera de vest, cu Ucraina, terenul şi formele de relief nu reprezintă un punct forte pentru ducerea operaţiilor militare, fără puncte tari şi zone muntos-împădurite, fără cursuri de apă majore sau lucrări hidrotehnice de amploare, mai puţin Donul şi Volga pe cursul inferior, spre vărsare, către frontiera de sud, spre Georgia şi Azerbaidjan, se află Munţii Caucaz, cu zone întinse bine împădurite, cu creste greu accesibile şi căi de comunicaţii limitate, toate constituind obstacole puternice.

De asemenea, din totalul frontierelor din responsabilitatea DMS, circa 60% sunt frontiere maritime şi numai 40% sunt frontiere terestre. Frontierele maritime sunt cele dinspre sud-vest, la M. Neagră şi M. Azov şi cele dinspre est, la M. Caspică.

Frontiera pe Munţii Caucaz are o lungime de cca. 650 km dar în adâncimea zonei de responsabilitate a DMS lăţimea este de cca 450 km (între frontiera cu Ucraina şi cea cu Kazahstanul). Axa centrală nord-sud este de cca. 700 km., iar axa est-vest (Anapa – Astrahan) este de aproape 1.000 km.

Una din cele 3 căi navigabile ale Rusiei, de importanţă strategică pentru ieşirea la căile maritime de comunicaţii, **direcţia M. Neagră prin Bosfor şi Dardanele**, se află în zona sa de responsabilitate şi reprezintă una din misiunile de bază ale DMS, aceea de a menţine deschise cu orice preţ aceste strâmtori şi accesul spre M. Mediterană.

Marea Neagră este:

- de o mare importanță economică pentru Rusia, porturile sale, în principal Novorossiysk, asigurând transportul a 30% din totalul exporturilor sale maritime;

- calea unică de acces la M. Mediterană şi mai departe la Oceanele Atlantic și Indian. Flota M. Negre (FMN) din DMS este necesară pentru a susține accesul în aceste zone, precum și pentru a gestiona posibile situații de criză și de instabilitate în Caucaz sau chiar în zona strâmtorilor. DMS, prin FMN, asigură sprijin logistic pentru escadra navală rusă din M. Mediterană, care a fost reconstituită după 2013 și consolidată după anul 2015.

În zona sa de responsabilitate a DMS și în teritoriile învecinate există cea mai mare densitate de conflicte înghețate sau mai puțin înghețate care pot genera cu ușurință reluarea conflictelor sau izbucnirea unora noi.

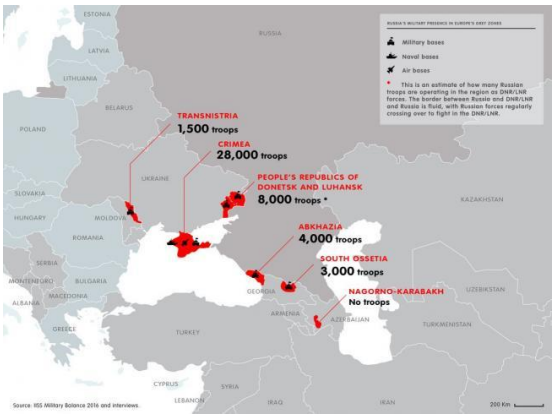

Pe scurt, conflictele din estul Ucrainei, din Transnistria, situația din Osetia de Sud și Abhazia, a căror independență nu este recunoscută de comunitatea internațională, conflictul din Nagorno-Karabakh, dar și situația internă din Cecenia, Daghestan, etc, sunt motive de îngrijorare pentru liderii politico-militari ruși. Iar dacă zona Caucazului este momentan un vulcan în stare latentă, Balcanii de Vest rămân același butoi cu pulbere ce poate redeclanșa cu relativă ușurință conflicte locale ce se pot generaliza rapid. Dacă la aceasta adăugăm traficul de arme și muniții dar și cel al materialelor și echipamentelor nucleare, extrem de activ în regiunea Mării Neagre și Caucaz, avem imaginea clară a situației de securitate în zonă.

Din aceste puncte de vedere, nici un alt district militar rus nu are de gestionat atâtea riscuri și amenințări potențiale.

Tot în aria de responsabilitate a DMS există o dezvoltată rețea de infrastructura critică și sistem de transport și export energetic, cel care stă la baza susținerii și menținerii active a economiei ruse. În afara resurselor energetice cunoscute, se adaugă cele din M. Neagră pe care Rusia le dispută cu Ucraina. Să nu uităm nici politica șantajului energetic practicată de Moscova în zona sa de interes din regiunea extinsă a M. Negre.

Ar mai fi de menționat existența unor dezechilibre semnificative în ceea ce privește potențialul și capabilitățile militare ale unităților militare subordonate DMS, dar care în ultimii doi ani sunt tot mai mult echilibrate prin programele de achiziții strategice și dotarea cu ultimele generații de tehnică și echipamente militare.

Dispunere, organizare, loc, rol şi posibilităţi DMS (Anexa)

Reorganizat şi format în conformitate cu Decretul prezidenţial nr.1144 din 20 septembrie 2010, DMS include fostul district militar Caucazul de Nord, Flota Mării Negre şi Flotila Mării Caspice, respectiv apele teritoriale ale acestor mări.

DMS cuprinde graniţele administrative ale Republicii Adygea, Daghestan, Ingushetia, Republica Kabardino-Balkaria, Republica Kalmykia, Karachay-Cherkessia, Republica Osetia de Nord - Alania, Republica Cecenia, şi regiunile Krasnodar, Stavropol, Astrahan, Volgograd şi Rostov.

DMS subordonează două baze militare în Republica Armenia: Baza Militară 102 din Gyumri şi Aeroportul civil-militar Erebuni din capitala Erevan, care găzduieşte Baza Aeriană 3624 şi care, după constituirea spaţiului aerian unificat de apărare comun, se află sub controlul comun al autorităţilor armene şi ruse. De asemenea, subordonează Bazele Militare 4 şi 7 din Osetia de Sud şi respectiv Abhazia, precum şi Grupul Operativ de Trupe Ruse din Transnistria. În aprilie 2014, DMS a înglobat Peninsula Crimeea şi forţele militare staţionate acolo.

La această dată, DMS este considerat de experţi ca principal avanpost al Rusiei şi evaluat ca cel mai puternic şi bine înarmat district militar.

Comandamentul DMS a fost reorganizat şi în prezent a devenit Comandament Strategic Întrunit Sud (JSCS), dislocat la Rostov-pe-Don, comandant fiind general-colonel Alexander Dvornikov, fostul comandant al forţelor operaţionale ruse din Siria.

La începutul lunii iunie 2016, Moscova s-a angajat discret într-un proces de reorientare politico-militară şi de reorganizare a forţelor armate din sudul Rusiei, Caucaz şi Orientul Mijlociu. Din motive evidente, Siria rămâne un punct principal de atenţie, dar noua strategie constă în revenirea Rusiei în fostele sale zone de influenţă, fie din Magreb (Egipt, Libia), fie din Vietnam, Cuba, Yemen etc.

La 1 iulie 2016, Kremlinul a anunţat schimbări profunde în DMS care, restructurat, va fi responsabil pentru acţiuni regionale, precum şi crearea unui departament central al Ministerului Apărării destinat să supravegheze şi să formuleze strategii pentru activităţi militare în Regiunea Extinsă a Mării Negre (REMN) şi în Bazinul Mediteranei de Est.

DMS astfel restructurat, este o grupare majoră de forţe întrunite, cu imense responsabilităţi relaţionate cu evoluţiile geo-strategice şi politico-militare recente. Ca atare, DMS se confruntă şi va gestiona unele dintre cele mai diverse şi imediate provocări şi ameninţări pentru Rusia atât în REMN, în Orientul Mijlociu

cât și pe direcția strategică de sud-vest.

Unul din noile elemente introduse în vara anului 2016 de către DMS, este o desfășurare strategică a sistemului rețelei-platformă Anti-Acces/Zonă de Interdicţie[5] (A2-AD). Sistemul A2-AD presupune întreaga gamă de acţiuni menite să descurajeze şi să prevină intervenţia NATO în zonele de interes pentru F. Rusă, cu precădere în M. Neagră și în estul M.Mediterane. La aceasta se adaugă un alt element important, reprezentat de reorganizarea sau înființarea de noi unități și mari unități, cea mai importantă modificare fiind referitoare la înființarea a cinci regimente destinate sistemului A2-AD, a unei noi divizii mecanizată în regiunea Rostov[6] și a unităților FMN din Crimeea prezentate anterior[3].

Rețeaua principală A2-AD este pe uscat, dar poate fi mărită rapid prin desfășurarea înaintată a navelor purtătoare de rachete ale FMN, susținută de aviație, deci o componentă fixă și una mobilă. Aceasta se bazează pe centre de apărare aeriană și de comandă care acoperă bazele înaintate pentru aeronavele de atac/lovire și interceptare, precum și dislocări ale forțelor de apărare de coastă formate din rachete anti-navă cu rază mare de lovire, rachete balistice și de croazieră.

Sediul central de comandă-control al rețelei A2-AD, este în Novorossiysk. Facilitățile primare sunt cele de la Sevastopol, în Crimeea, Novorosiisk, zona Gyumri-Yerevan din Armenia, zona Hemeimeem-Lattakia în Siria, elementele din Flota Mării Negre constituite în jurul unor nave purtătoare de rachete ca navele amiral Moskva sau Admiral Kuznetsov (dislocate în estul Mediteranei) și foarte probabil în viitor, în Cirenaica, Libia (care va completa acoperirea din estul Mediteranei de la baze terestre).

Se estimează că atât timp cât structurile de tip A2-AD vor asigura îndeplinirea misiunilor curente stabilite în Crimeea și Ucraina, Rusia va evita să se angajeze în operații majore ce ar angaja forțele NATO din regiune.

---

[5] A2-AD reprezintă platforma/sistem Anti Access/AreaDenial. (Area denial weapon/platform is a device used to prevent an adversary from occupying or traversing an area of land, sea or air). Sistemele anti-access și de interdicție regională (A2/AD) sunt capabilități militare care pot interzice/limita sever unui atacator oportunitatea de a-și proiecta puterea militară prin aer, pe mare sau sol în teritoriul propriu. Sunt formate din sisteme de apărare aeriană, capacități anti-navă, apărare costieră precum și în mod potențial din WMD preponderent arme nucleare, care ar descuraja o invazie.

[1] A fost notificată înființarea a trei noi divizii, din care două în Districtul Militar de Vest și cea menționată în DMS

[2] Revista Dincolo de Orizonturi, nr. 4 / 2017

[3] În analiza care urmează, se vor avea în vedere informațiile din harta de mai jos, întocmită de Swedish Defence Research Agency (FOI) din Stockolm, unde este prezentat Districtul Militar de Sud, forțele și zonele aflate în responsabilitatea Comandamentului Strategic Întrunit de Sud, conform evaluării forțelor ruse din Teatrului de Război de Sud de la finalul anului 2016 și evoluțiile recente la nivelul anului 2017.

Câteva considerente privind reorganizarea și modernizarea forțelor ruse din DMS

Comandantul DMS este responsabil de toate forțele militare, de securitate și alte genuri de formațiuni ale F. Ruse care sunt staționate pe teritoriul districtului, cu excepția forțelor strategice de rachete și a forțelor de apărare aerospațială. De asemenea, are sub control operaţional toate unitățile militare ce aparţin de Ministerul de Interne, Trupele de Frontieră ale FSB, cele ale Ministerului Situațiilor de Urgență, precum şi structuri din alte ministere şi departamente care îndeplinesc misiuni specifice în cadrul districtului.

Forțele și mijloacele organice ale DMS pot fi evaluate ca cele ale unui grup de armate din fosta concepție sovietică.

Principalele misiuni ale forțelor militare și de securitate din DMS sunt acelea de a asigura integritatea teritorială a F. Ruse, apărarea și securizarea frontierelor de sud și sud-vest ale țării. DMS este însărcinat cu asigurarea securității în regiunea Mării Negre, precum și cu prevenirea infiltrării grupurilor teroriste pe uscat, din Caucazul de Nord și de pe mare.

DMS planifică și conduce sau, după caz, susține forțele expediționare ale F. Ruse în campaniile sau operațiile militare din M. Neagră, Orientul Mijlociu, M. Mediterană şi în alte regiuni de interes ale Moscovei (ex. susținerea campaniei forțelor aeriene ruse din Siria).

Comandamentul JSCT al DMS, având sub conducere operativă forțele organice, cele subordonate operativ şi cele de întărire, conform doctrinei ruse, acționează atât pe direcția strategică de sud-vest, asigură flancul zonei de responsabilitate a acestei regiuni militare și poate duce acțiuni militare, în alte zone din afara direcției, în regiuni și zone de interes pentru politica F. Ruse.

Unele concluzii

În martie 2017, pe lângă cele două armate de arme întrunite existente, a fost înființată o nouă armată, respectiv Armata 8 Arme Întrunite, la Novocherkassk (circa 30 km N-E Rostov pe Don și la numai 40 km de frontiera cu Ucraina), având în subordine, între altele, Divizia 150 I.Mo. și Bg. 20 Mc. de la Volgograd. De asemenea, Divizia 42 I.Mo. de Gardă Evpatoriskaya, având 3 brigăzii mecanizate, a fost reorganizată în toamna anului 2016 și dislocată în Cecenia.

La acestea se adaugă C. 22 A. din organica Flotei Mării Negre, recent înființat, împreună cu o serie de unități de aviație/elicoptere, de rachete de coastă și de croazieră, precum și de luptă electronică.

Sunt în plin proces de integrare Forțele Armate ale Abhaziei și Osetiei de Sud, precum și cele din Armenia, desemnate pentru constituirea structurilor pentru spațiul aerian comun.

FMN urmau să primească una dintre cele două nave de desant „Mistral", ce urmau să fie livrate de Franţa (în luna august 2015 Franţa a anulat contractul de vânzare). De asemenea, nu este clar ce se va întâmpla cu vechile nave Alligator și cu navele de desant din clasa Ropucha, care au avut un rol esențial pentru ocuparea Crimeei. Oricum, proiectarea forțelor ruse în operații în afara ariei de responsabilitate va fi greu de realizat fără noi nave de desant maritim.

Toate acestea dar și alte indicii, arată că pe direcția strategică de sud-vest (adică pe flancul sudic al NATO) amenințarea unei operații rusești de dimensiuni mari împotriva Ucrainei și a Europei de Est (NATO) este foarte reală și necesită un răspuns comun și adecvat, o planificare realistă și un plan de acţiune în situaţii de urgenţă bine articulat și coordonat cu statele majore militare din regiune.

În aria de responsabilitate a DMS sunt o multitudine de focare de conflict ceea ce transmite un semnal de pericol și în exteriorul spaţiului rusesc. Odată cu anexarea Crimeei de către F. Rusă și a implicării directă a acesteia în războiul civil din Ucraina, percepţia unui pericol real dinspre Est este în creştere în majoritatea ţărilor de la flancul de sud-est al NATO, inclusiv în România.

Anexă

ORGANIZAREA DE BAZA A DMS LA NIVELUL ANULUI 2017

În structura DMS sunt marile unități, unitățile și subunitățile din toate categoriile de forțe și de arme existente în Forțele Armate ale F. Ruse și are sub control operativ toate forțele specializate aparținând altor ministere și departamente dislocate pe teritoriul districtului.

1. Forțe Terestre. În plin proces de reorganizare, caracterizat de înființarea unor noi mari unități, redislocarea altor unități în regiune precum și dotarea cu noi categorii de tehnică de luptă și armamente. Au avut două armate, iar din martie 2017 a fost constituită și a treia armată de arme întrunite.

1.1. **Armata 8 Arme Întrunite,** notificată ca fiind în curs de înființare în martie 2017, are Comandamentul la Novocherkassk şi subordonează Divizia 150 Infanterie Motorizată, nou înființată cu comandamentul tot la Novocherkassk (statut de forță de reacție rapidă) și Brigada 20 Infanterie Motorizată de la Volvograd. Nu se cunosc detalii, dar se apreciază că i se va subordona cel puțin încă o mare unitate tip brigadă.

1.2. **Armata 49 Arme Întrunite,** este în faza finală de reorganizare, are un nou comandament, se pare în fostul Institut de Comunicații al Forțelor Strategice de Rachete de la Stavropol și subordonează Brigada 8 Infanterie Motorizată de Munte, de la Borzoi, Brigăzile 33 și 34 Infanterie Motorizată Munte, de la Novocherkassk și respectiv Storozhevaya-2, precum și Baza Militară 7 din Abhazia.

1.3. **Armata 58 Arme Întrunite,** are comandamentul la Vladikavkaz şi subordonează Divizia 42 Infanterie Motorizată, Brigada 17 Infanterie Moto de la Shali, Brigada 19 Mecanizată de la Sputnik / Vladikavkaz, Brigada 136 Infanterie Moto din Daghestan și Brigada 205 Infanterie Motorizată Independentă din Budennovsk, precum și Baza Militară 4 din Osetia de Sud. Se pare că are sub control operativ și Baza Militară 102 cu toate forțele dislocate în Armenia, deși unele surse prezintă ca fiind subordonate direct comandamentului DMS.

2. Forțele Aeriene din organica DMS, constau din forțele și mijloacele Armatei a 4-a Aviaţie şi Apărare Antiaeriană, formată în 2009 şi care din august 2015 se află în plin proces de reorganizare şi modernizare. Sunt 5 Baze Aeriene totalizând 12 aerodromuri de pe care operează escadrilele aviației terestre, navale și aeriene.

2.1. **Comandamentul Armatei 4 Aviaţie şi Apărare Aeriană** este la Rostov pe Don și subordonează operativ Brigada 7 Apărarea Aerospațială, precum și alte forțe aeriene.

3. Forțele Navale, constau din flotele maritime și trupele de infanterie marină, rachete și artilerie de coastă, alte unități de sprijin.

3.1. Flota Mării Negre, are comandamentul la Sevastopol și include brigăzile/divizioanele de nave, brigăzile/regimentele/batalioanele de infanterie marină, artilerie si rachete de coastă, alte unități de sprijin.

Față de structura FMN prezentată în numărul anterior al revistei, DMS, a înființat recent Corpul 22 Armată**,** care a început activitatea de instruire. Nu se știe locația și nici alte detalii de interes despre acesta.

3.2 Flotila Mării Caspice, are comandamentul la Astrakhan și include divizioanele de nave, brigada/batalionalele independente de infanterie marină, alte unități de sprijin.

4. Forțele Aeropurtate:

4.1. Brigada 51 Desant Aerian de Gardă, dislocată la Kamiyshin;

4.2. Divizia 7 Aeropurtată de Gardă de la Novorrosysk (în reorganizare).

5. Forțele Speciale sunt **c**onstituite din unitățile de spetsnaz și de cercetare strategică:

5.1. Brigada 100 Independentă Cercetare, dislocată la Mozdok;

5.2. Brigada 10 Spetsnaz de la Krasnodar;

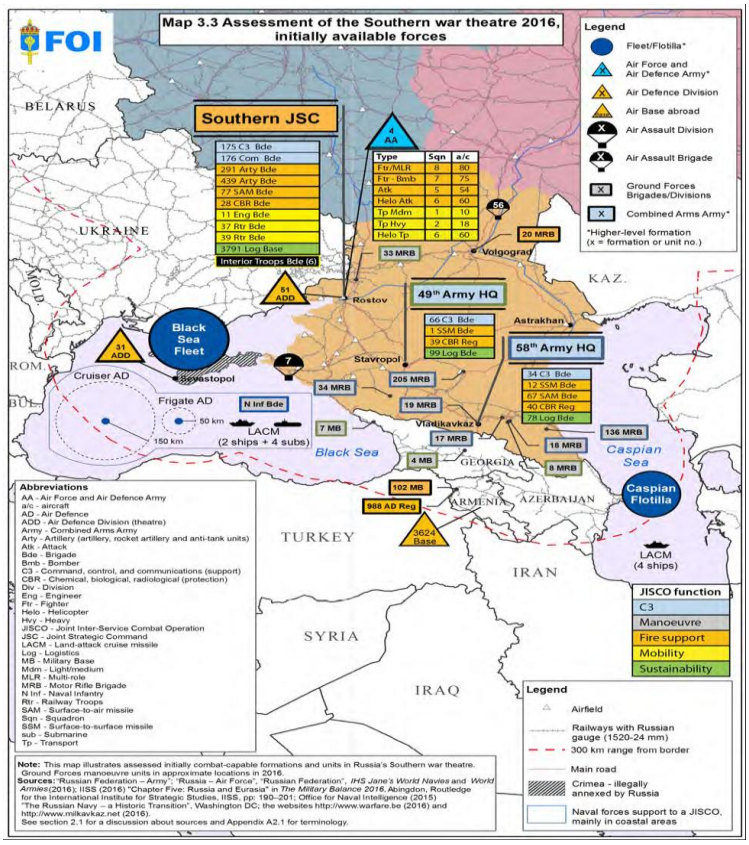

O NOUĂ STRATEGIE OCCIDENTALĂ PENTRU BALCANII DE VEST

Gl.bg. (r) Dan NICULESCU

În sfârşit, Uniunea Europeană (UE) a început să ia în serios zona balcanică. Cel puţin aşa pare dacă analizăm noua strategie elaborată de Bruxelles denumită „O perspectivă credibilă de extinderea a UE pe baza unei implicări sporite în Balcanii de Vest". Această denumire pare a fi o recunoaştere tacită a faptului că vechea abordare de extindere a Uniunii, enunţată în anul 2003, nu mai este valabilă sau, oricum, nu în condiţiile geo-politice de astăzi. Vechea strategie, ca şi actuala strategie, promitea sprijin pentru ţările balcanice ce doreau integrarea în UE, sprijin care, din păcate, nu s-a materializat decât în cazul Croaţiei.

De data aceasta abordarea pare mai serioasă deoarece se vorbeşte de o acţiune coordonată cu NATO, menită să sporească rolul şi influenţa acestor organizaţii în regiune. Este interesant de precizat faptul că, în acelaşi timp cu prezentarea noii strategii de extindere a UE, NATO discuta despre propria strategie de extindere în Balcanii de Vest. Se fac chiar speculaţii potrivit cărora Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei (FYROM) şi eventual Bosnia şi Herţegovina ar putea primi invitaţiile de aderare la NATO chiar în cursul acestui an. Recenta reluare a discuţiilor dintre reprezentanţii Greciei şi FYROM în vederea rezolvării litigiilor existente între cele două ţări probabil a fost stimulată tocmai de această perspectivă.

De asemenea, UE a stabilit anul 2025 ca moment în care Serbia şi Muntenegru pot deveni membre ale Uniunii. Dacă ne gândim la actuala conjunctură politică şi militară regională şi globală şi la afirmaţia preşedintelui Comisiei Europene, Jean Claude Juncker, din 2014, potrivit căreia nu vor mai fi extinderi ale UE într-un viitor predictibil, nu pot să nu consider acest termen de aderare ca o glumă. O glumă de care nu putem să nu râdem dacă luăm în consideraţie şi exemplul de *prosperitate, stabilitate şi bunăstare* reprezentat de ţările din zonă ce au intrat în UE mult mai devreme.

Totuşi, Churchill a avut dreptate când a definit capitalismul ca fiind cea mai proastă societate dar, din păcate, alta mai bună nu există. Speranţele mor ultimele, deci încă mai putem spera.

Revenind la noua strategie de extindere a UE, putem trage concluziile că liderii europeni şi NATO au fost motivaţi în schimbarea abordării faţă de această regiune de o gândire cât se poate de pragmatică, adică de interese economice şi de securitate majore ce necesită o abordare urgentă. Putem intui că este vorba de: mobilizarea liderilor politici din ţările balcanice pentru a sprijini acţiunile de control al fluxului de emigranţi dinspre Orientul Mijlociu şi Nordul Africii înspre Occident; atragerea ţărilor balcanice către sfera de influenţă a democraţiilor liberale pentru a contribui eficient la limitarea influenţei Rusiei şi Turciei în spaţiul balcanic; forţarea unei aplanări a tensiunilor etnice, teritoriale şi religioase ce macină această zonă şi o face nesigură; eventual, creşterea standardului de viaţă al locuitorilor din ţările balcanice prin finanţarea de către UE a unor proiecte majore de dezvoltare, ceea ce poate duce la creşterea credibilităţii demersului occidental.

Nu intenţionez să analizez acum unde această strategie va prinde mai uşor şi unde va avea dificultăţi. Am mai scris despre acest lucru într-un articol anterior în care am analizat „Iniţiativa celor trei mări”, dar mă voi opri puţin la Serbia ca fiind ţara cea mai importantă din zona Balcanilor de Vest.

Estimez că liderii de la Belgrad, în consens cu poziţia unei părţi însemnate a poporului sârb, nu intenţionează să integreze Serbia în NATO, chiar în condiţiile în care relaţiile cu această organizaţie militară s-au îmbunătăţit şi se desfăşoară pe baza unui Plan individual de acţiune pentru aderare. Relaţia cu UE este mai clară deoarece atât Serbia cât şi UE au întreprins măsuri de apropiere. Serbia are o poziţie strategică în Balcani şi este importantă atât pentru NATO cât şi pentru UE, ceea ce va determina creşterea presiunilor, dar şi a stimulentelor pentru a convinge Belgradul să aleagă o direcţie, către Est sau către Vest. Promisiunea de primirea în UE, discutarea unor programe substanţiale de dezvoltare a ţării, poziţia globală dominantă a structurilor euro–atlantice, pot conta la un moment dat, iar liderii de la Belgrad sunt suficient de pragmatici pentru a alege Occidentul ca obiectiv pentru proiectarea viitorului ţării.

În Balcani ca şi în Orientul Mijlociu totul este posibil. Dacă Vietnamul a putut fi convins de stimulentele economice şi de securitate oferite de Washington să se integreze în lanţul de alianţe strategice al SUA din zona indo - pacifică, de ce nu ar putea şi Serbia să treacă peste traumele trecutului ? Deocamdată această întrebare este fără răspuns, dar dincolo de compromisurile politice există o

realitate ce nu poate fi ignorată, anume voinţa poporului. Guvernele ţărilor pot fi convinse, cumpărate, şantajate sau păcălite să adopte o hotărâre sau alta; liderii politici pot fi convinşi, formaţi, educaţi sau racolaţi. Cu poporul este mult mai greu şi în ultimă instanţă contractul social este cu poporul. Percepţia popoarelor poate fi schimbată, dar aceasta cere timp şi mai ales argumente concrete, palpabile, care pot fi economice, de securitate, de prestigiu, respect, de mândrie naţională etc.

UE doreşte, uneori prea insistent şi nu întotdeauna dezinteresat, reformarea instituţiilor şi a economiei naţionale, doreşte cooperare regională acolo unde rănile nu s-au vindecat. Reformarea instituţiilor poate fi benefică, dar nu ţine locul edificării unui stat puternic care să conducă ţara în interesul propriului popor, conform intereselor, nevoilor şi dorinţelor acestuia. Naţiunea este mai mult decât guvernul şi economia.

Popoarele s-au emancipat, doresc mai mult decât li s-a oferit în perioada colonială şi sunt conştiente de valoarea lor morală, culturală şi de forţa ce o reprezintă. Numai învinuind naţionalismul de apariţia nazismului şi bolşevismului nu este suficient pentru a atrofia cele mai profunde şi legitime sentimente naţionale. Alegerea preşedintelui Trump în SUA, percepută ca fiind o opţiune anti-sistem, schimbările politice ce încep să se manifeste tot mai vizibil în Europa, atrag atenţia asupra faptului că „Naţionalismul" încă este mai puternic decât „Globalismul". Globalismul a fost înţeles mecanic, iar testarea şi experimentarea celor mai năstruşnice idei s-au făcut pe popoarele şi ţările care acum sunt învinuite de toate relele. Balcanii sunt un exemplu edificator şi faptul că ultimul război european al secolului trecut s-a purtat tot aici nu este întâmplător. Această regiune cuprinde, la scară redusă, toate problemele cu care se confruntă Europa, este oglinda acesteia: graniţe contestate, mişcări de eliberare, terorism, extremism, migraţie, conflicte etnice, religioase şi teritoriale etc. Vindecarea Balcanilor poate însemna vindecarea Europei.

Cât priveşte cele trei forţe concurente în a-şi atrage ţările balcanice în sfera lor de influenţă, Rusia, Turcia şi, generic vorbind, civilizaţia occidentală, nu cred că este una mai bine poziţionată decât cealaltă. Amintirea dominaţiei Otomane încă trezeşte resentimente în Balcani, Rusia, cel puţin deocamdată, nu este un partener sigur, iar în privinţa EU şi NATO sunt percepţii diferite, pornind de la cea de eliberator până la cea de inamic.

În aceste condiţii va avea câştig de cauză cel care va investi cel mai mult, care va face dovada onestităţii şi a respectului datorat popoarelor din aceasta

regiune zbuciumată a Europei. Din această perspectivă structurile euro–atlantice pot oferi cel mai mult şi avantajele ar fi mari pentru întregul continent. Din păcate, astăzi UE, în loc să fie puternică economic şi coerentă politic, ceea ce ar acţiona ca un magnet pentru statele din Balcani, a devenit o organizaţie contestată, abandonată, criticată, nereformată, ce consumă mult şi produce puţin în termeni de coeziune, dar care manifestă tot mai des şi de prost gust, aroganţă.

Uniunea Europeană, pentru a conta ca putere mondială, pe lângă alte condiţii, ar trebui să se îngrijească de realizarea unificării interne. Aceasta nu poate fi făcută după modelul Imperiului, nici transformând continentul într-o cutie de viteze. Unificarea internă este un proces care trebuia început cu mult timp înainte. Disoluţia blocului comunist trebuia să găsească puterile europene şi globale pregătite să pună în operă un plan amplu de integrare a ţărilor proaspăt ieşite din comunism. Din păcate aşa ceva nu a existat. Procesele de integrare în UE sau de extindere a NATO au fost haotice, s-au axat pe concurenţa dintre statele candidate, pe grile de performanţă relative şi pe acceptarea transferului a cât mai multe prerogative naţionale către forurile comunitare, structuri impersonale care funcţionau, în mare parte, după principiile tradiţionale: birocraţie extinsă, influenţă politică, unii mai egali decât alţii. Criza financiară, Grecia, Brexitul şi acum Polonia şi Ungaria sunt efectele previzibile ale absenţei unei gândiri realiste, pragmatice, vizionare pentru integrarea în UE a Balcanilor, Centrului şi Estului Europei. Această situaţie îmi aduce aminte de un celebru serial TV „Caracatiţa", pe care îl vedeam la televizor cu mult timp înainte de destrămarea sistemului comunist. Filmul era despre mafia italiană şi internaţională şi despre încercările de a lupta împotriva ei. Ultimul episod se încheia cu o discuţie telefonică între liderul mafiei italiene şi o persoană anonimă, probabil cineva de la un nivel internaţional. Indicaţia către mafiotul italian era clară *„Vinde tot ce avem în Africa. Nu contează cât pierdem. Se deschide Estul"*. Atunci nu prea am înţeles semnificaţia acestui sfat, acum însă este cât se poate de clar. Statele care trebuiau să conducă procesul de integrare au dat mână liberă, nu dezinteresat, companiilor, avide numai de profit. Rezultatul: deşeuri de tot felul, inclusiv radioactive, aduse în ţările din răsăritul Europei, păduri tăiate, privatizări oneroase, investiţii puţine cu profit maxim şi imediat pentru investitor, acapararea sistemului bancar, reducerea producţiei autohtone, corupţie fără corupători etc.

Cine a pierdut din pricina acestei miopii politice? Toţi am pierdut, deoarece problema securităţii europene a fost trecută pe planul doi. S-a mizat pe faptul că Rusia va rămâne pe veci la pământ, că nu va mai apare nici un candidat regional care să-şi revendice controlul asupra acestui spaţiu, că alianţele vor rămâne pe veci aceleaşi, că SUA va fi mereu angajată în Europa şi că nimeni nu va perturba liniştea socială a Occidentului. Acestea au fost estimări superficiale, generate de o perioadă prea lungă de bunăstare.

Acum se încearcă găsirea unor soluţii: Intermarium, noua strategie pentru Balcanii de Vest, probabil vor mai apărea şi altele, dar acestea seamănă mai mult cu o cursă contra cronometru decât cu un program bine articulat de unificare a Europei. Liderii europeni caută soluţii regionale pentru rezolvarea problemelor continentale dar, din păcate, nu mai au consensul total şi necondiţionat al membrilor Uniunii.

Cooperarea dintre UE şi NATO pe proiecte concrete este o soluţie bună, dar rezultatele trebuie să apară cât mai repede. Aducerea de trupe NATO în Est contribuie la creşterea moralului şi încrederii populaţiei, dar nu rezolvă problema.

Cea mai bună investiţie este aceea în creşterea bunăstării populaţiei, deoarece atunci când ai ce pierde înseamnă că ai pentru ce lupta.

INFLUENŢA RUSĂ ÎN BALCANII DE VEST ÎN 2017 ŞI PERSPECTIVELE ÎN 2018

Col. (r) Cedomir VOINOV

În anul 2017, Balcanii de Vest[7] (BV) şi-au reconfirmat reputaţia de zonă cu probleme, ca şi pe cea de zonă unde se intersectează sferele de influenţă ale marilor puteri. Cel mai elocvent exemplu în acest sens a fost Muntenegrul, care a continuat să se confrunte cu presiuni din partea Federaţiei Ruse, ca urmare a aderării la Alianţa Nord-Atlantică[8]. Un „campion" al problemelor a fost şi R.Macedonia, unde noua putere a fost validată doar cu sprijinul comunităţii occidentale, situaţia politică fiind în continuare fragilă. Şi în acest caz s-a dovedit că Vestul şi Estul au susţinut tabere diferite, Moscova sprijinind vechea guvernare. Problemele majore din R.Serbia (Serbia Centrală) şi Kosovo s-au referit la statutul „Kosovo" şi dialogul aferent, între Belgrad şi Priştina, cu medierea UE, pe fondul incapacităţii de adoptare a unei noi rezoluţii de către Consiliul de Securitate al ONU, care să certifice independenţa „Republicii Kosovo". La rândul său, Bosnia şi Herţegovina (BiH) a arătat o dată în plus că nu este un stat funcţional şi că supravieţuieşte doar cu sprijinul comunităţii internaţionale (occidentale), în timp ce Moscova a susţinut eforturile „entităţii sârbe din BiH"[9] de prezervare a autonomiei conferite de Acordul de Pace de la Dayton (DPA). Practic, toate problemele majore din 2017 din statele şi „entităţile" din Balcanii de Vest au fost transferate în 2018, fără a se întrezări şanse reale de soluţionare în acest an, iar unii analişti consideră că cele mai multe dintre acestea sunt întreţinute de Moscova. Analiştii occidentali[10] consideră, de asemenea, că în BV influenţa F.Ruse este cea mai puternică (şi „malignă") în R.Serbia, urmată de BiH.

[7] Este vorba despre un termen politic, şi nu despre unul geografic. În accepţiunea noastră, bazată pe terminologia folosită şi în cadrul unor instituţii europene, termenul se referă în prezent la patru state apărute după destrămarea Republicii Socialiste Federative Iugoslavia (Bosnia şi Herţegovina, R.Macedonia, Muntenegru şi R.Serbia), R.Albania şi entitatea „Kosovo". Până la aderarea la NATO şi UE a R.Slovenia şi R.Croaţia, termenul se referea şi la acestea.

[8] Iunie 2017.

[9] Republica Srpska din BiH, RS BiH.

[10] Ca şi o serie de lideri politici şi de stat din zona euroatlantică.

Situaţia din 2017

Principalele „dosare" ale R.Serbia care ar fi influenţate de F.Rusă sunt: statutul „Kosovo", asigurarea securităţii energetice a R.Serbia şi opţiunea Belgradului pentru „neutralitatea militară", concomitent cu opţiunea şi acţiunea fermă de integrare în Uniunea Europeană (UE).

Influenţa rusă în „dosarul kosovar" ar putea fi analizată pe mai multe planuri. Aspectul cel mai important se referă la poziţia F.Ruse (uneori explicită, alteori tacită) că va bloca orice demers în Consiliul de Securitate al ONU (CS ONU), care ar avea ca efect facilitarea recunoaşterii internaţionale a independenţei „R.Kosovo". Aceasta implică atât blocarea unei noi rezoluţii a CS ONU privind modificarea Rezoluţiei 1244/1999 privind statutul Kosovo, cât şi blocarea unei noi rezoluţii care să prevadă explicit independenţa statului kosovar. Tot în legătură cu aceasta, Moscova se opune desfiinţării misiunii ONU din Kosovo (UNMIK) şi solicită îndeplinirea de către UNMIK şi KFOR a prevederilor Rezoluţiei 1244/1999, îndeosebi privind asigurarea securităţii comunităţilor non-albaneze din Kosovo (viaţa membrilor acestor comunităţi, proprietăţile acestora şi libertatea de mişcare).

Frecvent, autorităţile de la Belgrad (preşedintele Aleksandar VUČIĆ, prim-vicepremierul Ivica DAČIĆ) se consultă cu preşedintele F.Ruse, Vladimir PUTIN, pe o serie de teme de politică externă, inclusiv privind „dosarul kosovar", iar Moscova îşi reafirmă sprijinul pentru poziţia R.Serbia, de nerecunoaştere a independenţei autoproclamate a „R.Kosovo" şi de continuare a negocierilor pentru o soluţie de compromis şi durabilă.

Un exemplu foarte elocvent este legat de incidentele violente din 26.03.2018, când forţe speciale ale Poliţiei Kosovo/KP (subunităţi de intervenţie şi pentru operaţii speciale) au pătruns în sediul Primăriei Municipalităţii Mitrovica Nord, bruscându-i pe liderii sârbi adunaţi pentru o nouă rundă a „dialogului intern privind Kosovo" şi reţinându-l pe directorul Oficiului pentru Kosovo şi Metohija (KiM) din Guvernul R.Serbia (Marko ĐURIĆ)[11]. După un avertisment ferm al preşedintelui sârb, A.VUČIĆ, forţele KP s-au retras, iar în scurt timp M.ĐURIĆ a fost „deportat" în Serbia Centrală.

Aleksandar VUČIĆ, Vladimir PUTIN

Pe perioada crizei, mass-media de la Belgrad a vehiculat o discuţie în regim de urgenţă între preşedintele sârb A.VUČIĆ şi

[11] Acesta a solicitat oportun aprobare de la autorităţile de la Priştina pentru a intra în KiM, dar accesul în provincie i-a fost interzis, după care, probabil, oficialul sârb a ajuns la Mitrovica Nord folosind o „rută alternativă" (care ocoleşte punctele de control de la graniţa administrativă dintre Serbia Centrală şi KiM/ABL).

preşedintele rus V.PUTIN, privind evoluţiile din nordul Kosovo.

În realitate, discuţia nu a mai avut loc pe 26.03.a.c., ci mai târziu, la 28.03.a.c., Belgradul fiind asigurat din nou de sprijinul Moscovei, precum şi că pentru Moscova singurul document valabil în „dosarul kosovar" este Rezoluţia 1244/1999.

În acest context, consilierii municipali şi alţi oficiali ai Iniţiativei Civice Lista Sârbă (GISL), reuniţi la Mitrovica Nord, au adoptat (28.03.2018) o serie de decizii, privind demararea înfiinţării unilaterale a Asociaţiei Municipalităţilor Sârbe din Kosovo (ZSO) la 20.04.2018, dacă până la acea dată Priştina nu întreprinde măsuri concrete în acest sens. Totodată, GISL a decis să iasă de la guvernare, ceea ce are ca efect funcţionarea guvernului condus de Ramush HARADINAJ ca guvern minoritar şi creşte instabilitatea politică din „R.Kosovo". Probabil, măsurile GISL, sprijinite de Belgrad, au fost facilitate de susţinerea politică primită de la Moscova.

Dacă în 2008 autorităţile R.Serbia au considerat că securitatea energetică a ţării poate fi asigurată mai eficient prin construcţia unui gazoduct care să aducă gaze ruseşti (vândute de F.Rusă) prin gazoductul „South Stream"[12], după eşecul acestui proiect[13], Belgradul a monitorizat evoluţiile în domeniu şi acţionează pentru implicarea sa în proiectul noului gazoduct „Turkish Stream"[14].

În acelaşi plan al securităţii energetice, în baza acordurilor semnate de R.Serbia şi F.Rusă, în 2017 a continuat colaborarea dintre fosta companie naţională sârbă de petrol şi gaze, Naftna industrija Srbije (NIS)[15], şi Gazprom, atât pentru construcţia (extinderea) pe teritoriul R.Serbia a unei reţele de transport al gazelor naturale[16], cât şi pentru extinderea capacităţilor de depozitare a gazelor la depozitul de la Banatski Dvor (Vojvodina)[17]. Nu în ultimul rând, în 2017

[12] În limba sârbă „Južni tok". Construcţia acestuia a debutat la 07.12.2012, în portul Anapa din Regiunea Krasnodar (F.Rusă).

[13] Anunţat printr-o declaraţie a preşedintelui rus, Vladimir PUTIN, în decembrie 2014.

[14] Acordul ruso-turc în domeniu a fost semnat în octombrie 2016, iar construcţia a început în mai 2017. În martie 2018 erau instalate 50% din ţevile din Marea Neagră. Primele livrări de gaz sunt planificate pentru sfârşitul anului 2019, iar Gazprom are în vedere prelungirea gazoductului prin Bulgaria şi R.Serbia, cu posibilitatea continuării acestuia prin Ungaria, spre alte state membre ale UE. La 26.01.2018, compania sârbo-rusă Južni tok d.o.o. şi-a schimbat numele în Gastrans d.o.o. Novi Sad (cu înscrierea în registrul firmelor la 30.01.2018). Copreşedinţi ai noii firme rămân copreşedinţii fostei firme, Dušan BAJATOVIĆ, din partea sârbă, şi Alexandr SIROMIATIN, din partea rusă.

[15] În 2009, Gazprom a achiziţionat 51% din acţiunile NIS, prin intermediul companiei Gazprom Neft.

[16] Acordul în acest sens fiind semnat în iunie 2017, de către ministrul sârb al minelor şi energiei, Aleksandar ANTIĆ, şi preşedintele Consiliului de administraţie al Gazprom, Alexei MILLER, în prezenţa preşedintelui sârb, Aleksandar VUČIĆ. Un acord similar a fost semnat în 2017 şi de către Bulgaria.

[17] De la 450 la 750 de milioane m^3.

Gazprom şi-a respectat angajamentele de a asigura cantităţi crescute de gaze pentru nevoile economiei R.Serbia.

Confruntate cu critici ale analiştilor politico-militari şi ale unor jurişti, pentru că opţiunea sârbă de neutralitate militară nu a fost recunoscută oficial de către niciun stat prin vreun document juridic, autorităţile de la Belgrad au continuat în 2017 să „certifice în teren" această opţiune, prin executarea de activităţi de cooperare militară atât cu state membre ale NATO, cât şi cu state membre ale Organizaţiei Tratatului de Securitate Colectivă (OTSC/ODKB) a Comunităţii Statelor Independente (CSI). Aceasta s-a concretizat atât prin colaborare cu state membre ale celor două blocuri militare, cât şi cu cele două blocuri (ca organizaţii). Colaborarea sârbo-rusă în domeniul apărării a îmbrăcat atât forme Mil-to-Mil, cât şi forme de colaborare tehnico-militară, economico-militară şi politico-militară.

Forţele armate ruse şi Armata Serbiei (VS) au executat mai multe exerciţii şi antrenamente comune, în format bilateral (BARS 2017[18]; exerciţiile Regiunii Militare Vest[19]), dar şi în format trilateral (FRĂŢIA SLAVĂ 2017[20]) şi multilateral (Jocurile Militare Internaţionale 2017 din F.Rusă[21]). Nu în ultimul rând, o delegaţie militară sârbă, condusă de şeful SMG al VS, generalul Ljubiša DIKOVIĆ, a asistat în F.Rusă la una din fazele finale ale manevrelor militare ruso-bieloruse „ZAPAD 2017"[22], ceea ce a provocat nemulţumirea partenerilor occidentali ai Belgradului.

În domeniul tehnico-militar, în octombrie 2017 a fost realizată donaţia rusă (din decembrie 2016), prin care Moscova a oferit gratuit Belgradului şase avioane MiG-29 second-hand (patru cu simplă comandă, două cu dublă comandă). La scurt timp, la Uzina de Aviaţie „Moma Stanojlović" din Batajnica (Belgrad) a început (cu sprijin din partea unor tehnicieni ruşi) procesul de operaţionalizare a cinci avioane din cele şase (demontarea unor elemente ale tehnicii de navigaţie şi comunicaţii ruse şi aducerea acestor avioane la standardele

[18] Frăţia Aviatorilor din Rusia şi Serbia 2017, octombrie 2017, Lipeţk, F.Rusă, cu participarea de piloţi de elicopter Mi-8 şi piloţi de MiG-29.

[19] În luna august 2017, circa 70 de militari (B. 37 Mc./Bg. 3 F.Ter. Niš/Cdm. F.Ter. Niš) au participat la exerciţiile executate în poligonul militar „Kirillovski" din Regiunea Leningrad a F.Ruse.

[20] Exerciţiu executat în R.Belarus în iunie 2017, de către forţe de operaţii speciale din FA din R.Belarus, F.Rusă şi R.Serbia. Trebuie subliniat că militarii sârbi au folosit armament şi tehnică din înzestrarea FA bieloruse.

[21] La ediţia din (iulie-august) 2017, Belgradul a participat la „Biatlonul tancurilor" şi concursul bucătarilor militari. La ceremonia de închidere a jocurilor au participat ministrul sârb al apărării (Aleksandar VULIN) şi comandantul F.Ter. sârbe (gl.-lt. Milosav SIMOVIĆ).

[22] Poligonul „Lujski", 18.09.2017. Generalul sârb s-a întâlnit cu această ocazie cu şeful SMG al FA ruse, generalul de armată Valeri GHERASIMOV, şi cu comandantul Districtului Militar Vest, gl.-col. (gl.-lt.) Andrei KARTAPOLOV.

ICAO, similare celor de care dispun cele patru avioane MiG-29 aflate deja în înzestrarea Forţelor Aeriene sârbe, în urma modernizării executate de partea rusă în 2007-2008). Lucrările la unele subansamble ale acestor avioane ar trebui executate în F.Rusă. Cel de-al şaselea avion donat a fost trimis în Rusia la o zi după sosirea pe aerodromul Batajnica şi încheierea formalităţilor vamale[23].

În acest context, subliniem că în 2017 părţile nu au convenit gradul (complexitatea) modernizării celor 10 avioane MiG-29 (ce fel de radar să se monteze în procesul de modernizare, cu ce rachete să fie dotate avioanele etc.). Este la fel de important de arătat şi că avioanele au fost donate gratuit, partea sârbă urmând să plătească operaţionalizarea lor şi trecerea tuturor celor 10 avioane MiG-29 la exploatarea „în funcţie de stare" (185 milioane EUR), ca şi modernizarea ulterioară a tuturor celor 10 avioane (suma va fi stabilită după convenirea gradului/complexităţii modernizării).

Potrivit acordurilor şi negocierilor din 2017, colaborarea tehnico-militară presupune atât definirea cadrului de modernizare a celor 10 avioane MiG-29, cât şi realizarea donaţiilor ruse (din decembrie 2016) de 30 de tancuri (T-72) şi 30 de vehicule blindate de cercetare (BRDM-2) pentru Forţele Terestre sârbe (probabil, în cursul anului 2018) şi negocieri pentru achiziţia din F.Rusă a unor sisteme de rachete de apărare aeriană (foarte probabil, BUK).

Colaborarea sârbo-rusă în domeniul securităţii se referă atât la instruirea în comun a forţelor de securitate sârbe cu agenţi ai Serviciului Federal de Securitate al F.Ruse (FSB), cât şi la participarea sârbă la activităţile ODKB. În acelaşi context pot fi menţionate participarea ministrului sârb al apărării de la acea dată (Zoran ĐORĐEVIĆ) la cea de-a Şasea Conferinţă Internaţională de Securitate de la Moscova (MCIS VI, aprilie 2017)[24] şi organizarea la Belgrad, în luna octombrie 2017, a reuniunii Forumului de Tineret al ODKB[25]. Pe aceleaşi coordonate de cooperare se înscrie recenta vizită a unei delegaţii sârbe (03-05.04.2018) condusă de ministrul sârb al apărării, A.VULIN, care a participat la cea de-a Şaptea Conferinţă Internaţională de Securitate de la

Aleksandar VULIN, Serghei ŞOIGU

[23] Avionului îi expirase perioada de funcţionare între două reparaţii capitale, iar unele lucrări trebuie executate obligatoriu în F.Rusă.

[24] Oficialul sârb şi-a susţinut discursul în limba rusă şi a menţionat, între altele, contribuţia R.Serbia la criza migranţilor, ca şi opţiunea R.Serbia pentru „neutralitate militară".

[25] Forumul a fost organizat de către Academia Militară din Belgrad, iar lucrările acesteia au fost deschise (19.10) de către ministrul sârb al apărării, A.VULIN.

Moscova (MCIS VII). Oficialul sârb a folosit ocazia pentru a se întâlni cu omologul rus, S.ŞOIGU (03.04).

Pe timpul întâlnirii părţile au demarat negocieri privind achiziţionarea de către VS a patru elicoptere de transport Mi-17 şi a patru elicoptere de luptă Mi-35[26].

Cu această ocazie, ministrul a transmis gazdelor mesajul preşedintelui Serbiei, A.VUČIĆ, care a reiterat că R.Serbia nu se va alătura niciodată sancţiunilor împotriva F.Ruse şi că nimic nu va putea schimba vreodată relaţiile frăţeşti şi prieteneşti dintre Serbia şi Rusia. Nu în ultimul rând, partea sârbă a reiterat şi recunoştinţa pentru poziţia rusă faţă de KiM şi susţinerea rusă pentru poziţia Belgradului de „neutralitate militară".

Delegaţia sârbă s-a întâlnit la 03.04 şi cu secretarul general al ODKB, gl.-col. Iuri HACEATUROV. În cadrul discuţiilor, gl.-col. I.HACEATUROV a reiterat sprijinul ODKB pentru „neutralitatea militară" a Serbiei.

Din delegaţia sârbă face parte şi directorul în exerciţiu al Agenţiei de Informaţii Militare din MAp sârb (VOA), col. Zoran STOJKOVIĆ[27], ceea ce sugerează o colaborare sârbo-rusă şi în domeniul informaţiilor militare.

Una dintre cele mai delicate probleme cu care continuă să se confrunte Belgradul în relaţia cu F.Rusă şi partenerii occidentali în domeniul securităţii este statutul personalului rus al Centrului Umanitar Sârbo-Rus de la Niš (CUSRN). Deşi soluţionarea acestei probleme în 2017 a fost anunţată de către mai mulţi oficiali sârbi (premierul Ana BRNABIĆ, prim-vicepremierul I.DAČIĆ), acest lucru nu s-a întâmplat. Mai mulţi oficiali sârbi, inclusiv preşedintele A.VUČIĆ, au subliniat că decizia va fi luată de R.Serbia, strict în conformitate cu interesele naţionale. Oficiali sârbi şi ruşi au continuat să evidenţieze caracterul pur umanitar al CUSRN, negând orice legătură cu activităţi de spionaj (la adresa intereselor occidentale) sau intenţii de formare a unei baze militare. CUSRN a continuat în 2017 să instruiască personal sârb (şi din alte state, inclusiv din UE) pentru intervenţii în situaţii de urgenţă. De asemenea, a continuat şi practica „rotirii" personalului rus al CUSRN şi a fost numită o nouă conducere a părţii ruse[28]. În afară de activităţile de instruire propriu-zisă pentru intervenţii în situaţii de urgenţă, în R.Serbia (Serbia Centrală), CUSRN participă la evenimente ştiinţifice în domeniu (simpozioane, conferinţe) şi activităţi de promovare a culturii şi istoriei ruse[29] şi a prieteniei sârbo-ruse[30]. În plus, CUSRN facilitează participarea

[26] Mi-24 modernizat.
[27] Fost ataşat sârb al apărării la Moscova, cu extindere de acreditare în Kazahstan şi Belarus.
[28] Din octombrie 2017, codirector din partea rusă este Viktor Pavlovici GULEVICI (ГУЛЕВИЧ Виктор Павлович).
[29] În 2017 a fost vorba despre marcarea participării ruse în războaiele balcanice şi Primul Război Mondial. La o astfel de activitate din luna august 2017 au participat şi reprezentanţi ai asociaţiilor de cazaci din R.Serbia.

de responsabili sârbi pentru activitatea de intervenţie în situaţii de urgenţă la cursuri în instituţii de învăţământ superior din F.Rusă.

La începutul lunii august 2017, un elicopter Mi-8 al ministerului rus pentru situaţii de urgenţă a fost dislocat (la solicitarea guvernului sârb) pe aerodromul din Niš pentru participarea la acţiuni de stingere a incendiilor în R.Serbia. Acesta a participat la stingerea unor incendii în zona Kladovo, în apropiere de graniţa cu România.

„Salvatorii" ruşi provin în principal din subunităţile de intervenţie ale ministerului rus pentru situaţii de urgenţă şi se rotesc la trei luni. Pentru detaşarea la Niš, partea rusă alege salvatori cu mare experienţă.

Acţiuni comune CUSRN-cazaci în Serbia

În 2017, CUSRN s-a bucurat de publicitate prin vizitarea sa de către mai mulţi diplomaţi[31], inclusiv de către un diplomat al ambasadei americane de la Belgrad[32]. Diplomaţii s-au interesat cel mai mult de sistemul de alertă pentru situaţii de urgenţă (de monitorizare prin satelit), conectat la un centru similar de la Moscova. Înainte de aceste vizite din luna iulie 2017, CUSRN a fost vizitat de mai multe echipe de ziarişti, inclusiv din state occidentale.

În domeniul umanitar merită subliniat şi acordul semnat (iulie 2017) de ONG-ul Misiunea Umanitară Rusă (RGM), condus de Evgheni PRIMAKOV[33], cu Oficiul pentru KiM al guvernului sârb, în baza căruia RGM va desfăşura acţiuni umanitare şi în comunităţile sârbe din KiM, începând cu anul 2018. Este de aşteptat ca activitatea RGM în KiM să fie obstrucţionată de autorităţile „R.Kosovo".

În 2017 statul rus şi Biserica Ortodoxă Rusă (RPŢ) au continuat să sprijine Biserica Ortodoxă Sârbă (SPŢ) în construcţia Catedralei Sf. Sava din Belgrad, prin donaţia mozaicului pentru cupola centrală din catedrală. Donaţia a fost sprijinită de Kremlin şi compania Gazprom Neft. Mozaicul (reprezentând „Învierea lui Hristos") a fost realizat de către echipa unui celebru artist rus, Nikolai MUHIN, în decembrie 2017, a fost apoi transportat la Belgrad şi a fost vernisat la 22.02.2018, în prezenţa preşedintelui sârb A.VUČIĆ, a preşedintelui RS BiH, Milorad DODIK, şi a ministrului rus de externe, Serghei LAVROV, care

[30] Personal al CUSRN a participat la ceremonii din Niš (24.03.2017) de comemorare a 18 ani de la începutul „agresiunii militare a NATO împotriva R.F.Iugoslavia", la 24.03.1999.
[31] Ataşaţii apărării austriac, elveţian şi polon de la Belgrad.
[32] Hyrum Lowell GARVIN, adjunct al ataşatului militar american, a vizitat CUSRN la 12.07.2017.
[33] Nepot al fostului politician şi om de stat rus Evgheni PRIMAKOV.

a efectuat o vizită oficială la Belgrad pentru marcarea a 180 de ani de relaţii diplomatice sârbo-ruse.

Influenţa rusă asupra procesului de aderare a R.Serbia la UE poate fi abordată pe mai multe planuri, dar cele mai importante sunt: refuzul Belgradului de a se alătura politicii UE de sancţiuni la adresa F.Ruse, ca urmare a implicării acesteia în războiul din estul Ucrainei şi a anexării Crimeei; efectele economico-comerciale ale tratatului de liber schimb al R.Serbia cu F.Rusă; şi urmările acţiunilor R.Serbia de aderare la Uniunea Euroasiatică.

Refuzul Belgradului de a adera la sancţiuni este flagrant. Mai mult, R.Serbia şi-a intensificat relaţiile comerciale cu F.Rusă (prin plasarea pe piaţa rusă a unor cantităţi mai mari de carne şi fructe), dar şi relaţiile politice, militare şi în domeniul securităţii. Tendinţa manifestată în anul 2017 a continuat şi în 2018. La 22 şi 23 februarie 2018, o delegaţie politico-militară sârbă condusă de ministrul apărării, A.VULIN, a participat (în R.Belarus şi F.Rusă) la mai multe activităţi de marcare a 100 de ani de la înfiinţarea Armatei Roşii.

Cu ocazia vizitei la Moscova, ministrul sârb a primit o donaţie de circa două milioane de euro, care va acoperi cheltuielile pentru instruirea mai multor piloţi militari sârbi pe avioane ruse, în F.Rusă, pentru pilotarea avionului MiG-29. La ceremoniile de la Belgrad dedicate aceluiaşi eveniment au participat înalţi funcţionari de stat şi lideri politici: prim-vicepremierul I.DAČIĆ, ministrul de interne, Nebojša STEFANOVIĆ, fostul ministru al apărării, în prezent ministru al muncii, Zoran ĐORĐEVIĆ, ministrul ecologiei, Goran TRIVAN, ministrul pentru tehnologie şi inovaţii, Nenad POPOVIĆ, directorul Oficiului pentru KiM, M.ĐURIĆ, prinţul Aleksandar KARAĐORĐEVIĆ, şeful SMG VS, generalul Ljubiša DIKOVIĆ, preşedintele Partidului Radical Sârb (SRS), Vojislav ŠEŠELJ, preşedintele partidului Serbia Unită (JS), Dragan MARKOVIĆ „Palma” etc.

Influenţa F.Ruse asupra BiH constă, în esenţă, în influenţa asupra conducerii politice de la Banja Luka: asupra preşedintelui RS BiH; guvernului entităţii RS BiH; principalului partid de guvernământ din RS BiH (Alianţa Social Democraţilor Independenţi/SNSD, condusă de M.DODIK).

Această influenţă este criticată de către comunitatea occidentală şi de către factorul politic boşniac (cel mai mult, de către membrul boşniac al Preşedinţiei BiH, Bakir IZETBEGOVIĆ, şi partidul acestuia, Partidul Acţiunii Democrate/SDA). Principalele motive ale criticilor se referă la faptul că refuzul RS BiH de a accepta transformarea unor instituţii centrale bosniace, care ar asigura o mai bună funcţionare a statului la nivel central şi ar elimina o serie de blocaje, sunt susţinute de către Moscova, atât prin adoptarea unor poziţii specifice cu ocazia participării la Consiliul de Implementare a Păcii în BiH (PIC BiH), cât şi prin poziţiile exprimate constant de către ambasada rusă de la Sarajevo (condusă în 2017 de către ambasadorul Piotr IVANŢOV).

Prin susţinerea actualei conduceri a RS BiH, Moscova îşi protejează investiţiile în domeniul energiei (rafinăriile de petrol de la Brod şi de la Modriča, de ulei; lanţul de staţii de carburant Nestro), dar şi potenţialele investiţii (o ramură a gazoductului „Turkish Stream", dinspre Serbia Centrală; un sistem de distribuţie a gazelor naturale în RS BiH). Datele economico-financiare indică însă o funcţionare cu rezultate negative a investiţiilor ruse în RS BiH.

O situaţie confuză se înregistrează şi în privinţa proiectelor ruse de a investi în Termocentrala „Ugljevik 3" (cu puterea de 600 MW). Momentan au fost realizate doar lucrări de bază, de nivelare a terenului, termenele fiind demult depăşite. Aceeaşi situaţie este înregistrată privind proiectul Hidrocentralei „Mrsovo" (în zona Rudo, pe râul Lim), cu puterea de circa 36-37 MW. Ambele proiecte sunt derulate de către compania „Comsar Energy RS" din Banja Luka[34]. Autorităţile de la Banja Luka au justificat întârzierile în derularea acestor proiecte prin nevoia de mai mult timp pentru soluţionarea problemelor de proprietate asupra terenurilor viitoarelor obiective economice.

Liderul RS BiH se întâlneşte frecvent cu liderul rus, V.PUTIN (şi cu alţi demnitari ai F.Ruse), atât în format bilateral, cât şi cu ocazia participării la evenimente politico-economice în F.Rusă sau R.Serbia.

În iunie 2017, M.DODIK a condus o delegaţie a RS BiH la Forumul Economic Internaţional de la Sankt Petersburg şi a folosit ocazia pentru o întâlnire cu V.PUTIN. În octombrie 2017, M.DODIK a discutat la Belgrad cu ministrul rus al apărării, Serghei ŞOIGU, cu ocazia participării la prezentarea unei părţi a capacităţilor operaţionale ale VS, „SLOBODA 2017"[35], iar în februarie 2018 a discutat, de asemenea la Belgrad, cu ministrul rus de externe, S.LAVROV.

În 2016, cu trei zile înainte de referendumul din RS BiH privind Ziua RS BiH (25.09), M.DODIK s-a deplasat la Moscova (22.09.2017), unde s-a întâlnit cu preşedintele V.PUTIN, căruia i-a prezentat situaţia complexă din BiH şi RS BiH, în legătură cu interesele naţionale ale RS BiH şi Ziua RS BiH. Mass-media de la Banja Luka a prezentat ca rezultat al vizitei că liderul rus a considerat că referendumul este o problemă internă a RS BiH, care nu are de-a face cu comunitatea internaţională, iar sârbii din BiH au tot dreptul la organizarea referendumului.

Susţinerea poziţiilor lui M.DODIK şi ale guvernului entităţii RS BiH are ca efect îndepărtarea BiH de aderarea la NATO şi complică procesul de integrare a BiH la UE.

În 2017, după o scurtă perioadă de acuzaţii reciproce între Podgorica şi Moscova, datorate aderării Muntenegrului la NATO, prezenţa (influenţa) Moscovei în Muntenegru a fost reprezentată, în principal, de „procesul puciştilor",

[34] Deţinută de Raşid SERDAROV, din Daghestan (prin „Comsar Energy Ltd.").
[35] Atunci au fost prezentate pentru prima dată public avioanele MiG-29 donate Serbiei de Moscova, în decembrie 2016.

cei mai mulţi fiind cetăţeni sârbi, coordonaţi de doi agenţi ruşi[36], care ar fi planificat o lovitură de stat în seara alegerilor parlamentare din Muntenegru (16.10.2016) şi chiar asasinarea premierului muntenegrean în funcţie (Milo ĐUKANOVIĆ). Procesul este în derulare şi ridică multe semne de întrebare, atât privind credibilitatea martorilor[37], cât şi credibilitatea scenariului puciului, prezentat de Procuratura Specială de Stat din Muntenegru (condusă de procurorul Milivoje KATNIĆ).

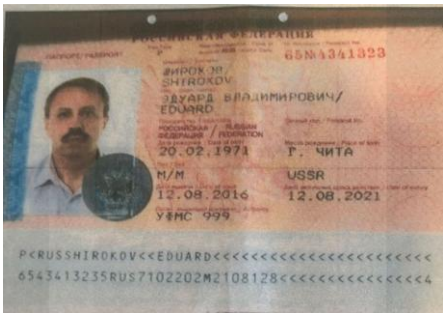

Eduard ŞIŞMAKOV-ŞIROKOV

Moscova a refuzat extrădarea în Muntenegru a unui cetăţean muntenegrean acuzat de implicare în tentativa de lovitură de stat (Ananije „Nino" NIKIĆ, translator, angajat al Frontului Democrat din Muntenegru), sub motivaţia că acesta a cerut azil politic şi a obţinut o formă de protecţie în F.Rusă. Totodată, autorităţile ruse nu au furnizat informaţii referitoare la cei doi suspecţi ruşi inculpaţi de justiţia muntenegreană.

Principalul acuzat, Bratislav DIKIĆ, cetăţean sârb, general de poliţie în rezervă, fost comandant al Jandarmeriei Serbiei, neagă orice implicare în tentativa de lovitură de stat.

Pentru că a primit o serie de date şi informaţii de la autorităţile R.Serbia (inclusiv de la Agenţia de Securitate şi Informaţii/BIA), conducerea de la Podgorica evită să acuze conducerea de la Belgrad de implicare în tentativa de lovitură de stat, dar în Muntenegru pluteşte în aer suspiciunea că Belgradul ar fi facilitat retragerea în F.Rusă a unor suspecţi (ruşi) implicaţi în tentativa de puci.

Nu sunt date şi informaţii în mass-media privind prezenţa sau influenţa directă rusă în R.Macedonia. Din contră, analişti sârbi şi pro-ruşi evidenţiază că schimbarea de guvern de la Skopje (mai-iunie 2017) s-a realizat cu sprijinul şi intervenţia directă a Washingtonului[38] şi a câtorva state membre ale UE.

Perspective pentru 2018

În 2018 este de aşteptat ca relaţiile dintre R.Serbia şi F.Rusă să nu fie afectate de disputa Occidentului cu Moscova. Mai mult, în condiţiile în care

[36] Eduard ŞIŞMAKOV (alias ŞIROKOV), ofiţer al serviciului rus de informaţii militare (GRU), şi Vladimir POPOV.

[37] Unul din principalii martori (Aleksandar/Saša SINĐELIĆ, cetăţean al R.Serbia) a fost implicat iniţial în organizarea puciului, după care s-a predat poliţiei muntenegrene. Acesta este urmărit de justiţia din Croaţia pentru o crimă comisă în tinereţe. Procuratura muntenegreană i-ar fi dat un statut special, de „martor-colaborator" şi l-a exonerat de răspundere în cazul tentativei de lovitură de stat. Potrivit speculaţiilor din mass-media muntenegreană, după ce şi-a prezentat depoziţia în faţa judecătorilor, martorul protejat ar fi părăsit liber teritoriul muntenegrean, fără a fi extrădat în Croaţia.

[38] Prin ambasadorul american la Skopje, Jess BAILEY.

Priştina nu numai că tergiversează îndeplinirea obligaţiilor ce-i revin pentru înfiinţarea ZSO în conformitate cu prevederile „Acordului de la Bruxelles" (cu competenţe legislative şi executive), dar caută căi de a-şi impune autoritatea în nordul Kosovo, cel mai probabil, colaborarea şi dependenţa Belgradului de Moscova vor cunoaşte un trend ascendent. Acest trend este probabil nu doar în domeniul politic (ca urmare a poziţiilor şi măsurilor F.Ruse în „dosarul kosovar"), dar şi în toate celelalte domenii: energetic (eforturi ale R.Serbia de participare la „Turkish Stream"; extinderea depozitului de gaze naturale de la Banatski Dvor; dezvoltarea sistemului naţional de distribuţie a gazelor naturale); economic (continuarea parteneriatului pentru refacerea infrastructurii feroviare şi noi investiţii ruse în Serbia Centrală); comercial (folosirea mai eficientă a acordului bilateral de liber schimb; accederea R.Serbia la Uniunea Vamală Euroasiatică); militar (intensificarea şi diversificarea colaborării militare prin executarea de exerciţii comune, schimb de personal la cursuri), tehnico-militar şi economico-militar (realizarea donaţiilor de tancuri şi vehicule blindate din F.Rusă către R.Serbia; definirea elementelor de modernizare a 10 avioane MiG-29 ale Forţelor Aeriene sârbe; identificarea posibilităţilor de achiziţii de către R.Serbia a unor sisteme de rachete de apărare aeriană şi radiolocaţie moderne), al securităţii (colaborarea cu structurile ruse de combatere a terorismului, dar şi colaborarea în acest domeniu în cadrul ODKB); cultural-spiritual (sprijin rus pentru finalizarea construcţiei Catedralei Sf. Sava din Belgrad, sprijin în disputa Belgradului cu bisericile ortodoxe din Muntenegru sau R.Macedonia); sportiv (mediatizarea în R.Serbia a participării la Campionatul Mondial de Fotbal din F.Rusă); umanitar (continuarea funcţionării CURSN şi realizarea unor iniţiative umanitare în rândul comunităţilor sârbe din KiM, de către RGM).

Belgradul nu ia în calcul alinierea (cel puţin în „viitorul apropiat") la sancţiunile occidentale împotriva Moscovei. Ministrul sârb al apărării a confirmat participarea la cea de-a Şaptea Conferinţă Internaţională de Securitate de la Moscova (MCIS VII, aprilie 2018), ca şi participarea militarilor VS la Jocurile Militare Internaţionale din 2018. De asemenea, este de aşteptat să continue exerciţiile comune, în format bilateral (BARS 2018) şi trilateral (FRĂŢIA SLAVĂ 2018). Mai mult, Belgradul a admis că ar putea lua în considerare participarea la iniţiativele ruse de deminare în Siria, după o instruire şi înzestrare adecvată a geniştilor sârbi.

Colaborarea RS BiH cu F.Rusă este de aşteptat să continue şi chiar să se intensifice în 2018, având în vedere contextul politic: desfăşurarea de alegeri generale în luna octombrie 2018 şi intensificarea tradiţională a retoricilor naţionaliste în astfel de ocazii. Regulat, Moscova îşi individualizează poziţia în cadrul Consiliului de Implementare a Păcii în BiH şi susţine demersurile oficialilor de la Banja Luka pentru prezervarea autonomiei şi a competenţelor conferite de DPA. Liderul sârbilor din BiH, M.DODIK, va continua să aibă

„consultări” cu preşedintele rus, V.PUTIN, şi să se bucure de sprijinul personal al acestuia pentru promovarea intereselor RS BiH.

Evoluţiile privind investiţiile oamenilor de afaceri ruşi în Muntenegru sunt incerte, ca urmare a deciziilor contradictorii ale Kremlinului. Pe de-o parte, Moscova ar fi cerut cetăţenilor ruşi limitarea deplasărilor turistice în Muntenegru, ceea ce a avut ca efect în 2017 încetinirea (stoparea) achiziţiilor ruse de terenuri şi unităţi din industria hotelieră şi de alimentaţie publică, locul investitorilor ruşi fiind preluat rapid de către oameni de afaceri din Turcia. Pe de altă parte, retragerea totală a oamenilor de afaceri ruşi din Muntenegru ar lipsi Moscova de pârghii de acţiune în acest stat care a aderat la NATO şi acţionează pentru aderarea la UE, în timp ce se raliază total la politica UE privind sancţiunile la adresa F.Ruse[39].

Noile autorităţi de la Skopje vor continua să acţioneze ferm şi intens pentru aderarea la NATO şi UE, ceea ce va reduce şi mai mult influenţa rusă în statul macedonean. Unii analişti occidentali, însă, nu exclud un posibil sprijin al Moscovei pentru acţiunile de protest ale opoziţiei de la Skopje, fără a aduce dovezi în acest sens.

Aprecieri

Dependenţa Belgradului de Moscova s-a consolidat şi diversificat după susţinerea de către statele occidentale a independenţei unilateral declarate a „R.Kosovo”. Potrivit mai multor analişti, vânzarea de către Belgrad a 51% din acţiunile NIS către Gazprom (Gazprom Neft) a fost motivată atât economic cât şi energetic (construcţia gazoductului „South Stream”; extinderea depozitului de gaze de la Banatski Dvor; investiţii în rafinăria şi combinatul chimic de la Pančevo), cât şi politic.

Experţi sârbi şi internaţionali au subliniat în perioada 2008-2009 că acţiunile NIS au fost vândute sub preţul pieţei şi prin negocierea directă cu potenţialul cumpărător[40]. Pe acest fond, unii analişti consideră că preţul redus al acţiunilor NIS a fost compensat de sprijinul Moscovei în CS ONU, pentru blocarea accesului „R.Kosovo” la ONU şi pentru blocarea adoptării unei noi rezoluţii privind independenţa Kosovo.

În susţinerea opiniilor exprimate de unii analişti privind „preţul politic” al acţiunilor NIS se poate aduce argumentul că Belgradul nu a contestat vânzarea acţiunilor NIS după decizia Gazprom de a nu mai construi gazoductul „South Stream”.

În prezent, în „dosarul kosovar”, R.Serbia avertizează că va contracara iniţiativa Priştinei de a acorda un rol mai mare Washingtonului în negocierile dintre Belgrad şi Priştina prin invitarea Moscovei la aceste negocieri.

[39] Podgorica şi-a asumat inclusiv ultima măsură „occidentală”, expulzând la sfârşitul lunii martie 2018 un diplomat rus, ca urmare a „cazului Skripal” din Marea Britanie.

[40] Pentru evitarea încălcării legislaţiei, vânzarea s-a efectuat sub protecţia unui acord interstatal.

În acelaşi plan, mizând pe sprijinul politico-diplomatic al Moscovei, nu este exclus ca R.Serbia să invoce prevederi ale Rezoluţiei 1244/1999, privind posibilitatea revenirii în KiM a unor efective de forţe de ordine (poliţie şi armată), pentru protecţia frontierelor şi a unor obiective cultural-istorice şi religioase. Justificarea pentru aceasta ar reprezenta-o violenţele din 26.03.2018 şi posibilitatea repetării acestora.

Autorităţile de la Belgrad au elaborat „planuri de urgenţă" privind intervenţia forţelor sârbe de securitate (poliţie, jandarmerie, VS), în cazul deteriorării drastice a situaţiei de securitate şi al unor violenţe în masă împotriva etnicilor sârbi.

„Dovezi" în acest sens sunt recentele declaraţii ale preşedintelui R.Serbia, A.VUČIĆ, cu referire la două momente de criză: "trenul special din 14.01.2017" şi violenţele din Mitrovica Nord din 26.03.2018, când ar fi acordat Priştinei un "ultimatum", prin care cerea retragerea forţelor speciale ale KP din nordul Kosovo. Referindu-se la ultimul incident, preşedintele sârb a negat (27.03.2018) că ar fi ordonat deplasări ale efectivelor VS în KiM, dar a confirmat public că s-a analizat şi o astfel de variantă, aceasta fiind o obligaţie constituţională a sa, de a asigura protecţia poporului sârb, atunci când acesta este ameninţat. Preşedintele a mai declarat că în mandatul său nu va permite repetarea unor operaţii ca „BLJESAK"[41] sau „OLUJA"[42].

Nu se poate exclude posibilitatea ca tonul hotărât al Belgradului referitor la o eventuală intervenţie militară în KiM să fie urmarea susţinerii politice şi diplomatice a F.Ruse.

Detaliile planurilor de urgenţă sârbe sunt clasificate, dar este puţin probabil ca Belgradul să aibă în vedere o confruntare directă cu forţele conduse de NATO în KiM (KFOR). Cel mai probabil, sunt luate în calcul blocări ale cazărmilor KFOR (mai ales a bazei de la Nothing Hill) şi limitarea intervenţiei la sudul Municipalităţii Mitrovica Nord.

După intervenţia militară a NATO împotriva R.F.Iugoslavia (24 martie-10 iunie 1999), între NATO şi Belgrad s-a ridicat un „zid", neîncrederea dintre cele două părţi fiind la un nivel ridicat. „Zidul" şi „neîncrederea" au fost erodate pas cu pas pe timpul „administraţiei Tadić", dar fără ca R.Serbia să aibă acces facil şi la preţ convenabil la tehnologie occidentală în domeniul apărării. În aceste condiţii, conducerea politico-militară şi cea militară de la Belgrad s-au orientat

[41] Operaţia „Bljesak" a început la 01.05.1995, prin care forţele de securitate (armată şi poliţie) croate au eliberat câteva zone din Slavonia Occidentală (Zapadna Slavonija) de sub „ocupaţia" forţelor paramilitare ale etnicilor sârbi din Croaţia.

[42] Operaţia militară şi de poliţie „Oluja", începută la 04.08.1995, a avut ca scop eliberarea celei mai mari părţi a R.Croaţia de forţele paramilitare ale etnicilor sârbi din Croaţia. Operaţia a avut ca efect desfiinţarea Republicii Srpska Krajina (RSK) şi un exod al unei mari părţi a populaţiei sârbe din Croaţia (mai ales spre R.Serbia).

spre achiziţii de armament şi tehnică militară din F.Rusă. Tendinţa s-a intensificat după constituirea noii guvernări a progresiştilor[43] şi socialiştilor, începând cu vara anului 2012. O astfel de mutare a avut ca efect şi creşterea popularităţii noii conduceri în rândul alegătorilor naţionalişti sau eurosceptici.

Popularitatea ridicată a Moscovei în rândul cetăţenilor R.Serbia de etnie sârbă şi în rândul etnicilor sârbi din BiH se datorează, pe de-o parte, „amintirilor istorice" privind „sprijinul frăţesc rus", cu accent pe perioada războaielor de independenţă (1878) şi balcanice (1912-1913), dar şi din Primul Război Mondial sau finalul celui de-al Doilea Război Mondial, mediatizate cu iscusinţă de către mijloacele de informare în masă şi ONG-urile filoruse din R.Serbia[44], iar pe de altă parte, sprijinului neîndoielnic al Moscovei pentru politica R.Serbia în „dosarul kosovar". Simplificat, sârbul de rând vede Moscova drept principalul (singurul) obstacol în calea accederii „R.Kosovo" la ONU, în timp ce afirmarea noului „stat" este suţinută de majoritatea statelor membre ale NATO şi UE (cele mai multe dintre acestea participând direct sau sprijinind „agresiunea" NATO din 1999).

Imaginea favorabilă a Moscovei în rândul etnicilor sârbi este întărită de faptul că vetoul Moscovei a condus la eşecul iniţiativei britanice din iulie 2015 de a vota în CS ONU o rezoluţie privind genocidul de la Srebrenica, care ar fi fost comis de „sârbii bosniaci", cu sprijin din partea Belgradului.

Într-un astfel de context, este dificil de luptat cu realitatea economică şi cu statistica, deşi este evident că ajutorul nerambursabil primit de Belgrad din partea Moscovei este aproape inexistent, în timp ce sumele primite sub această formă din Occident sunt de ordinul miliardelor de euro. O situaţie similară se înregistrează şi privind eficienţa investiţiilor ruse din RS BiH, realitatea fiind anulată de sprijinul politic pentru prezervarea autonomiei şi competenţelor entităţii.

Relaţiile privilegiate ale R.Serbia cu F.Rusă influenţează şi echilibrul militar din spaţiul BV[45], dar şi relaţiile Belgradului cu Kievul[46].

Politica Belgradului de a nu depinde exclusiv de o singură parte, de exemplu, de NATO, UE sau F.Rusă, poate avea rădăcini în politica de nealiniere promovată de fosta R.S.F.Iugoslavia, sub conducerea lui Josip BROZ „Tito".

---

[43] Partidul Progresist Sârb/SNS, condus iniţial de Tomislav NIKOLIĆ, iar apoi de A.VUČIĆ.

[44] Un important mijloc de propagandă rusă în R.Serbia, dar şi în fostul spaţiu iugoslav, este agenţia rusă de presă Sputnik, prin site-ul în limba sârbă (https://rs.sputniknews.com).

[45] Pe fondul donaţiei de avioane ruse pentru Forţele Aeriene sârbe şi al altor achiziţii şi donaţii ruse pentru partea sârbă s-a declanşat un fel de „mini-cursă a înarmărilor" între R.Serbia şi R.Croaţia

[46] Oficiali ai Kievului au acuzat R.Serbia că în realitate nu respectă independenţa, suveranitatea şi integritatea teritorială a Ucrainei, deoarece politicieni de la Belgrad fac vizite în Crimeea, iar voluntari din R.Serbia luptă de partea separatiştilor ruşi din Donbas, fără ca autorităţile abilitate sârbe să întreprindă măsuri adecvate.

Parteneriatul strategic bilateral sârbo-rus[47] tinde să se transforme într-unul trilateral, prin adăugarea R.Belarus. Această tendinţă este favorizată de comuniunea unor interese comune, predominând nerecunoaşterea de către Minsk a independenţei „R.Kosovo” şi disponibilitatea de colaborare cu R.Serbia în domeniul tehnico-militar şi economico-militar.[48]

Conducerea de la Belgrad (inclusiv preşedintele A.VUČIĆ) admite că există acţiuni de lobby în R.Serbia atât din partea Occidentului, cât şi din partea Orientului, dar nu îmbrăţişează evaluarea Occidentului că influenţa Moscovei ar fi „malignă”.

În pofida imaginii pozitive pe care o are F.Rusă în ochii cetăţenilor de etnie sârbă din R.Serbia, nu există nicio dilemă că Belgradul alege „calea europeană”, respectiv integrarea în UE. Actuala situaţie paradoxală poate fi descrisă prin enunţul că „inima sârbilor se află la Moscova, în timp ce portofelul se află în Occident” (aluzie că în realitate este aleasă opţiunea de a trăi, munci şi a se educa în Occident, faţă de aceleaşi opţiuni în F.Rusă). Până la apropierea datei de aderare efectivă la UE, Belgradul va continua să „jongleze” şi să penduleze între UE şi Moscova şi chiar să încerce să fie o „punte de legătură” între cele două, folosind, totodată, beneficiile unei relaţii privilegiate cu fiecare din cele două părţi, îndeosebi în domeniile economic şi comercial.

Deşi cei mai mulţi analişti occidentali sunt foarte preocupaţi de existenţa şi trendul ascendent al influenţei Moscovei în Balcanii de Vest (îndeosebi în Serbia Centrală şi RS BiH), unii analişti atrag atenţia asupra prezenţei crescânde a Chinei în zonă, atât prin intensificarea relaţiilor economice şi comerciale bilaterale, cât şi prin proiectele promovate prin formatele OBOR[49] şi „16+1”[50].

ABREVIERI:

GISL	- Iniţiativa Civică. Lista Sârbă
ZSO	- Asociaţia Municipalităţilor Sârbe din Kosovo
KIM	- Kosovo şi Metohia

[47] Consfinţit prin Declaraţia din mai 2013, de la Soci, semnată de preşedinţii V.PUTIN şi T.NIKOLIĆ.

[48] Minskul şi Belgradul analizează mai multe variante de îmbunătăţire a înzestrării VS, prin achiziţia din R.Belarus de tehnică militară şi echipamente (avioane MiG-29, sisteme de rachete, eventual sisteme de radiolocaţie, care să fie apoi modernizate de Minsk. Nu în ultimul rând, exerciţiul trilateral „FRĂŢIA SLAVĂ” tinde să devină unul „tradiţional”, executat alternativ în fiecare din cele trei ţări. Totuşi, trebuie subliniat că dinamica dezvoltării relaţiilor sârbo-bieloruse este întârziată, deoarece încă nu s-a înfiinţat comitetul mixt de colaborare în domeniul apărării, data planificată a înfiinţării acestuia fiind luna mai 2017.

[49] One Belt, One Road.

[50] La încheierea mandatului, fostul preşedinte al R.Serbia, T.NIKOLIĆ, a fost numit (iunie 2017) în funcţia de preşedinte al Consiliului Naţional pentru Coordonarea Cooperării cu F.Rusă şi R.P.Chineză.

VS - Armata Serbiei
ODKB - Serviciul Federal de Securitate al F. Ruse (FSR)
CUSNR - Centrul Umanitar Sârbo-Rus de la Nis
RGM - Misiunea Umanitară Rusă
RPȚ - Biserica Ortodoxă Rusă
SPȚ - Biserica Ortodoxă Sârbă
PIC BiH - Consiliul de Implementare a Păcii în BiH

Bibliografie

- rts.rs
- tanjug.rs
- politika.rs
- blic.rs
- b92.net
- srbija.gov.rs
- mod.gov.rs
- rtrs.rs
- https://rs.sputniknews.com
- nezavisne.com
- http://rs.n1info.com/a375072/Vesti/Vucic-Ocuvacemo-mir.html
- http://www.politika.rs/scc/clanak/396249/Kljucni-prioriteti-spoljne-politike-Srbije
- http://www.danas.rs/politika.56.html?news_id=367644&title=Borba+protiv+Rusije+treba+da+po%c4%8dne+u+Beogradu
- http://www.blic.rs/vesti/politika/gde-u-srbiji-zavrsi-ogroman-novac-iz-evropske-unije-a-sta-nam-daje-rusija/y79sf75
- http://www.blic.rs/vesti/politika/kome-se-privoleti-investicije-eu-u-srbiju-sest-puta-vece-od-ruskih/hdqmvl5
- http://www.tuzilastvorz.org.rs/upload/Regulation/Document__sr/2016-05/rezolucija_1244_cir.pdf
- http://rs.n1info.com/a276696/Vesti/Vesti/Rusija-jaca-uticaj-ali-politicki-uticaj-zapada-veci.html
- http://www.mod.gov.rs/cir/12355/takticka-vezba-sa-bojnim-gadjanjem-sadejstvo-2018-12355

PREOCUPĂRI ACTUALE ALE POLONIEI PENTRU APĂRAREA NAŢIONALĂ ŞI ÎN CADRUL NATO

Gl.bg. (r) Vasile ILIEŞ

Din luările de poziţie ale unor lideri politici şi militari polonezi dar şi din analizele unor observatori internaţionali se decelează un tablou al eforturilor Poloniei, pe linia apărării naţionale dar şi în cadrul Alianţei Nord Atlantice.

Experienţa istorică a relaţiilor polono-ruse a cunoscut o asemenea dinamică încât a marcat definitoriu modul de abordare a securităţii naţionale actuale a Poloniei. Din păcate şi nu numai pentru polonezi, EXPANSIONISMUL a făcut parte din politica rusă de-a lungul secolelor. Ca perspectivă, Polonia apreciază că este foarte probabil ca această dinamică să continue şi în viitor.

Datorită istoriei dureroase de abandonare din partea aliaţilor occidentali, frica de Rusia este în continuare larg răspândită în Polonia. Îngrijorările Poloniei determinate de revenirea Rusiei ca putere militară, de anexarea Crimeei, de sprijinire a mişcărilor separatiste din Donbas, au început, în sfârşit, să fie împărtăşite de NATO, care a fost forţată să ia din nou în considerare un război major în Europa.

Pentru prima dată după colapsul Uniunii Sovietice, bazându-se în special pe finanţe din petrol, Kremlinul investeşte serios în domeniul militar. Dintr-o perspectivă pe termen lung, Polonia a remarcat începutul acestor creşteri în anul 2000, odată cu revenirea lui Putin la putere. De atunci a devenit evidentă creşterea cheltuielilor militare ruse concretizate în programe ambiţioase de modernizare şi reformare a forţelor armate. Toate aceste măsuri au dus la creşterea semnificativă a capacităţii operative a forţelor armate ruseşti. În acest context, ZAPAD 2017, la care a participat şi Belarus, a fost cel mai amplu exerciţiu de acest gen executat pe frontul vestic. Un astfel de exerciţiu creează uneori condiţii pentru acţiuni agresive şi în mod natural Polonia este îngrijorată şi încearcă să monitorizeze situaţia împreună cu aliaţii săi.

Statele baltice membre NATO sunt obişnuite cu hărţuirea din partea Moscovei, prin spionajul agresiv, subversiuni şi manipulări în toate domeniile importante ale vieţii cotidiene, inclusiv politice şi comerciale, la care se adaugă prezenţa activă a minorităţilor ruse din Estonia, Letonia şi Lituania. Serviciile de informaţii ruse sunt foarte active în statele baltice şi în general le tratează ca state suverane slabe, dându-le o mai mică importanţă decât altor ţări NATO. În acest

context, creşterea ameninţării militare convenţionale din partea Rusiei, împreună cu luările de poziţie ale lui Putin, care pare că este nostalgic după perioada sovietică, duce la creşterea neliniştii în statele baltice.

Motivele pentru această schimbare strategică nu sunt dificil de descifrat. În plus faţă de creşterile militare ale Kremlinului, acţiunile recente ruse împotriva Ucrainei, stat tampon pe care Polonia îl consideră vital pentru propria securitate, sunt semnificative. Recentele declaraţii ale unor înalţi consilieri de la Moscova au scos în evidenţă că Rusia ameninţă să sprijine o partiţie a Ucrainei dacă semnează un acord de cooperare cu Uniunea Europeană (UE), adăugând faptul că, dacă anumite regiuni din Ucraina unde trăiesc ruşi nu doresc integrarea în UE, Moscova ar fi în mod legal îndreptăţită să le sprijine.

În plus, ameninţările asimetrice din partea Rusiei constituie o realitate permanentă pentru Polonia. Unele atacuri cibernetice împotriva NATO şi a prezenţei americane în Polonia nu i-au luat prin surprindere pe polonezi, aceştia cunoscându-şi vecinii ruşi de secole, astfel că societatea poloneză este destul de imună, cel puţin pentru moment. Concret, Rusia atacă Polonia şi NATO în fiecare zi prin spionaj agresiv, propagandă, dezinformare, atacurile cibernetice fiind numai o parte din ceea ce numesc polonezii RĂZBOI SPECIAL, fapt ce constituie pentru ei NOUL NORMAL. Desigur, pe temeiuri istorice şi nu numai, există şi o tradiţională rusofobie poloneză alimentată de experienţa celui de Al Doilea Război Mondial, masacrul de la Katin şi amintirile anticomuniste dar şi de adevărul despre tragedia de la Smolensk. Totuşi, Varşovia îşi face calculele actuale bazate pe ce face Rusia azi. Abordarea noii strategii a Poloniei nu rezultă din crimele produse de foştii conducători de la Moscova asupra polonezilor ci mai degrabă pe cum se comportă în prezent Moscova. În plus, temerile poloneze sunt legate şi de ceea ce se numeşte GÂTUITURA STRATEGICĂ SUWALSKI din nord-estul Poloniei, o porţiune îngustă de teren între Belarus şi Kaliningrad care tentează Moscova deoarece, în caz de război, forţele ruse s-ar putea întâlni acolo cu cele poloneze.

Pentru Polonia este foarte important că NATO a înţeles să trateze în mod serios „războiul special rus" astfel încât prin înfiinţarea la Cracovia a Centrului de Excelenţă NATO pentru Contrainformaţii, oferă Poloniei un rol conducător în domeniu. Actualmente, spaţiul cibernetic este parte a responsabilităţii operaţionale poloneze. Aceasta a constituit una din cele mai importante decizii ale Summitului NATO de la Varşovia, care a schimbat istoria Europei.

Desigur, aceasta este o mare provocare pentru Varşovia, dar este important că NATO a conştientizat faptul că statul polonez are o experienţă practică privind activităţile ruse – în fapt chiar mai multă decât oricare stat din Alianţă – ceea ce este onorant.

Fostul ministru polonez al apărării, Antoni Macierewicz, experimentat în domeniul securităţii naţionale, cu o mare experienţă în probleme de apărare şi informaţii, evidenţia creşterea ameninţării ruse la frontierele Poloniei. Acesta a oferit Serviciului Militar de Contrainformaţii un manual despre practicile de spionaj CEKISTE, scris de ofiţerii polonezi în anul 1922, care este şi actualmente relevant. După părerea acestuia, acest manual ar trebui tradus pentru toate ţările NATO, deoarece oferă o profundă introspecţie în teoria şi practicile de spionaj sovietice/ruse, care nu au numai un interes istoric, dar au valabilitate şi în prezent deoarece metodele de spionaj ale Moscovei s-au schimbat foarte puţin de-a lungul timpului.

Macierewicz accentuează că activitatea de contrainformaţii presupune cunoaşterea obiectivului, a activităţilor desfăşurate de acesta şi a modului său specific de acţiune. De asemenea, fără a înţelege istoria, civilizaţia şi mentalitatea acestuia, nu poţi fi eficient în contrainformaţii. În acest context, polonezii sunt foarte mulţumiţi să aibă Centrul de Excelenţă de Contrainformaţii la Cracovia, unde va fi creată doctrina de contrainformaţii pentru NATO şi vor fi instruiţi specialiştii în contrainformaţii din ţările membre ale Alianţei.

În legătură cu modul de acţiune a ofiţerilor de informaţii ruşi, semnificativ este cazul celor doi ofiţeri de informaţii militare (GRU) care au fost expulzaţi din Polonia în anul 2014. Aceştia, în mai puţin de doi ani au apărut în Muntenegru cu numele lor reale. Faptul că erau cunoscuţi structurilor contrainformative NATO a dus la prinderea celor doi ofiţeri operativi GRU înainte de îndeplinirea misiunii ce viza Parlamentul din Muntenegru.

După ce Polonia a intrat în NATO, propriul serviciu militar de informaţii avea date despre aproximativ 200 de ofiţeri cu dosarele falsificate, din perioada sovietică, care au trebuit să fie epuraţi, în pofida unor obiecţii, probabil nu dezinteresate, ale unor lideri de la Varşovia.

Macierewicz este convins că acţiunile spionajului rusesc pot fi anihilate cu succes daca există dedicaţie, profesionalism şi patriotism.

Acţiunile Rusiei arată clar că aceasta se pregăteşte de război, fapt pentru care NATO, la rândul său, trebuie să fie gata să reacţioneze rapid, eficient şi decisiv. Macierewicz apreciază că deşi sunt unele întârzieri, lucrurile se îndreaptă într-o direcţie bună şi NATO a demonstrat că are abilitatea de a se adapta. Această tendinţă s-a manifestat constant începând de la Summitul de la Varşovia din 2016 până în prezent.

Macierewicz apreciază că înainte de a provoca un conflict deschis cu NATO, liderii ruşi vor încerca să rezolve, în favoarea lor, problema Ucrainei.

Liderii politici şi militari polonezi nu exclud posibilitatea unui atac al F. Ruse în Orientul Îndepărtat, cu scopul de a distrage atenţia SUA şi aliaţilor occidentali. În acest sens are semnificaţie geostrategică modul în care F. Rusă îi ajută sistematic pe inamicii SUA: legături dubioase cu Coreea de Nord; implicarea în Afganistan şi Siria; apropierea de Iran; acţiunile din ce în ce mai agresive în cadrul CSI etc.

Revenind la Ucraina, Putin nu va face compromisuri. Liderii de la Moscova doresc Ucraina întreagă, reintrată în sfera de influenţă a F. Ruse. Pentru aceasta vor folosi orice mijloace, oricât ar dura atingerea obiectivului.

Acesta este un proiect pe termen lung. Putin înţelege că nu poate exista imperiul fără Ucraina, dar tot Putin a făcut greşeli majore, respectiv anexarea Crimeei şi invadarea Ucrainei. Aceste acţiuni în forţă au grăbit procesul decizional în NATO, iar rezultatul a fost desfăşurarea de trupe aliate mai aproape de graniţele Rusiei, consolidarea aliniamentului strategic reprezentat de spaţiul geografic cuprins între Marea Nordului şi Marea Neagră, angajamentul ţărilor membre ale Alianţei Nord-Atlantice de a spori bugetele militare.

În concluzie, Putin a provocat situaţii care au ajutat liderii occidentali să înţeleagă bine intenţiile Moscovei. Pentru liderii de la Kremlin singura alternativă politică acceptabilă este aceea ca Ucraina să rămână în sfera de influenţă a F. Ruse. Orice altă alternativă va fi obstrucţionată de Rusia prin toate mijloacele şi aceasta, cu certitudine, va avea implicaţii majore atât pentru NATO cât şi pentru securitatea europeană. Acesta este scenariul pe care Polonia l-a trăit suficient de des pentru a fi astăzi îngrijorată.

Polonia îşi doreşte să aibă o armată care să-şi poată realmente apăra ţara împotriva oricărei agresiuni, fapt pentru care s-a angajat ca până în anul 2030 să cheltuiască 2,5% din PIB şi să dubleze armata până la un efectiv de 200.000 soldaţi, considerând că numai aşa va fi capabilă să se apere şi să sprijine efectiv pe aliaţi.

Noua concepţie de apărare naţională scoate în evidenţă priorităţile Poloniei în actuala conjunctură politică, militară şi de securitate din jurul Poloniei, în condiţiile în care pericolul care vine din Est include atât ameninţarea militară clasică cât şi un spectru larg de ameninţări neconvenţionale. Acesta este motivul pentru care Polonia acordă o mare importanţă articolului 5 din Tratatul de la Washington, respectiv se bazează foarte mult pe prezenţa forţelor aliate în Polonia şi pe flancul estic al NATO.

Priorităţile de modernizare ale armatei se referă la:

- continuarea procesului de înzestrare cu sisteme de rachete sol-aer;

- achiziţionarea de noi mijloace de luptă aeriană şi de sisteme de apărare anti-aeriană capabile să combată ţintele care zboară la mică altitudine;

- extinderea forţelor aeropurtate prin achiziţionarea de elicoptere de asalt;

- modernizarea parcului de artilerie prin achiziţionarea de sisteme moderne de artilerie autopropulsată, cu lovituri de precizie, atât prin tuburi lansatoare cât şi prin rachete;

- modernizarea mijloacelor antitanc;

- achiziţionarea de avioane de luptă din generaţia a 5-a.

Toate acestea urmează să se înfăptuiască în cadrul unui CONCEPT A2/AD (anti-acces/zonă de interdicţie), ceea ce ar conferi forţelor aliate libertate de mişcare pe flancul de est.

În privinţa forţelor maritime se estimează că nu se va mai pune accentul pe flota de suprafaţă, ci pe războiul subacvatic, pe vehicule submarine fără pilot, pe apărarea de coastă şi baraje de mine anti-navă.

În domeniul apărării antiaeriane, polonezii ar dori să construiască un sistem împreună cu SUA. Se doreşte să se procure un sistem care să fie în serviciu mai multe decenii, care să fie interoperabil cu forţele americane şi la realizarea căruia să-şi aducă contribuţia şi industria de apărare poloneză. Prin realizarea de parteneriate pe termen lung atât cu industria americană cât şi cu cea europeană se doreşte refacerea industriei de apărare poloneze. În acest sens se are în vedere un tanc de generaţie nouă ca un posibil proiect cu partenerii europeni. De asemenea, există deja o prezenţă a industriei europene şi americane în domeniul platformelor de elicoptere, cu accent pe cele de atac care ar putea fi extinse şi la alte programe.
Având în vedere sensibilitatea relaţiilor cu F. Rusă, încă din toamna lui 2013, cu şase luni înaintea invaziei Crimeei, Polonia, cu sprijinul şi încurajarea americanilor, a reluat ideea apărării teritoriale, care a avut ca rezultat crearea Forţei de Apărare Teritorială (FAT) care este parte componentă a reformei sistemului de apărare.

FAT constituie o parte permanentă a Forţelor Armate Poloneze. Ele sunt a cincea categorie de forţe armate, alături de Forţele Terestre, Forţele Navale, Forţele Aeriene şi Forţele Speciale. Rolul primar al FAT este de a lega mai strâns Forţele Armate de societate, în aşa fel încât în caz de urgenţă să organizeze imediat apărarea la nivel local.

FAT este un element foarte important deoarece conectează autorităţile civile la forţele de apărare ale Poloniei. În eventualitatea unei crize, unele unităţi teritoriale vor rămâne în zonele de care aparţin, în afara liniilor frontului, în scopul de a le apăra. Contribuţia acestora în combaterea acţiunilor hibride ale inamicului, cu preponderenţă a sabotajelor, este considerată esenţială.

Ele vor fi constituite din voluntari cu normă parţială, care vor efectua instrucţie militară timp de 30 zile pe an. Se consideră că aceste forţe vor forma prima linie de apărare împotriva acţiunilor specifice forţelor speciale inamice. Se

intenţionează să se constituie câte o brigadă de forţe teritoriale în fiecare din cele 16 voievodate, plus o brigadă suplimentară pentru Varşovia. În 2016 trei brigăzi FAT au fost constituite în zona graniţei dintre Polonia cu Ucraina şi Belarus, iar în anul 2017, au mai luat fiinţă încă trei brigăzi la graniţa cu Kaliningrad şi în regiunea Varşovia.

Se estimează că până la sfârşitul anului 2019 FAT vor dispune de 17 brigăzi ce vor fi complet operaţionalizate până în anul 2022, având efective de 50.000 de luptători.

Crearea forţelor teritoriale a pus în evidenţă o adevărată răbufnire a patriotismului polonezilor, aceasta şi datorită faptului că FAT este percepută ca fiind continuatoarea Armatei Patriei, forţa patriotică poloneză care a luptat cu ocupanţii nazişti şi sovietici în anii 1940.

FAT nu va avea nicio conexiune cu vreun partid politic, facţiune politică sau direcţie politică. Fiind a 5-a categorie de forţe armate va avea propria comandă, fiind subordonată şefului apărării, ministrului apărării şi preşedintelui Poloniei.

Apariţia FAT a avut parte şi de controverse deoarece în Polonia fiecare acţiune a actualului guvern de dreapta este văzută cu scepticism de oponenţii politici. Ministerul Apărării a indicat că forţele teritoriale au un scop politic la fel ca şi armata, anume întărirea „fundamentelor creştine şi patriotice" ale ţării, fapt ce, în general, convinge pe polonezi. De altfel, în întreaga ţară ceremoniile de jurământ pentru voluntarii forţelor teritoriale, bărbaţi şi femei, au devenit un eveniment curent în societatea poloneză.

Au fost şi temeri că FAT ar putea reprezenta o ameninţare pentru democraţie, însă faptul că se va constitui ca parte integrantă a Forţelor Armate Poloneze elimină asemenea reţineri. În Finlanda sunt peste 100.000 de trupe care sunt organizate în acelaşi mod. Aceeaşi situaţie este şi în SUA, Franţa, Germania şi în alte ţări din NATO.

Polonia va face tot ce este posibil pentru a avea o armată capabilă să-şi apere ţara şi de a fi un partener solid al SUA şi NATO, dar în primul rând acela de a avea o armată aptă să apere patria. Polonia apreciază în mod deosebit sprijinul acordat de SUA, sprijin primit în situaţia dramatică în care s-a aflat şi se află în continuare. Această atitudine de recunoştinţă a fost evidentă în manifestările de simpatie ocazionate de sosirea trupelor americane în Polonia şi, desigur, în statele

baltice. Prezenţa în Polonia a forţelor aliate, SUA fiind aliatul cheie, face din statul polonez un centru al rezistenţei armate credibile la flancul estic al NATO. Polonia are o prezenţă militară semnificativă şi în teatrele de luptă în care trupele aliaţilor sunt angajate. Este semnificativ de menţionat că această participare nu a fost una simbolică: la războiul împotriva Irakului, din anul 2001, a participat încă de la început cu o divizie, de asemenea, militarii polonezi au fost prezenţi în Balcani, Afganistan etc.

Contribuţia Poloniei a fost importantă pentru NATO şi SUA, mai ales că această participare avea loc concomitent cu reorganizarea propriei armate, iar sprijinul popular pentru aceste misiuni nu era prea mare.

Un alt aspect important care trebuie menţionat este acela al transformării treptate a Poloniei într-un adevărat lider regional. Demersurile politice de coagulare a ţărilor care au viziuni similare asupra riscurilor de securitate în alianţe au avut urmări pozitive. Astfel Polonia: a folosit Grupul de la Vişegrad pentru a sprijini politici economice specifice în cadrul UE şi a se opune politicii germane de a impune cote de refugiaţi; s-a angajat mai mult cu România punând împreună bazele unui parteneriat strategic folosit ulterior ca o platformă pentru a aduce ţările est-europene în aşa-numitul Format Bucureşti, în scopul stabilirii de priorităţi comune pentru negocierile cu partenerii occidentali din NATO; a acţionat pentru sprijinirea guvernului ucrainean şi a stabilit contacte diplomatice şi economice de comunicare între Belarus şi ţările UE etc.

Bază navală rusească la Kaliningrad

În cadrul Uniunii Europene, Polonia a manifestat o anumită dizidenţă faţă de Bruxelles fapt ce a adus-o până în pragul sancţiunilor. De asemenea, Varşovia a fost principalul contestatar al proiectului conductei petroliere NORD STREAM 2 propus de Rusia, blocându-l efectiv atunci când agenţia poloneză antimonopol a oprit formarea consorţiului ce urma să asigure materializarea proiectului. Recenta întâlnire a vicepremierului polonez, Mateusz Morawiecki, cu preşedintele belarus, Alexander Lukashenko, a constituit un nou capitol deschis în relaţiile bilaterale. Cele două ţări se stimulează reciproc pentru dezvoltarea cooperării.

Dezavantajată de aşezarea sa geografică, între Rusia şi Germania, Polonia este conştientă de dorinţa de dominaţie a F. Ruse, de provocările NATO, dar şi de interesele diferite ale membrilor Alianţei. De asemenea, este conştientă de criza prin care trece UE, fapt pentru care va continua să acţioneze şi să se protejeze cât mai bine cu putinţă de derapajele birocraţiei de la Bruxelles, evitând totodată un

conflict ireversibil cu acesta. Actualul guvern polonez va continua să caute echilibrul optim între opţiunea de a extinde controlul asupra economiei naţionale şi cea de a reforma instituţiile ţării, fără a pierde din atenţie rata de aprobare publică.

Varşovia previzionează tensiuni sporite cu Europa Occidentală, cu Germania în particular, datorită problemelor economice şi a opiniilor divergente privind priorităţile de securitate.

În ce priveşte imperativele de apărare ale ţării, Varşovia va continua să construiască legături puternice cu SUA şi să-şi dezvolte politica de lider regional prin conlucrarea cu ţările din estul Europei, la diferite niveluri.

*
* *

Experienţa Poloniei şi a armatei sale cu privire la politica de securitate dar şi măsurile pe linie de apărare, inclusiv teritorială, ar putea fi utilă României, mai ales în contextul Parteneriatului Strategic cu Polonia, unde interesele bilaterale se îmbină cu cele ale membrilor UE şi NATO.

Bibliografie:

- nationalinterest.org/commentary/poland-nato-the-return-history-9336
- observer.com/2017/08/nato-poland-russia-military-exercises
- www.defencenews.com/interviews/2017/07/04 interview-tomasz-szatkowsky-polands-deputy-minister-of-national-defence
- www.neweurope.eu/article/effective-defence
- observer.com/2017/11/interview-polish-defense-minister-antoni-macierewicz-on-russia-nato
- www.reuters.com/article/us-poland-militaryspending
- Geopolitical Futures - Polands Rising Leadership Position – Warsaw has increasingly focused on defense and regional partnerships

ASIA DE SUD ŞI DE SUD-EST
REALITĂŢI GEOPOLITICE ŞI GEOSTRATEGICE

Gl. mr. (r) Theodor PALADE

Deşi exterioară ariei noastre imediată de interes, zona reprezentată de Asia de Sud şi de Sud-Est a fost, este şi va rămâne, una dintre regiunile extrem de fierbinţi ale globului.

Imaginea de ansamblu

Asia de Sud şi de Sud-Est înglobează un spaţiu geografic în care vieţuiesc peste 3 miliarde de oameni. Cel puţin patru puteri nucleare cu pretenţii de lider zonal îşi dispută în mod activ teritorii şi îşi modifică prin forţă graniţele comune, într-un ritm ce ar părea oriunde altundeva halucinant. Aproape fără întrerupere diplomaţii sau armatele se află faţă în faţă.

Se dispută accesul la resurse, câştigarea sau redobândirea unor poziţii geostrategice favorabile şi se luptă dur pentru supremaţia maritimă în Oceanul Indian, în Marea Chinei de Sud şi pentru controlul strâmtorilor.

În acest spaţiu, apreciat pe nedrept de unii dintre noi ca mai puţin important pentru Europa, coexistă de secole conflicte mai mult sau mai puţin latente, se reaprind şi se sting periodic vechi rivalităţi militare, politice sau religioase.

Este zona în care coexistă, faţă în faţă, două dintre primele patru puteri militare ale lumii. La competiţia dintre puterile nucleare deja prezente aici se adaugă interesele (considerate vitale!) a cel puţin alte două superputeri cu pretenţii globaliste, posesoare şi ele, desigur, ale armelor de distrugere în masă.

Este locul unde se petrec, în mod neîntrerupt, vizibil şi devastator, de cele mai multe ori, dispute aprige pe tema ocupării sau menţinerii unor poziţii cheie pe plan economic şi comercial. Şi nu fără temei! Miza este reprezentată de existenţa unei pieţe enorme. O piaţă care încorporează jumătate din populaţia globului. O piaţă fără de egal.

Este, totodată, aria unde se intersectează cele mai aglomerate şi mai importante rute navale şi aeriene ale lumii.

În plus, este regiunea unde se află enorme rezerve naturale (subacvatice dar şi terestre) de petrol şi gaze naturale, unde zac neexploatate, încă, imense cantităţi de resurse minerale strategice.

India-China. Dansul giganţilor

Un articol de revistă are, din păcate, o întindere limitată. În cazul de faţă, dispunem de un spaţiu insuficient prezentării, chiar şi succinte, a întregului tablou geostrategic desenat în aria geografică care include Asia de Sud şi de Sud-Est. Este motivul pentru care, în scrierea de azi, vă propun să analizăm doar câteva tuşe. Să discutăm, mai în amănunt, numai despre **relaţiile indo-chineze**. Chiar şi aşa, punând sub lupă numai un colţ al tabloului, tema rămâne vastă, interesantă şi, vă veţi convinge, pe alocuri ea devine de-a dreptul palpitantă.

Ar mai trebui poate să subliniem că, îndrăznind să vorbim despre contextul geostrategic India – China, ne asumăm curajul de a aborda evoluţia situaţiei politico-militare şi economice dintre două state gigant, dintre două ţări cu sisteme politice diametral opuse, ambele posesoare de arme nucleare, măcinate de interese strategice antagonice, însumând un teritoriu de 13 milioane kilometri pătraţi şi adunând, laolaltă, o populaţie de 2,75 miliarde oameni, adică 37,7% din totalul locuitorilor de pe Pământ!

Paradoxul graniţei comune

O linie aproape ilogic trasată de-a lungul a 4056 kilometri. Parte intrinsecă a cinci dintre statele Indiei, traversează aria muntoasă dominată de masivul himalayan, urcă ameţitor spre vârfuri învelite în zăpezi veşnice, la înălţimi de peste 6000 metri ori se prăbuşeşte în văi adânci erodate de gheţari imenşi, imposibil de traversat.

Fig.1 Frontiera indo-chineză

Ea trece, ca o umbră uneori ucigătoare, prin pustiuri pietroase, reci, arareori înverzite, aproape lipsite de drumuri, presărate cu sate rare, minuscule, uitate de timp împreună cu locuitorii lor. Când am trecut pe acolo, cu mai mult de două decenii în urmă, prezenţa ei era simţită ca o ameninţare concretă plutind tăcută în aerul îngheţat, rarefiat, greu respirabil. Dar, pe ansamblu, această linie nebun întortocheată, abstractă pe foaia hărţii dar concretă pe teren ca o rană niciodată cicatrizată, poartă în sine o enormă semnificaţie strategică. O valoare niciodată uitată *(China revendică 90.000 km² din teritoriul indian, în timp ce India, la rândul său, consideră ca aparţinându-i 36.846 km² din actualul teritoriu chinez)* ea este prezentă ca un strigăt continuu, obositor, în cabinetele capitonate ale conducătorilor celor doi vecini. Ambii conştienţi de dimensiunea puterii lor reale. Aceasta este graniţa despre care vorbim! Aceasta este, descrisă pe scurt, frontiera care desparte India de China.

Rezultat incert al unor conflicte de mai mari sau mai mici dimensiuni, odraslă a două războaie sângeroase, finalizată doar efemer, fluidă şi în prezent,

graniţa indo-chineză a cunoscut în decursul ultimului secol şi jumătate nenumărate denumiri, fiecare cu traseul său: Linia Johnson, la 1865; Linia Maccartney-Mac Donald, la 1899; Linia Mc Mahon, la 1914; Linia Actuală de Control, la 1996. Modificările nu s-au oprit aici. „Liniile" nominalizate mai sus au rămas, în timp, doar repere de referinţă. Schimbări semnificative ale traseului graniţei comune, însoţite de consecinţe dramatice pentru populaţie şi pentru stabilitatea zonală, au avut loc de multe alte ori. Le voi enumera doar pe cele mai semnificative: în 1842; în 1846; în 1927; în 1940-41; în 1954; în 1962 ca urmare a războiului indo-chinez.

Practic, tensiunile reciproce nu s-au calmat niciodată. Azi, în momentul în care scriu aceste rânduri, au loc încălcări ale liniei de frontieră dintre India şi China. Adiacent, confruntări diplomatice ori deplasări de trupe având ca punct de plecare modificarea graniţelor şi ocuparea unor noi teritorii se desfăşoară continuu, chiar dacă nu totdeauna în faţa presei.

Doriţi un exemplu? Iată, unul recent, extrem de periculos având în vedere că este vorba de implicarea directă a forţelor armate între două puteri nucleare. Se întâmpla spre finalul anului 2017 când presa internaţională titra cu litere de o şchioapă*: „World War 3? India furious as China move military and place GUNS on disputed border".* Titlul sintetiza existenţa câtorva luni de escaladare a încordării, a tensiunii la nivel înalt, determinată de intenţia Chinei de a construi o şosea strategică peste graniţa comună, angajând în mod direct unităţi militare.

Ignorând protestele oficiale, drumul traversa şi teritoriul statului Bhutan, stat aflat din punct de vedere militar (şi nu numai) complet dependent de India. Ca urmare, India a mobilizat şi trimis în zonă câteva unităţi militare cu armamentul aferent, a pus în stare de alarmă unităţi ale apărării antiaeriene şi ale aviaţiei strategice. Se remarca, deci, nu mai devreme de câteva luni în urmă, prin titlul poate prea alarmist, activarea unui nou episod al îndelungatei dispute privitoare la traseul graniţei comune indo-chineze din Platoul Doklan în zona Tibet – Himalaya. Totodată, se sublinia realul pericol pentru omenire rezultat din încordarea muşchilor celor doi giganţi.

În mod emblematic pentru noi, evenimentul nu a prezentat minimul interes al *mass-media* română.

Realitatea economică, geopolitică şi geostrategică

Deşi rareori perceput ca atare, statul **India** este un stat federal extrem de complex. Un stat apreciat adeseori, chiar şi de SUA - reperul democraţiei mondiale - ca posedând cea mai vastă democraţie din lume.

Republica India are în componenţă 29 state federale, fiecare cu parlament şi guvern propriu şi încă 7 teritorii federale, cinci dintre ele având, de asemenea, parlament şi guvern propriu. Denumit şi Subcontinentul Indian, acest imens amalgam etnic, unde se vorbesc 28 de limbi diferite plus hindi şi engleza *(limbi oficiale obligatorii în administraţia tuturor statelor şi teritoriilor federale),*

se află în plin avânt demografic *(la nivelul anului 2017 populaţia Indiei era estimată la 1,371 miliarde locuitor),* depune eforturi notabile pentru consolidarea economiei *(creşterea economică medie a ultimului deceniu este de 9%),* îşi dezvoltă în ritm accelerat industria militară *(în 1974 a declarat că posedă arma nucleară şi vectorii purtători, în 2013-2014 a construit propriul submarin nuclear, în aprilie 2016 a lansat la apă primul portavion construit prin forţe proprii denumit VIKRANT, în traducere CURAJOSUL, iar pe 12 ianuarie 2018 şi-a lansat cel de al 100-lea satelit),* sporeşte cheltuielile de înzestrare a armatei *(media fondurilor alocate armatei fiind de circa 40 miliarde dolari anual)* şi tratează cu seriozitate consolidarea statutului său de putere regională *(bazele militare externe cunoscute oficial sunt 11, acoperind o largă arie de interes: Madagascar, Mozambic, Seychelles, Oman, Qatar, Tadjikistan, Nepal, Vietnam, Maldive, Buthan şi, în curs de negociere, Singapore).*

Poziţia Chinei de putere regională şi globală nu cred că mai este pusă la îndoială de cineva. Republica Populară Chineză este un stat unitar *(constituit din 22 provincii, 5 regiuni autonome pe principii etnice, 4 municipalităţi, 2 regiuni administrative cu un statut special şi Taiwan, considerat ca a douăzeci şi treia provincie),* unde se vorbesc nu mai puţin de 292 dialecte (*limba oficială fiind Mandarina bazată pe dialectul Beijing),* cu un singur partid politic conducător, Partidul Comunist Chinez *(alte 8 partide politice, admise în Congresul Popular Naţional, reprezintă doar excepţia care confirmă regula).*

În contrast cu larga democraţie a Indiei, regimul Chinez se autointitulează „dictatura democratică a poporului" şi, ca urmare firească, îi este atribuită o suită de interdicţii generale *(libertatea accesului la internet, libertatea presei, libertatea familiei de a decide numărul copiilor, libertatea constituirii de formaţiuni sau organizaţii sociale, libertatea religiei).* În ceea ce priveşte populaţia, prin măsuri extrem de dure, China a redus substanţial rata de creştere a numărului de locuitori *(la nivelul anului 2016 totalul populaţiei era estimat la 1.403 miliarde locuitori, cu numai 32 milioane peste populaţia Indiei din 2017).* Economia Chinei, poate cea mai dinamică din lume, cunoaşte în ultimii ani un uşor regres *(după o creştere medie anuală de peste 8,5% în perioada 1983-2011, în anul 2017 cifra creşterii economice s-a oprit la 6,5%, iar astăzi, conform celor spuse de premierul Chinei, Li Keqiang, economia naţională arată ca „un fluture care se zbate să iasă din crisalidă").* Dar, cu toate acestea, predicţiile conform cărora China va deveni în scurt timp cea mai puternică economie a lumii nu sunt puţine şi sunt justificate de fapte.

Datoriile statelor puternic industrializate faţă de China însumează peste 2,7 trilioane de dolari (SUA-861,6 miliarde, Japonia-883,6 miliarde, Marea Britanie-541,3 miliarde, Brazilia-180,8 miliarde, Canada-134,6 miliarde, Rusia-106,2 miliarde).

Din punct de vedere militar are un statut de mare putere mondială. Industria sa militară este în deplină concordanţă cu dinamica şi anvergura dezvoltării economice. În ceea ce priveşte datele concrete, politica de secretizare a tot ceea ce este militar, specifică ţărilor comuniste, face extrem de dificilă o exactă atribuire de cifre (*ceea ce se ştie oficial este că în 2016 cheltuielile militare ale R.P.Chineze au fost de 146 miliarde dolari dar, pentru a ne apropia de realitate, ar trebui să înmulţim acest număr cu doi; creşterea anuală a bugetului militar este apreciată la 8,5%).* Planul de dezvoltare în domeniul militar este caracterizat de proiectarea puterii militare spre exteriorul graniţelor, inclusiv pentru securitatea liniilor maritime, a luptei împotriva pirateriei, participare la misiunile de menţinerea păcii sau de asistenţă umanitară în cazul dezastrelor naturale. În ceea ce priveşte bazele militare, China declară de ani buni că nu doreşte o expansiune militară şi, prin urmare, nu posedă baze militare pe teritorii străine, *deşi navele militare chineze colindă apele internaţionale, reprezentând prezenţe active în toate zonele fierbinţi ale globului, iar existenţa trupelor şi a armamentului chinez se fac tot mai mult simţite în insulele Spratley). Oficial, China a deschis prima sa bază militară abia în 2017, la Djibouti, "cu scop umanitar".*

Diferendele bilaterale şi disputele active, rămase nerezolvate

Dispute de graniţă. Hărţile oficiale care încorporează teritorii ale zonei comune de frontieră folosite de India şi China sunt tipărite, de fiecare dintre cele două state, în mod diferit. Chiar şi lungimea oficială a graniţei comune variază, în funcţie de interese, de la 3.500 km la 4.050 km. Schimbarea unilaterală a traseului liniei de frontieră are scop propagandistic şi este rezultatul concret al interminabilei lupte, atât la nivel diplomatic cât şi militar prin care, fiecare dintre ele, contestă suveranitatea celeilalte părţi asupra a două arii teritoriale de o semnificativă importanţă strategică (Figura 2).

Fig.2 Zone de graniţă în dispută

Fig.3: Zona Aksai Chin

Privind de la vest spre est, prima zonă de dispută (Figura 3) se numeşte Aksai Chin. Este un teritoriu cu o suprafaţă de 37.244 km^2 *(nu mult mai mare decât provincia românească Moldova)*, un pustiu îngheţat cu

altitudinea minimă de 4.300 m *(valea râului Karakash),* cu zăpezi veşnice şi temperaturi medii sub -25° C, flancat la sud-vest de munţi cu înălţimi de 7.000 m. Aksai Chin, reper strategic între India, China şi Pakistan, se doreşte a fi înglobat fie de statul indian Jammu şi Kashmir, fie de provincia chineză Xinjiang.

Pentru a-i spori importanţa strategică, un drum lung de 1.200 km, construit de China în anii ’50, traversează regiunea. Acesta reprezintă şi azi singura cale de acces dinspre Tibet, peste Himalaya, spre Pakistan şi India şi de aici spre porturile Mării Arabiei şi Golfului Persic.

Spre est, dincolo de graniţa cu Nepalul, pe graniţa dintre China şi teritoriul statelor indiene Sikkim şi Arunachal Pradesh, se află a doua zonă de dispută (Figura 4). Aici, în centrul atenţiei se află Platoul Doklam, 269 km^2, aflat imediat la nord de punctul în care se întâlnesc trei graniţe: China, Bhutan şi India (prin statul indian Sikkim). Încă din 1800, China a reclamat ca teritorii proprii Sikkim-ul şi Bhutan-ul. Nici azi nu a renunţat la aceste pretenţii. Pentru a înţelege de ce atâta scandal pentru cei nici trei sute de kilometri pătraţi ai platoului Doklam, o voi cita pe profesoara americană Susan Walcott care, referindu-se la importanţa strategică a acestei porţiuni de teren, spunea*: „este unica şi cea mai importantă piesă strategică din întreaga regiune himalayană”... „un punct strategic critic de strangulare în competiţia puterilor globale”.*

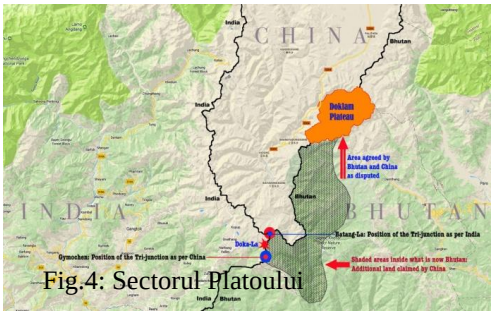

Fig.4: Sectorul Platoului

China consideră că şi statul indian Arunachal Pradesh îi aparţine. Pe acest considerent, chiar a respins viza de intrarea în China a unei delegaţii oficiale de aici întrucât venea dintr-un teritoriu naţional chinez. În iunie 2007 ministrul de externe chinez a declarat că prezenţa Indiei nu va opri niciodată China de a reclama Arunachal Pradesh ca teritoriu propriu. În pofida unui impresionant număr de întâlniri şi discuţii diplomatice, a unui război pe această temă, disputa de frontieră dintre India şi China rămâne încă o problemă nerezolvată.

Utilizarea aşa numitei „vize capsate” pentru cetăţenii din statele indiene de graniţă. Metoda, impusă de China, creează importante greutăţi traficului mic de frontieră, nu permite lucrătorilor indieni de la graniţă să monitorizeze efectiv trecerile peste frontieră ale cetăţenilor propriei ţări şi face practic inutilizabilă secţiunea din paşaport rezervată aplicării vizelor de trecere.

Problema tibetană. China a considerat dintotdeauna Tibetul ca teritoriu propriu. India, pe de altă parte, a sprijinit şi sprijină lupta pentru un Tibet independent. În tumultoasa istorie a Tibetului, India s-a opus tot timpul politicii expansioniste a Beijingului. India a salutat proclamarea independenţei Tibetului din 1913, s-a împotrivit pe căi diplomatice la semnarea „Înţelegerii în 17 puncte

pentru eliberarea paşnică a Tibetului" impusă de China în martie 1951 ce avea ca scop acapararea printr-o manevră politică a întregului Tibet. India a acordat azil politic conducătorului spiritual şi politic la Tibetului, Dalai Lama, în anul 1959 şi i-a oferit acestuia întregul sprijin pentru organizarea pe teritoriul indian a unui guvern tibetan în exil, opus puterii chineze.

Problema apelor interioare şi a accesului la resursele de apă dulce

Din China, prin podişul Tibet, curg spre India patru importante cursuri de apă care asigură prosperitatea statelor indiene din nord. Între ele, fluviul Brahmaputra, are un debit mediu de 19.800 metrii cubi pe secundă *(pentru comparaţie, Dunărea are un debit mediu de 6.500 metri cubi pe secundă)*. Printr-o politică apreciată de India ca fiind "de forţă", China a trecut la exploatarea energetică a acestora, construind o suită de baraje şi având în plan altele, prin care nu numai că limitează accesul la apa potabilă, industrială şi pentru irigaţii, din nordul Indiei, dar controlează debitul de apă ce ajunge în India, restricţionându-l sau mărindu-l în funcţie de stadiul la un moment dat al relaţiilor politice dintre cele două state. În decursul timpului, o sumedenie de înţelegeri bilaterale au fost încheiate pe această temă. Încălcarea periodică a acestora, din motive evident politice, face ca disputa să persiste.

Influenţa geopolitică în Oceanul Indian. Una dintre îngrijorările fundamentale ale Indiei în ultima decadă o reprezintă creşterea fără precedent a influenţei economice, politice şi militare a Chinei în Oceanul Indian. Spre exemplu, utilizând rutele maritime din spaţiul considerat de India ca aparţinându-i, comerţul anual al Chinei cu Africa este dublu în comparaţie cu cel al Indiei. De asemenea, influenţa politică chineză a sporit considerabil în toată aria adiacentă Oceanului Indian, iar prezenţa cvasipermanentă a flotei militare chineze a devenit deja deranjantă pentru India.

Echilibrul comercial bilateral. China reprezintă azi cel mai important partener comercial al Indiei. Cu toate acestea, partea indiană este nemulţumită de comportarea Chinei şi consideră că aceasta blochează în mod intenţionat echilibrarea volumului comerţului bilateral. La nivelul anului 2014, India exporta în China bunuri în valoare de 16,4 miliarde dolari SUA şi importa în valoare de 58,4 miliarde dolari SUA. Acest imens dezechilibru comercial (42 miliarde dolari!) a determinat administraţia indiană să acuze China de blocarea intenţionată a unor importuri din India şi a alimentat menţinerea stării generale de tensiune între cele două ţări.

CONCLUZII

Deşi pentru analiştii militari, politici şi economici români, zona pare lipsită de importanţă, omenirea priveşte cu interes relaţia China-India. De ce? Pentru că India şi China au foarte multe în comun deşi le despart 1000 de ani de neînţelegeri. Viitorul umanităţii depinde în fiecare clipă de modul în care aceste

două imense civilizaţii, însumând peste o treime din populaţia globului, aceste două puteri militare şi economice, interacţionează. Trebuie să fim de acord că modul în care ele se condiţionează reciproc este acela care poate determina dacă eu sau dumneavoastră trăim pe o planetă mai liniştită sau pe una mai timorată… sau dacă mai trăim.

Metafora „dansul giganţilor" este împrumutată de la reputaţii analişti L. Alen Winters şi Shahid Yusuf şi, în opinia mea, ilustrează cum nu se poate mai bine mişcările concomitente ale celor doi coloşi obligaţi la o îmbrăţişare eternă de către stăpâna noastră a tuturor, istoria omenirii.

Dacă aţi citit articolul până aici va trebui să recunoaşteţi că tema este vastă, complicată, interesantă şi de actualitate.

În încheiere, vă promit că în numărul viitor al acestei prestigioase reviste, păstrând interesul pentru Asia de Sud şi de Sud - Est, vom arunca împreună o privire asupra relaţiilor India-Pakistan. O altă poveste plină de suspans.

Bibliografie

1.Henry Kissinger – On China
2.http://www.oecd.org/document/62/0,3343,en_21571361_40994264_41596926_1_1_1_1,00.html
3.http://www.cepr.org/PRESS/Alan_Winters.htm
http://www.iza.org/index_html?lang=en&mainframe=http%3A//www.iza.org/en/webcontent/personnel/photos/index_html%3Fkey%3D1394&topSelect=personnel&subSelect=fellows
4. http://www.sussex.ac.uk/profiles/97501
5.*„No. 60173". The London Gazette (Supplement) 16 June 2012. p.2.*

RELAȚIILE CHINO - ISRAELIENE
TRECUT, PREZENT ȘI VIITOR

C-dor (r) Mihai AXANTE

În cartea *„Între Două Ziduri”,* la pag. 183 făceam o remarcă, sau mai degrabă adresam o întrebare: „*Există admirație sau interese între cele două state”?* Trăind mai mulți ani în Israel și China am avut posibilitatea să cunosc cele două țări sub multiple aspecte. De aceea, în cunoștință de cauză afirm că *atât chinezii cât și evreii se iubesc numai pe ei*. Ceilalți sunt parteneri, în special de afaceri.

Pentru a nu amalgama cunoștințele mele despre cele două țări și a avea o imagine cât mai concretă a relațiilor chino-israeliene am structurat acest articol pe mai multe capitole, de interes pentru cititori.

Istoria evreilor din China.

Primul contact al evreilor cu China s-a realizat în urma deschiderii *Drumului Mătăsii,* pe calea de comunicații care lega China de Orientul Mijlociu și Europa, în timpul Dinastiei Han, în anul 206 Î.C. Acesta cuprindea rutele de deplasare stabilite de perși cu 200 de ani mai devreme.

Primul val de emigranți evrei din vestul Asiei în China, pe Drumul Mătăsii și pe mare, via India, a avut loc în timpul Dinastiei Tang (618 – 907). Erau evreii sefarzi din Iran și Irak, care au primit aprobarea să se stabilească la Kaifeng, în estul Chinei.

Pe timpul deschiderii Chinei către vest și începutul colonialismului englez în regiune, primul grup de emigranți în China a fost cel al evreilor, veniți sub protecție britanică, în timpul Primului război al opiului (1839 – 1842). Al doilea val s-a produs în a doua decadă a secolului XX, când mulți evrei au sosit în Hong Kong și Shanghai. Dar cei mai mulți evrei au sosit în China pe timpul Marii Revoluții din Rusia, în octombrie 1917. Cu timpul, comunitatea evreiască din Kaifeng a devenit foarte influentă, chiar dacă nu era recunoscută de guvernul chinez ca minoritate etnică. În prezent, mulți descendenți ai comunității evreiești au fost asimilați de populația chineză han.

După alte surse, evreii care se găsesc în China fac parte din cele *Zece Triburi Pierdute* ale lui Israel. Un grup binecunoscut ar fi fost cel al Evreilor din Kaifeng, care au călătorit din Persia în India și apoi în Provincia Henan. Conform Vechiului Testament, cele *Zece Triburi Pierdute* populau regatul Israelului înainte de distrugerea sa. Dispariția acestor triburi a determinat lansarea unor ipoteze de-a

lungul timpului, printre care asimilarea lor de către populaţiile orientale sau refugiul lor în diverse regiuni ale lumii. În spiritul acestei ipoteze au fost identificate grupări din descendenţi ai lui Israel în Etiopia, la frontiera de nord a Birmaniei, în nord-estul Indiei, Africa australă, Zimbabwe, Malawi, Mozambic, precum şi alte grupuri care se pretind a fi descendente din celor zece triburi ale lui Israel, nerecunoscute însă oficial.

Potrivit tradiţiei orale a unui trib, acesta a fost exilat din Israel şi împins spre est, în cele din urmă stabilindu-se în regiunile de frontieră dintre China şi India, unde cei mai mulţi au rămas până astăzi. Cea mai mare parte dintre aceştia au obiceiuri similare tradiţiei iudaice, inclusiv păstrarea Sabatului, respectă legile de koșer (mâncare curată), practică circumcizia în a opta zi de viață a unui băiat şi respectă legile purității de familie.

Istoric, cea mai numeroasă migraţie a evreilor către China a avut loc în secolul al XX-lea, la sfârșitul anilor '30 și începutul anilor '40, când 18.000 de evrei din Germania, Austria și Polonia au ajuns la Shanghai, pe atunci oraș liber aflat sub control japonez. În anul 1943 armata imperială japoneză, care stăpânea cea mai mare parte a Chinei, i-a obligat pe evreii din Shanghai (denumiți refugiați fără țară) să se mute în Districtul Hongkew, un teritoriu redus ca suprafață (aproximativ 1,9 km^2), unde locuiau în *„Heime” ,* un ghetou cu o aglomerație mare de locuințe în care trăiau câte zece refugiați într-o cameră. Ghetoul a fost eliberat la 3 septembrie 1945 de către armata chineză condusă de Chian Kai Shi.

În perioada 1845-1945 mai mult de 40.000 de evrei au ajuns în China pentru afaceri sau în căutarea unei vieţi mai bune.

În zilele noastre se găsesc în China aprox. 2.500 de evrei, care locuiesc în Kaifeng (1000, dar numai 200 dintre ei participă la viața religioasă a comunității), Shanghai (200), Beijing (130), Harbin, Tianjin şi alte localități.

Prezența evreilor în Hong Kong a început în anul 1842, odată cu cedarea insulei către britanici. Prima comunitate de evrei s-a stabilit aici în anul 1857, iar prima sinagogă a fost inaugurată în anul 1870. În prezent aprox. 2500 de evrei locuiesc în Hong Kong, 2/3 provenind din SUA şi Israel.

În Taiwan evreii au sosit la jumătatea secolului XX, dar niciodată comunitatea lor nu a fost numeroasă. În prezent, în Taiwan sunt aprox. 300 de evrei, majoritatea locuind în Taipei.

Relațiile politico-diplomatice chino-israeliene

China și Israelul sunt recunoscute ca două națiuni cu vechi civilizații, situate geografic la extremele continentului asiatic. China a evoluat de-a lungul mileniilor pe teritoriul actual, iar Israelul are o formă virtuală de continuitate, care după secole de exil poporul evreu a revenit pe teritoriul său străvechi.

Dintr-o perspectivă istorică, relațiile dintre China și Israel pot fi separate în patru perioade distincte, fiecare concentrându-se asupra unui tip diferit de

relație. În prima perioada, 1949-1950, fiecare stat a încercat să stabilească relații de prietenie și cooperare; în următoarea perioadă, 1951-1977, în care China a fost tot mai izolată, reformele au fost anulate și o sărăcire cumplită a cuprins țara. Relațiile dintre cele două țări au fost limitate. Din 1978 până în 1991 s-a parcurs un drum de revigorare a relațiilor dintre China și Israel, ușurat și de faptul că R.P. Chineză a adoptat un amplu program de deschidere către exterior. Ultima perioadă a început în anul 1992, odată cu stabilirea relațiilor diplomatice la rang de ambasadă.

China a fost una din cele zece națiuni care s-a abținut de la vot în cadrul Adunării Generale a Națiunilor Unite, în anul 1947, când s-a hotărât împărțirea Palestinei în două state, evreu și arab. Abținerea Chinei a dat posibilitatea creării unei majorități de două treimi necesară adoptării deciziei, ceea ce a legitimat crearea statului Israel. La câteva luni de la cucerirea independenței, Israelul a fost recunoscut de către regimul naționalist chinez. China, sub conducerea regimului ciancaișist a stabilit relații cu Statul Israel chiar în anul formării acestuia,1948.

După victoria comuniștilor în China, în anul 1949, a fost creată Republica Populară Chineză. La 9 ianuarie1950, Israelul a fost prima țară din Orientul Mijlociu și a șaptea din lumea capitalistă care a recunoscut R. P. Chineză**.** Începând cu acea dată relațiile Israelului cu Taiwanul s-au derulat în mod neoficial, neguvernamental, reducându-se la schimburile comerciale. Deși Israelul a recunoscut regimul comunist de la Beijing, relațiile diplomatice dintre cele două state au evoluat sinusoidal.

La 2 iulie 1950, după izbucnirea războiului din Peninsula Coreeană, Israelul a decis să sprijine poziția Națiunilor Unite în privința acestui conflict. Mai mult, premierul israelian, David Ben-Gurion, s-a pronunțat pentru trimiterea unui contingent de militari, care să lupte împotriva comuniștilor nord-coreeni. Opoziția din guvernul de la Ierusalim a determinat Israelul să se abțină inițiativei premierului, prezența sa pe teritoriul coreean reducându-se la ajutor medical și în alimente pentru forțele occidentale. S-a evitat astfel o confruntare armată indirectă cu China.

La 19 septembrie 1950 Israelul a votat în cadrul Adunării Generale a ONU pentru admiterea R. P. Chineze în această organizație.

După încheierea armistițiului din Peninsula Coreeană și până în aprilie 1955 relațiile sino-israeliene au cunoscut un curs ascendent.

La sfârșitul lunii ianuarie 1955 Israelul a trimis o delegație comercială în China. Problematica discuțiilor bilaterale viza în primul rând aspectele de ordin sindical, dar probabil au fost explorate și căi de lansare a cooperării bilaterale.

După Conferința statelor afro-asiatice de la Bandung, Indonezia (aprilie 1955), la care Israelul și Taiwanul au fost excluse, s-a materializat o orientare a Chinei către lumea arabă, cu precădere către Egipt, considerat liderul acesteia.

După războiul Canalului Suez, din 1956, conducerea de la Beijing a acuzat Israelul că sprijină cauza statelor imperialiste.

În ceea ce priveşte poziția chineză față de conflictul arabo-israelian, aceasta a fost constant favorabilă arabilor: China a stabilit relații cu Organizația pentru Eliberarea Palestinei (OEP), care a deschis un oficiu diplomatic la Beijing în anul 1974; în cadrul ONU Beijingul a votat în anul 1975 pentru implementarea Rezoluției 3379 a Adunării Generale, care compara mișcarea sionistă cu fascismul (această rezoluție a fost revocată în anul 1991). După moartea lui Mao Zedung, în anul 1976, la conducerea Chinei s-a instalat o nouă echipă în frunte cu Deng Xiaoping. S-a observat imediat o nouă deschidere a Chinei către exterior, dar şi o atitudine diferită față de OEP. A fost redus sprijinul acordat diferitelor grupări militante palestiniene, China sprijinind Acordul de Pace de la Camp David semnat în anul 1978. Cu toate acestea, la 15 noiembrie 1988 China, în pofida opoziției SUA și Israelului, a susţinut cu tărie Declarația de Independență prezentată de Yasser Arafat în Algeria. La 20 noiembrie 1988 China a recunoscut noul Stat al Palestinei stabilind relații diplomatice cu acesta la sfârșitul anului 1989.

Înainte de anii '80 China a refuzat să acorde vize cetăţenilor evrei, cu toate că aceştia aveau dublă cetăţenie.

După îngheţarea relaţiilor chino-sovietice din 1979, China a stabilit relaţii diplomatice cu SUA, concomitent cu aranjarea unor contacte secrete, neoficiale, cu Israelul. Merită amintit un episod aparte în evoluția relaţiilor chino-israeliene: în luna februarie 1979, pe timp de noapte, un avion Boeing-707 neînmatriculat a decolat de pe aeroportul Ben Gurion din Tel Aviv. După 15 ore de zbor, cu o escală la Eilat, în sudul Israelului şi una pentru realimentare la Calcutta, India, avionul a aterizat la Guangzhou, China. Delegaţia israeliană avea în componență pe Gabriel Gidor de la Industria Israeliană de Aviaţie (IAI), reprezentanţi de seamă ai industriei militare israeliene, reprezentanţi ai unor companii internaţionale care aveau legături cu companiile din industria militară.

În anul 1990 Israelul a deschis la Beijing Biroul de Legături al Academiei de Ştiinţă şi Umanitate, iar China era reprezentată în Israel de un Serviciu Internaţional Chinez de Turism.

După colapsul Uniunii Sovietice, China s-a orientat către Israel, prin intermediul comunităților evreiești din America de Sud. În același timp China realiza că fără a avea relații diplomatice cu Israelul nu se poate implica direct în procesul de pace din Orientul Mijlociu.

Partea israeliană a acționat cu insistență, prin toate canalele la dispoziţie, pentru stabilirea de relații economice, culturale, militare şi diplomatice între cele două țări. China părea că nu se grăbește. Abia după Conferința de Pace de la Madrid dintre Israel și lumea arabă, China a fost de acord să stabilească relații diplomatice cu Ierusalimul. Drept urmare, în anul 1992, China și Israelul au hotărât să ridice nivelul relaţiilor diplomatice la rang de ambasadă. De asemenea,

Israelul a redeschis şi consulatul său din Hong Kong. În prezent, Israelul, în afară de consulatul de la Hong Kong, mai are și trei consulate generale pe continent (Canton, Shanghai și Chengdu). Acest moment a marcat o deschidere majoră a relațiilor economice, comerciale și militare între cele două țări. Astfel tehnologiile israeliene din domeniile hi-tech, industria chimică, comunicații, optică medicală și agricultură au ajuns în China. La rândul său, partea chineză a redus restricțiile de călătorie în Israel.

În efortul de normalizare a relaţiilor chino - israeliene un rol aparte l-a jucat multimiliardarul Shaul Eisenberg care, împreuna cu alţi 20.000 de refugiaţi evrei, au emigrat în China pe timpul holocaustului nazist, stabilindu-se la Shanghai şi în alte localităţi.

Evoluția ascendentă a relațiilor dintre cele două state a fost determinată și de vizitele reciproce la nivel înalt.

Astfel, în luna noiembrie 1999 Li Peng, președintele Congresului Național Popular, fost premier al Chinei, a vizitat Israelul. A fost cel mai înalt demnitar chinez care s-a deplasat la Ierusalim de la stabilirea relațiilor diplomatice între China și Israel. Vicepremieri și miniștri chinezi au efectuat vizite oficiale în Israel, toate încheindu-se cu semnarea de acorduri și contracte în diferite domenii.

Vizitele la nivel înalt ale delegaţiilor israeliene în China au fost chiar mai numeroase: președintele Moshe Katsav (decembrie 2003); premierul Ehud Olmert (ianuarie 2007); premierul Benjamin Netanyahu (aprilie 2013 și mai 2017); președintele Shimon Peres (aprilie 2014) etc.

În pofida interesului ambelor guverne de cooperare bilaterală cât mai extinsă, relaţiile au înregistrat şi multe sincope. Astfel, la începutul anului 2016, la o întrunire cu reprezentanții Ligii Arabe, ambasadorul Chinei la ONU a cerut comunității internaționale să sprijine planul de pace în patru puncte propus de președintele Chinei, Xi Jinping. Acesta, în contradicţie cu interese politice ale Ierusalimului, prevedea:

a) Granița dintre Israel și Autoritatea Națională Palestiniană (ANP) să fie stabilită potrivit situației dinainte de Războiul din 1967, iar Ierusalimul de Est să fie capitala statului Palestinian.

Potrivit hotărârii ONU, capitala Israelului a fost fixată la Tel Aviv, dar la 20 ianuarie 1950 capitala a fost transferată de la Tel Aviv la Ierusalim, iar în 1980 Knesetul (parlamentul israelian) a adoptat Legea de Bază (un fel de constituţie) prin care Ierusalimul reunit a fost proclamat *„capitala unică şi indestructibilă”* a ţării. Situația a luat o nouă și periculoasă întorsătură la 6 decembrie 2017 când președintele SUA, Donald Trump, a anunțat decizia de a recunoaşte Ierusalimul drept capitală a Israelului și a cerut Departamentului de Stat al SUA să înceapă pregătirile pentru a muta ambasada SUA de la Tel Aviv la Ierusalim, decizie ce a stârnit tensiuni majore în Orientul Mijlociu, în lumea musulmană, UE, F. Rusă, China și nu numai.

b) Pentru punerea în practică a conceptului comun de cooperare și securitate, Israelul să înceteze imediat implementarea de aşezări evreieşti în teritoriile palestiniene, să ia măsuri urgente de prevenire a violenţelor asupra civililor și să înceapă imediat convorbirile de pace.

c) Coordonarea eforturilor internaționale pentru continuarea aplicării măsurilor de pace, ceea ce presupune reluarea dialogului cu participarea tuturor actorilor implicaţi în realizarea şi susţinerea acestuia.

d) Promovarea păcii prin cooperare directă între Autoritatea naţională Palestiniană (ANP) și Israel.

În plus, președintele Jinping a anunțat acordarea unui ajutor în valoare de 7,6 milioane de dolari pentru construirea unei stații de energie solară în teritoriile palestiniene.

Atipic, nemulţumirea liderilor de la Ierusalim faţă de poziţiile adoptate de China nu s-au manifestat agresiv, mai mult de atât, înaintea Congresului al XIX-lea al P.C. Chinez (octombrie 2017), Ierusalimul a avut o atitudine prudentă, pragmatică, materializată în afirmarea sprijinului pentru realegerea președintelui Xi Jinping în funcțiile supreme din stat, ceea ce însemna o sporire a puterii sale.

Politica nuanţată a Beijingului face ca astăzi China se fie printre puţinele state ale lumii care are, concomitent, relaţii bune cu Israelul, ANP şi lumea islamică. Edificarea acestor relaţii nu a fost una liniară, ci marcată de sincope, tensiuni şi reveniri. Din acest punct de vedere, relaţiile sino-israeliene sunt o oglindă a evoluţiilor geopolitice actuale.

Complexitatea situației din Orientul Mijlociu face ca politica R.P. Chineze în regiune să fie una cu consecinţe impredictibile, uneori negative. Deşi sondajele arată că Beijingul, în unele cazuri, este mult mai apreciat de arabi în comparaţie cu Washingtonul sau Moscova, apropierea de Israel este o vulnerabilitate majoră, generatoare de suspiciuni din partea tuturor părţilor implicate. Să nu uităm că steagul Chinei a fost incendiat în mai multe capitale arabe după ce China a folosit dreptul de veto pentru a stopa intervenţia militară externă în Siria.

Terorismul de sorginte fundamentalist islamică reprezintă o ameninţare directă şi pentru China, care se vede nevoită să îşi apere securitatea naţională la mii de kilometri distanţă de propria graniţă, ca urmare a exportului ideologiei jihadiste de către Statul Islamic în sânul comunităţii musulmane chineze. Conform oficialilor de la Beijing, peste 700 de chinezi musulmani s-au alăturat până în prezent Statului Islamic. O consecinţă a acestui fapt este escaladarea tensiunilor în provincia Xinjiang, unde etnicii uiguri musulmani sunt majoritari. Drept urmare, dacă până în prezent Beijingul era unul dintre principalii critici ai intervenţiilor militare ale SUA, apariţia Statului Islamic a schimbat această poziţie şi a adus China şi SUA în aceeaşi barcă a luptei antiteroriste.

În concluzie, ne aşteptăm ca Beijingul să susţină campaniile antiteroriste conduse fie de către SUA, fie de către ţările arabe, cel puţin prin schimburi de

informaţii. Această convergenţă de interese poate avea ca urmare realizarea unei cooperări limitate între China şi SUA, după modelul celei din Siria dintre F. Rusă şi SUA. Noua Strategie de Securitate Naţională a SUA în care F. Rusă şi China sunt menţionate ca principalele ameninţări geopolitice la adresa SUA complică situaţia de securitate globală ceea ce poate duce, în orice moment, la radicalizarea poziţiilor principalilor actori regionali şi globali. Din acest punct de vedere, Orientul Mijlociu şi Peninsula Coreeană pot fi un Saraievo al secolului XXI.

Relațiile economice chino-israeliene

China, împreună cu Hong Kong, este al treilea partener comercial al Israelului și cel mai important din Asia de Est, după SUA și UE.

În momentul stabilirii relațiilor diplomatice, volumul schimburilor comerciale era de 50 milioane $, acesta ajungând la sfârșitul anului 2016 la 12 miliarde $.

Relațiile Chinei cu Israelul sunt determinate de progresul economic al Israelului, influența economică mondială a Chinei, posibilitățile uriașe de prelucrare industrială și expertiza de piață. În anul 2017 investițiile chineze în economia israeliană s-au ridicat la 15 miliarde $. Companii precum Fosun, Chem China, Brightfood, Horizons Ventures și China Everbright au investit sume importante de capital și resurse în industria israeliană. Mai mult de 1000 de companii israeliene au început afacerile cu capital provenit din China. Primul ministru israelian, Benjamin Netanyahu, a vizitat China în mai 2013, prilej pentru a semna cinci acorduri comerciale și pentru a stabili un nou mecanism de cooperare G2G (de la guvern la guvern) în domeniile tehnologiei de vârf, protecției mediului, energiei, agriculturii și finanțelor, toate în valoare de 400 milioane $.

În anul 2014, pentru prima dată, Israelul importa mai multe produse de larg consum din China (8,1 miliarde $) decât din SUA (7,4 miliarde $).

La începutul anului 2015 Israelul şi China au semnat Acordul „*Operatorul Economic Autorizat"* - AEO, care înlesnea amplificarea cooperării economice, facilitarea operațiunilor vamale și un comerț mai deschis între cele două state.

De asemenea, China a obţinut de la guvernul israelian aprobarea de a construi la Ashdodun port comercial propriu. Acest proiect este în derulare, dar este posibil ca finalizarea sa să depindă mult de conjunctura politică internaţională.

Pe de altă parte, China este unul dintre principalii parteneri economici ai Consiliului de Cooperare al Golfului, alături de care pune bazele unei pieţe de liber schimb. Pentru Beijing, interesul prioritar constă în asigurarea securităţii energetice, iar Orientul Mijlociu rămâne principala sursă de aprovizionare, chiar şi în condiţiile adoptării politicilor de diversificare a surselor de aprovizionare către Rusia şi pieţele din Asia Centrală. Această deschidere economică a fost

alimentată de ultima intervenţie a SUA din Irak, înţeleasă de liderii de la Beijing ca o posibilă strategie a Washingtonului de a controla piaţa energetică globală.

În prezent, China importă zilnic peste 2,9 milioane de barili de petrol din Orientul Mijlociu, investind sume uriaşe în infrastructura regională. Drept urmare, începând cu 2014, 22% din investiţiile totale efectuate în Orientul Mijlociu sunt făcute de către firmele chinezeşti. Relaţiile economice au avut ecou şi în dezvoltarea comerţului militar al Chinei în Regiunea Golfului Persic.

Interesant este faptul că relațiile economice ale Chinei cu lumea islamică nu au împiedicat dezvoltarea fără precedent a relațiilor multiple cu Israelul.

Progrese însemnate în dezvoltarea relațiilor chino-israeliene s-au resimțit și în domeniul turismului. În anul 2015 aprox.50.000 chinezi au vizitat Israelul, cu 43% mai mulți decât în anul 2014 și aprox. 80.000 în 2016.

Relațiile culturale

De la stabilirea relațiilor diplomatice între China și Israel, schimburile culturale au devenit o componentă importantă a relațiilor bilaterale, întrucât ambele state recunosc importanța creării unei baze solide care să scoată în evidență istoria de milenii și realizările celor două națiuni.

Până în anul 1995 relațiile bilaterale chino-israeliene au fost limitate, totuşi au fost momente care arătau clar intenţiile de apropiere manifestate de conducerile celor două ţări.

O atenţie specială a fost acordată schimburilor de studenţi dintre cele două ţări. Încă de la jumătatea anului 2010 Israelul s-a confruntat cu un număr tot mai mare de studenți chinezi în universitățile sale (în anul 2016 Universitatea din Haifa a găzduit 200 de studenți chinezi). Majoritatea studenților chinezi făceau parte din programul de schimburi de studenți dintre Universitatea din Shanghai și Universitatea din Haifa (Shanghai și Haifa sunt orașe înfrățite).

În anul academic 2016-2017 Technion Israel Institute of Technology din Haifa a găzduit 117 studenți chinezi în programul zilnic de învățământ și 177 în programul de studii tehnice de vară.

De cealaltă parte, un număr tot mai mare de studenți israelieni călătoresc în China și studiază în diferite provincii, luând contact cu limba chineză, cultura și în particular cu discipline precum medicina chineză.

În timpurile moderne relațiile dintre chinezii han și comunitatea evreiască au evoluat, evreii având un rol însemnat în menținerea legăturilor între civilizația chineză și cea iudaică. Integrarea evreilor în rândul populației han din China s-a realizat și prin întemeierea căsătoriilor mixte rezultând un *hibrid* chino-iudaic. Cu toate că populația iudaică din China este redusă ca pondere, evreii trăiesc în China fără a percepe o undă de antisemitism din partea chinezilor majoritari. Chinezii au o percepție pozitivă atunci când se referă la evrei pe care îi percep, la nivel individual, ca fiind deștepți, economi, prosperi financiar, iar la nivel macro

consideră că evreii domină afacerile internaţionale, rezervele federale americane, băncile, schimburile valutare globale şi nu în ultimul rând, economia mondială[1].

În China se manifestă o atitudine pro-evreiască, în special în rândul populației urbane, aceasta datorită și unor similitudini între cultura chineză și cea iudaică. Unii îi consideră pe chinezi ca fiind evreii orientului, referindu-se în primul rând la modul cum știu să facă afaceri. Asemănarea între chinezi și evrei ar avea rădăcini adânci, filozofia confucianistă promovând valorile morale și culturale care se regăsesc la ambele popoare: familia să fie puternică și stabilă; prosperitatea financiară; disponibilitatea pentru eforturi uriașe; prosperitatea socială, înclinația pentru cunoaștere, educația, studiul; respectul pentru acumularea de bani etc.

În ceea ce privește religia, în China funcționează sinagogi la Beijing, Shanghai și în Hong Kong.

Un rol important în promovarea relaţiilor culturale bilaterale îl au Institutele Confucius din Israel. Cel din Tel Aviv a fost înființat ca urmare a cooperării de succes între Universitatea din localitate și Oficiul Naţional Chinez pentru învăţarea limbii chineze. În anul 2014 a fost deschis la Ierusalim al doilea Institut Confucius.

Relațiile militare

China și Israelul au început cooperarea militară încă din anii '80. Cele două state s-au opus intervenției militare sovietice în Afganistan, motiv pentru care i-au sprijinit pe mujahedinii afgani. Israelul a trimis afganilor armament capturat în timpul războaielor cu arabii, via SUA-Pakistan. Cooperarea celor două state s-a rezumat la ajutorul dat mișcării islamice pentru a lupta împotriva ocupației sovietice.

În paralel cu aceste acțiuni comune de ajutorare a mujahedinilor afgani s-au intensificat vizitele delegaţiilor israeliene în China.

Pentru Israel, China a devenit o mare piață de desfacere pentru producţia sa militară.

Cu și fără acordul Americii, Israelul a continuat să obțină profituri imense din cooperarea militară cu China.

Dezvoltarea relațiilor militare dintre China și Israel au început cu mult înainte de stabilirea relațiilor diplomatice. Mulţi analişti consideră că dezvoltarea cooperării militare dintre cele două state a determinat iniţierea şi ulterior consolidarea relaţiilor diplomatice.

Aşa cum am precizat anterior, un rol important în iniţierea relaţiilor economice, inclusiv a celor militare, l-a avut omul de afaceri chinez, de origine evreiască, Saul Eisenberg. După mai multe runde de convorbiri cu partea chineză, Eisenberg s-a deplasat în Israel cu o întreagă listă de cereri de achiziţii: rachete diferite, staţii radar, proiectile pentru artilerie și blindate. În plus, chinezii au

solicitat ca într-un timp relativ scurt, o delegație guvernamentală chineză să fie primită în Israel.

Primul ministru israelian, Menachem Begin, a acceptat vizita chinezilor şi l-a însărcinat pe Ezer Weizman, pe atunci ministrul apărării, să verifice personal lista cu cererile chinezilor şi să comunice în scris ce pot oferi întreprinderile israeliene de armament. Pe timpul vizitei, partea israeliană le-a oferit oaspeților chinezi numai broșuri, pliante, alte materiale de prezentare, fără însă a le arăta produsele respective în realitate. Chinezii nu au făcut nici un comentariu. Anul următor evreii s-au deplasat din nou în China, de astă dată cu un avion al forțelor aeriene israeliene. S-a negociat aproape un an până ce părțile au semnat un contract de cooperare militară. Primele proiectile pentru tancuri au sosit în China în anul 1981. Contractul era secret. Interesant a fost faptul că guvernul chinez a aprobat semnarea contractelor de sute de milioane de dolari pentru achiziționarea de armamente şi muniţii deşi specialiștii chinezi nu vizitaseră nicio întreprindere israeliană de armament. O fi fost încredere sau informaţii de calitate şi complete despre ce produceau evreii ???

Atât Israelul cât și China și-au calculat fiecare pas în dezvoltarea relațiilor bilaterale şi în special în domeniul militar. Astfel, în anul 1993 China şi Israelul au deschis birouri ale ataşaților militari la Tel Aviv și Beijing. Exista totuși o diferență esențială în ceea ce priveşte atribuțiile celor două compartimente. Activitatea biroului ataşatului militar chinez se înscria în contextul spionajului total practicat de China, în timp ce biroul ataşatului militar israelian de la Beijing era responsabil de comerțul de armament dintre cele două state.

Cooperarea Israelului cu China a fost atent monitorizată de SUA. Negocierile privind achiziționarea de către partea chineză a avioanelor fără pilot de tipul Harpi, vânzarea de tehnologie Lavi pentru producerea la Chengdu a avionului cu întrebuințări multiple J-10, încercarea de realizare de către industria aeronautică chineză a avionului de alarmare-avertizare de tip AWACS pe o platformă Il-76 A-50 cu tehnologie israeliană sau mai bine spus americană (opt avioane de acest tip urmau să fie dotate cu sistemul Phalcon, iar costul modernizării unui avion era de 250 milioane de dolari), precum şi alte intenții de cooperare dintre Israel și China au trezit vii proteste din partea guvernului SUA.

Afacerea privind transformarea avionului Il-76 în avion de tip AWACS a fost un fiasco total deoarece guvernul SUA a silit Israelul să anuleze contractul semnat cu partea chineză (contractul, după câteva tentative de eschivare a fost anulat în anul 2000). În final Israelul a trebuit să plătească Chinei 350 milioane de dolari penalizare plus 160 milioane dolari bani plătiţi în avans şi rămaşi părţii chineze.

Motivul intervenţiei americane a fost acela că Israelul urma să vândă unei terţe părţi tehnologie americană fără să obţină în prealabil aprobarea guvernului SUA.

Încă din anul 1992 Israelul era acuzat că transferă tehnologie privind rachetele antiaeriene Patriot către China. Președintele Bush a trimis o comisie formată din 17 membri pentru a verifica informațiile. Cu toate că informațiile nu au fost confirmate, un an mai târziu Robert Gates, directorul CIA, arăta că există o diferență de vedere între Israel și Statele Unite privind controversa în domeniul rachetelor sol – aer Patriot. Ulterior raportului experţilor americani, criticile de la Washington la adresa cooperării militare israelo-chineze s-au intensificat. Lista rapoartelor oficiale americane a crescut de la an la an. Cel mai devastator raport pentru Israel a fost Raportul Cox din 1999, care demasca relațiile dintre Israel și China şi transferul neautorizat de informații și tehnologie militară americană către aceasta. La acea vreme americanii au considerat-o cea mai agresivă operațiune de spionaj îndreptată împotriva SUA de către un aliat strategic. Raportul Cox se referea explicit la tehnologia Lavi, vândută de israelieni pentru producerea avionului multirol J-10 (în valoare la acea dată de aprox. 2 miliarde dolari) și la sistemele de cercetare și alarmare electronică Phalcon, pentru a echipa avioanele de producție rusească Il-76.

Urmare a acestor situaţii critice pentru ambele ţări, în perioada 2000-2005 relațiile bilaterale au cunoscut un regres vizibil.

În prezent, se pare că relaţiile sino-israeliene se află pe o traiectorie ascendentă, dar nu au ajuns la nivelul celor anterioare. La relansarea relaţiilor bilaterale au contribuit şi demersuri diplomatice ce au avut loc în ultima perioadă. Aceeaşi tendinţă de creştere s-a înregistrat şi în sfera relaţiilor militare bilaterale. În acest sens putem menţiona vizita efectuată de o delegaţie militară chineză, la 14 august 2011, condusă de generalul Chen Bingde, şeful SMG al Armatei Populare de Eliberare a Chinei. Vizita a durat o săptămână şi delegaţia chineză a purtat discuţii cu preşedintele Shimon Peres, premierul Netanyahu, ministrul apărării Ehud Barak și cu omologul său israelian, generalul Benyamin Gantz. În anii 2012 și 2013 șeful Forţelor de Apărare ale Israelului (IDF), generalul locotenent Benny Gantz și șeful Direcției de Informații a Armatei (AMAN), generalul maior Aviv Kochavi, au vizitat China. Nu s-au semnat acorduri de cooperare, dar s-a discutat despre noi oportunități de cooperarea militară.

Între China şi Israel există şi o intensă cooperare pe linie de informaţii, ceea ce nu exclude concurenţa acolo unde cooperarea nu este avantajoasă. Sunt

unele date potrivit cărora în perioada Războiului Rece, între Mossad şi serviciul omolog chinez s-a stabilit o cooperare la nivel operativ pentru eliminarea spionajului rusesc din Africa. Aceasta este deja de domeniul trecutului dar, posibil, sunt şi alte acorduri în acest domeniu acoperit de discreţia ce caracterizează ambele ţări, dar şi de specificul activităţii de intelligence.

În ceea ce priveşte viitorul relaţiilor dintre Israel şi China, un lucru trebuie să precizăm cu claritate: pentru Israel, dincolo de interesele materiale, există unul vital, pentru care nu se pot face compromisuri: cel de securitate. SUA a fost şi rămâne principalul partener strategic al Israelului de ajutorul căruia, fie el politic, financiar sau militar, depinde securitatea şi, în ultimă instanţă, existenţa Statului Israel. Întrucât relaţiile dintre Washington şi Beijing tind către confruntare, relaţia Israelului cu China nu poate rămâne neafectată.

Pentru a prezenta unele concluzii trebuie să luăm în calcul poziţiile Chinei faţă de Peninsula Coreeană, implicarea economică a celor două state în Orientul Mijlociu, poziţia în raport cu lumea islamică, în special cu Iranul şi interesele globale ale SUA.

Agenda politică a Chinei pare clară, în sensul că aceasta urmăreşte realizarea unei relaţii solide cu marile centre de putere economică din Orientul Mijlociu: Egipt, Arabia Saudită, Israel, Turcia şi Iran. Investiţiile sale au caracter practic. Spre exemplu, domeniul dezvoltării tehnologice din Israel se bucură de investiţii chinezeşti masive, în timp ce mineritul, construcţiile de cale ferată, sectorul sanitar, sau telecomunicaţiile, sunt domenii unde capitalul chinez este masiv în ţările islamice din Orientul Mijlociu. Este adevărat că, ori de câte ori este posibil, liderii chinezi folosesc legăturile economice pentru consolidarea posturii politice a Chinei şi, eventual, a mai rupe o bucăţică din ceea ce aparţine SUA. De asemenea, sunt situaţii în care China se implică conştientă fiindcă nu poate avea câştig de cauză. Este de ajuns să privim implicarea chineză în Irak acolo unde Beijingul este cel mai mare investitor în industria petrolieră deşi securitatea şi viitorul politic al ţării depind de SUA. Pare a fi o poziţie destinată din start eşecului dar, dacă ne gândim la valoarea morală a acţiunii pare că pierderea nu este tocmai o pierdere ci o investiţie pe termen lung.

Analizând relaţia sino-israeliană putem trage o concluzie ce este exprimată perfect de înţelepciunea populară: *când albinele au descoperit un lan cu polen nu poți să le mai interzici zborul!*

Bibliografie

1. Henry Kissinger - Ordinea mondială;
2. Robert D. Kaplan – Răzbunarea geografiei;
3. Gordon Thomas - Spionii lui Gideon. Istoria secretă a Mossadului.

O P I N I I

CONFRUNTĂRI INFORMAŢIONALE CONTEMPORANE – AGRESIUNI „FĂRĂ FAȚĂ” –

Gl.mr. (r.) prof. univ. dr. Adrian PÂRLOG

În spațiul geopolitic contemporan, caracterizat de existența unor actori statali cu interese strategice diferite, au devenit evidențe cotidiene modalitățile de interacțiune distructivă, fără un contur definitivat și fără autor asumat. De-a lungul timpului, formele de manifestare a acestora s-au diversificat și au crescut în complexitate, evoluând de la construcții independente către sisteme dinamice integrate, de dimensiuni mari, al căror impact este tot mai greu de gestionat din perspectivă politică, juridică, diplomatică, economică și militară. Astăzi, teoretic și practic, este greu să se realizeze distincții clare între domeniile de interes și țintele acoperite de concepte precum cele de operații informaționale, operații psihologice, mascare strategică, operații cibernetice, operații de influențare, propagandă (neagră, gri sau albă), contra-propagandă, operații mass-media, operații în rețea, GPS spoofing, WEB spoofing și mai ales, operațiile de intelligence. Toate acestea și probabil și alte forme particulare de existență a acestora, se întrepătrund și se sprijină reciproc atât în dimensiunea lor ofensivă, cât și cea defensivă (cunoscută sub denumirea de securitatea operațiilor). Din simpla enumerare a acestor domenii se desprinde cu claritate și care sunt (pot fi) structurile care concep, planifică, operaționalizează și dezvoltă cinetico-informațional astfel de acțiuni și implicit, care sunt potențialele de tip uman, organizatoric, științific și financiar, necesare pentru susținerea unui astfel de efort.

Complexitatea excepțională a domeniului mai este conferită și de marile dificultăți legate de identificarea juridic acceptabilă a sponsorilor, care pot fi state, actori non-statali, corporații, trusturi sau persoane fizice independente, localizarea lor spațială şi devoalarea relațiilor de comandă – control existente.

Operațiile informaționale susținute de un stat agresor, dezvoltă o combinație „avantajoasă” între interese nedeclarate, regie, tipar narativ, factori emoționali și ambiguitate informațională. În final, agresiunile conduc la crearea unei realități alternative, cu impact asupra atitudinilor și credințelor colective, precum și capitalizarea resorturilor politice și economice ale statului agresat.

Studierea și înțelegerea acestui fenomen impune o abordare transdisciplinară, ce implică experți din domeniile științelor politice, studii de securitate, ITC, matematica organizării, comunicare, psihologie, neuroștiințe etc.

Fără pretenția de a ne asuma corectitudinea absolută a definițiilor ce urmează, afirmăm că în articolul de față folosim conceptele cu semnificațiile de mai jos [1].

a) Prin **operații informaționale** înțelegem utilizarea integrată a capacităților de confruntare politică, diplomatică, economică și militară (război electronic, operații cibernetice în rețea, operații mass-media, operații în rețele sociale, operații psihologice, mascare, propagandă - cu cele trei forme asociate – și contra-propaganda, etc.), acoperite sau clandestine, care beneficiază de asigurarea securității operațiilor, la care se adaugă sprijinul reciproc al capacităților ce țin de domeniile mai sus amintite, cu scopul de a influența sau afecta distructiv sistemele țintă (de decizie umană și tehnică/automatizate sau starea populației) concomitent cu protejarea sistemelor similare proprii.

b) **Operațiile psihologice** reprezintă operații planificate și desfășurate cu scopul de a transmite informații special selectate către țintă (persoană sau grup de persoane) pentru a influența emoții, raționamente, motivații, *comportamentul (mai ales!)* guvernelor, organizațiilor, comunităților sau indivizilor. Intenția operațiilor psihologice constă în a induce sau a întări ținte, atitudini și comportamente favorabile sursei ce a lansat operația respectivă, sursă care urmărește așa numitul „lanț al dramei individului”, prezentat schematic mai jos.

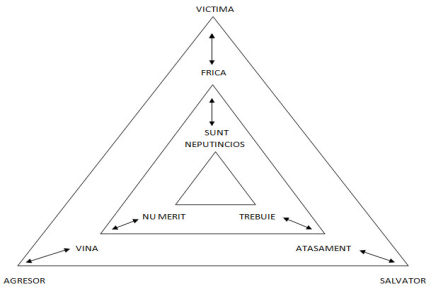

c) **Operațiile de influență** constau în utilizarea unor capacități care pot afecta comportamente, acțiuni sau intenții umane deja protejate, cu scopul de a determina efecte dorite în tot sistemul cognitiv țintit. Aceste efecte ar trebui regăsite în comportamente sau în alterarea logicii ciclului de luare a unor decizii de către rival (adversar). Un element operațional relativ des folosit, care face parte din instrumentele tradiționale ale politicii externe agresive, îl reprezintă intervenția directă prin mijloace subversive în politica unei alte țări, prin așa numitele măsuri active care pot urmări: influențarea politicilor unui alt stat; subminarea încrederii în conducătorii și

instituțiile sale; alterarea relațiilor sale cu alte națiuni; discreditarea și slăbirea oponenților guvernamentali și neguvernamentali etc.

d) **Propaganda** reprezintă ansamblul acțiunilor de comunicare persuasivă planificate, susținute de un sponsor, având drept scop final influențarea, modificarea atitudinilor și comportamentelor unei audiențe țintă precis selectată, pentru satisfacerea unor interese politice ale sponsorului, folosind informații și argumente false, parțial adevărate, denaturate și exclusive, alături de cele adevărate, care sunt însoțite de diverse forme de constrângere și cenzură.

Astăzi, operațiile informaționale, psihologice sau cele propagandistice au mai multe caracteristici comune care le permit sprijinul reciproc, atunci când ținta este definită și asumată ca fiind una de interes strategic: sunt continui și convergente, sunt repetitive și consistente. Dar, uneori, aceste caracteristici se află în directă opoziție cu ceea ce se afirmă referitor la comunicarea guvernamentală și cea militară, ca fiind dominate de exprimarea clară și concisă a adevărului. Spre exemplu, un raport de cercetare științifică realizat de RAND Corp izolează și analizează modul de operare al structurilor specializate ruse în așa- numitele „agresiuni fără față”:

a) volum mare de date și informații transmise pe canale multiple, dar coordonate;

b) proceduri rapide, continui și repetitive;

c) neglijența voită față de respectarea realității obiective (a adevărului);

d) lipsa grijilor față de asigurarea consistenței logice a comunicărilor [3].

Analize semantice curente indică faptul că o informație de natură propagandistică are un impact superior cu cât aceasta este furnizată de mai multe surse, într-o manieră preponderent persuasivă. Se consideră astfel, că sursele multiple au un impact mai mare asupra țintei, comparativ cu cele provenite dintr-o singură sursă, mai ales dacă sursele multiple furnizează argumentații diferite, dar care conduc către aceleași concluzii. Tradițional, se spune că primirea aceluiași mesaj sau a unor mesaje asemănătoare din mai multe surse este mai eficientă și mai persuasivă pentru receptorul uman. Oamenii presupun că informațiile din surse multiple se vor baza pe perspective diferite și, prin urmare, merită să fie luate în considerare mai mult [2].

Acest tip de agresiuni informaționale includ forme multiple de prezentare a informațiilor, pornind de la texte mass-media tradițională, texte prezente în lumea ziarelor electronice și postărilor pe media socială, continuând cu formele moderne ale diseminării contemporane: înregistrări audio, video propagate prin INTERNET, pe canale radio și de televiziune etc. În prezent s-a ajuns la preluarea unor concepte din spațiul confruntărilor armate și ale spionajului total și adaptarea lor la specificul operațiilor informaționale, psihologice și propagandistice utilizând sintagma „spectrul total” (full spectrum propaganda, spre exemplu). Pentru creșterea șanselor de succes ale unor astfel de operații, statele cu potențial

real în confruntări informaționale activează centrele de producție a informațiilor ofensive (așa numitele fabrici de trolli), sistemele proprii ministerelor de externe, holding-urile de presă, sistemelor de WEB Site-uri fidele sau loiale, sistemelor specifice rețelelor de socializare (Twitter, Facebook, Pinteres etc.), sistemelor purtătorilor de cuvânt din zona guvernamentală sau din cea de business, sistemelor academice şi universitare etc.

În articolul prezent vom studia un exemplu concret de implicare a F. Ruse în competiția, cu ea însăși, de a redeveni un actor cu importanță strategică globală prin reconsiderarea statutului sau în problematicile nucleare, rachete cu utilitate duală, energetică, materii prime și a furnizării de echipamente militare de înaltă tehnologie, în state aflate la intersecția unor puternici vectori de presiune politico-diplomatică și militar-strategică. În acest tip de confruntări politice și comerciale în care sunt în joc avioane și elicoptere de luptă, precum și echipamente de apărare antiaeriană, în care industria militară a Federației Ruse este recunoscută ca deosebit de eficientă, Moscova vine cu oferte concrete în zona de vânzări de hardware, oferte care sunt însoțite de puternice operații informaționale, propagandă și operații mass-media.

Să luăm în considerare unele forme de existență ale agresiunilor informaționale curente, cu care se confruntă state din Centrul și Estul Europei. După anul 2005, relațiile dintre Ucraina și Polonia au cunoscut o stagnare și chiar o anumită înrăutățire, comparativ cu ceea ce s-a petrecut între aceste state, începând cu primele luni de după disoluția fostei URSS.

Unul dintre principalele puncte de ruptură între Varșovia și Kiev, l-a reprezentat neînțelegerea legată de masacrele din regiunea Volyn, din timpul celui de Al Doilea Război Mondial, care din punct de vedere istoric reprezintă o lungă dispută, inclusiv în ceea ce privește tratamentul la care a fost supusă minoritatea germană, care a trăit în zonă. În primăvara anului 2017, în orașele Lvov și Luțk, ambele situate la granița comună polono-ucraineană, au fost vandalizate cimitire poloneze existente pe teritoriul ucrainean, dar și un cimitir ucrainean aflat pe teritoriul Poloniei. Unele clădiri din Luțk, care reprezintă adevărate moșteniri spirituale pentru minoritatea polonă din zonă, au fost lovite cu aruncătoare de grenade.

Din investigațiile întreprinse asupra acestor incidente s-au desprins concluzii legate de principalul organizator al acestora – grupul ucrainean Najdak, cu puternice conexiuni în Federația Rusă. Liderul grupului, Mikola Dulski, care este cetățean ucrainean cu origini poloneze, a reușit să ajungă la Moscova, unde se bucură de protecția oferită de autoritățile ruse, ca răsplată pentru faptul că acesta a organizat fuga în Rusia a fostului prim-ministru ucrainean, Mykola Azarov, după declanşarea „Maidanului”.

În ziua de 4 februarie 2018, în orașul ucrainean Ujgorod, situat în apropierea granițelor Ucrainei cu Slovacia și Ungaria, la ora 01.00 în noapte, mai

multe camere de securitate perimetrală CCTV, au înregistrat imagini în care se vede cum doi bărbați au încercat să dea foc unei clădiri. Inițial incendierea a eșuat, dar trei ore mai târziu s-au întors la aceeași clădire pe care au reușit să o incendieze cu cocteiluri Molotov. Cei doi au fugit imediat de la locul incendiului și au trecut granița în Slovacia. Ulterior au fost identificați și reținuți de Serviciul de Securitate al Poloniei, ABW. Aceștia erau cetățeni polonezi, membri ai unei organizații radicale, cu rădăcini fasciste, numită Falanga. Clădirea incendiată, care a suferit daune minore, adăpostea sediul Societății Culturale Maghiare din Transcarpatica. Investigațiile ulterioare au devoalat faptul că grupul extremist Falanga are legături operaționale în Federația Rusă. Membrii Falanga au fost identificați și în regiunea Donbas, sprijinind operativ entități luptătoare pro-ruse, în conflictul acestora cu forțele guvernamentale ucrainene.[4]

Falanga și portalul Xportal.pl, unde postează zilnic simpatizanți ai acestui grup extremist, au legături documentate de către serviciile speciale de la Varșovia cu partidul pro-rus „Zmiana" (Schimbarea), al cărui lider, fostul parlamentar Mateusz Piskorski, se găsește în închisoare pentru acuzații de spionaj în favoarea Rusiei.

Se apreciază că incidentul din Ujgorod a reprezentat o parte a unei campanii mai ample a Rusiei, care urmărește inițierea, întreținerea și escaladarea unor noi tensiuni interetnice în Ucraina, dar și de a genera instabilitate în ceea ce privește relațiile acesteia cu state precum Polonia, Slovacia, Ungaria și România, toate țări membre ale NATO. Ideea este susținută și de Adam Lelonek, directorul Centrului pentru Propagandă și Analiza Dezinformării, un NGO cu sediul la Varșovia: „Este o campanie organizată, coordonată și desfășurată de provocatori plătiți ca parte a unor operații informaționale, propagandistice și psihologice coordonate din Federația Rusă". Ținta acestor operații o reprezintă cetățenii din Ucraina, în primul rând, dar și cei din Polonia, Ungaria, Slovacia și România, care sunt ținte colaterale într-o ofensivă ce își propune să exploateze ideea de minoritate etnică existentă în zona de interes strategic a Moscovei. Conform ultimului recensământ ucrainean, în Ujgorod repartiția procentuală pe etnii conlocuitoare este următoarea: ucrainieni - 77, 8 %, ruși – 9,6 %, unguri – 6,9 %, slovaci 1,5 %, români 1,2 %. Interesant de remarcat că în acest oraș nu există cetățeni de etnie poloneză.

Și drept încheiere, în loc de concluzii, formulez câteva întrebări retorice:

a) De ce oare polonezii ar dori să își deterioreze relațiile cu maghiarii, populații care, tradițional, s-au considerat prietene și gata oricând a se sprijini reciproc?

b) Cui ar folosi o răcire a relațiilor dintre aceste două state care și în prezent au o linie de conduită similară în problematica coeziunii și securității UE?

c) Începând cu 2014, după anexarea Crimeei de către Rusia, Ucraina parcurge cea mai dificilă perioadă a sa, după disoluția URSS. Oare revenirea la o politică neeuropeană în ceea ce privește problematica minorităților este prima îngrijorare strategică a acestei țări?

d) De ce autoritățile de la Budapesta nu au acceptat niciodată că interferențele F. Ruse în problematica relațiilor interetnice din partea de Est a Europei sunt evidente pentru majoritatea statelor lumii Euro-Atlantice? Mai mult chiar, acestea consideră că ceea ce se înregistrează în această parte a continentului este expresia unei campanii de „ură directă anti-maghiară" (conform jurnalistului Janos Szekey, de la *Elet es Irodalom*, săptămânal maghiar de analiză politică).

e) Este posibil ca ceea ce vedem în aceste spețe să reprezinte ciocniri între guverne populiste, care se consideră a fi puteri regionale inspirate de sentimente naționaliste, sau că asistăm la conturarea unui mediu ideal de operare pentru o terță parte cu interese strategice de revenire în zonă?

f) Sunt adevărate afirmaţiile de mai jos ale profesorului Mark Galeotti, formulate cu prilejul desfășurării lucrărilor Adunării Parlamentare NATO de la Bucureşti (6-9 octombrie 2017)?

- Lumea occidentală poate fi caracterizată şi printr-un mare deficit de atenţie pe care structurile de intelligence de la Moscova caută să le exploateze prin lansarea unor operații informaţionale multidimensionale.
- Acţiunile Rusiei lui Putin le putem proiecta pe patru direcţii:
    i. dezbină;
    ii. distrag atenția;
    iii. înspăimântă;
    iv. descurajează.
- Faţă de pericolul unui atac armat există asigurările pe care NATO le dă unui stat membru, referindu-se la activarea articolului 5, dar ce se poate spune despre solidaritate în cazul unui război informaţional?
- La Praga, Rusia are o ambasadă în care activează circa 30 de ofiţeri de informaţii ruşi despre care ştiu serviciile din Cehia. De ce nu îi expulzaţi? (întrebare formulată de Galeotti).
- Pot reprezenta agresiunile informaționale factori incipienți ai unor alte tipuri de agresiune?

Bibliografie:

1. Doctrine for Joint Psychological Operations JP 3-53, 2003

2. Conf. univ. dr. Silviu NATE - DIMENSIUNEA PSIHO-INFORMAȚIONALĂ A AGRESIUNILOR DE TIP NON-CINETIC MANIFESTATE ÎN PROXIMITATEA ROMÂNIEI (în curs de apariţie)

3. Michael Weiss, *The Menace of Unreality: How the Kremlin Weaponizes Information, Culture and Money*, New York: Institute of Modern Russia and The Interpreter, 2014

4. Christopher Paul, Miriam Matthews, *The Russian "Firehose of Falsehood" Propaganda Model*, RAND Corporation, 2016

5. https://www.thedailybeast.com/russias-covert-campaign-inflaming-east-europe?source=twitter&via=desktop

SECURITATE, CONFRUNTARE ŞI RĂZBOI ÎN SPAŢIUL CIBERNETIC

Col. (r) dr. Cătălin BALOG

De foarte mult timp informaţia a fost considerată un aspect important al puterii, diplomaţiei şi conflictelor armate. Cu toate acestea, începând cu anii 1990, rolul informaţiei în relaţiile internaţionale şi în asigurarea securităţii a fost unul foarte diversificat, iar importanţa sa în afacerile politice a crescut, în mare parte, datorită proliferării tehnologiei informaţiei şi comunicaţiilor (TIC) în toate aspectele vieţii specifice societăţilor (post) industrializate. Capacitatea de a stăpâni procesele de generare, management şi manipulare a informaţiei a devenit o resursă de putere semnificativă, deoarece controlul asupra cunoştinţelor, convingerilor şi ideilor reprezintă, din ce în ce mai mult, o completare a controlului asupra resurselor tangibile, precum capacităţile de producţie economică, materiile prime, forţele militare[51] etc.

Dezvoltarea tehnologiilor informaţionale şi de comunicaţii, specifică ultimilor 20-25 de ani, a constituit un factor determinant al globalizării infrastructurilor de comunicaţii, cu efecte majore asupra sistemelor de securitate existente în cele mai diferite domenii sociale. Extinderea reţelei Internet şi dezvoltarea reţelelor mobile au impus apariţia erei informaţiei şi a societăţii informaţionale, care au determinat generarea unei explozii economice şi apariţia unor noi riscuri şi ameninţări specifice spaţiului cibernetic.

Spaţiul cibernetic, caracterizat prin lipsa frontierelor şi anonimat, prezintă, pe lângă beneficiile evidente, o serie de ameninţări cu grad de dificultate ridicat în ceea ce priveşte identificarea autorilor şi contracararea acţiunilor, ameninţări ce pot viza infrastructurile critice ale unui stat.

INFORMAŢIA – SECURITATE, CONFRUNTARE ŞI RĂZBOI

În contextul riscurilor cu manifestări transfrontaliere existente în mediul *on-line*, atât la nivel individual cât şi la nivel guvernamental, asigurarea securităţii cibernetice este *componentă a securităţii naţionale.* Aceasta capătă o importanţă

[51] D. J. Rothkopf, *Cyberpolitik: The Changing Nature of Power în Information Age*, Journal of International Affairs, 51/2, 1998, pp. 325-360.

tot mai mare constituind o reală provocare pentru toţi actorii implicaţi în susţinerea acestui proces.

Securitatea cibernetică nu se poate încadra cu uşurinţă în categorii bine stabilite, nici conceptual şi nici practic, situându-se mai degrabă într-o zonă de confluenţă interdisciplinară. Odată cu apariţia spaţiului cibernetic a apărut şi teama unui nou pericol, conflictul cibernetic. Concomitent cu dezvoltarea tehnologiilor de informaţii şi comunicaţii bazate pe Internet (în esenţă, un mijloc de comunicare) şi transformarea acestora în elemente majore ale puterii naţionale, au apărut şi elementele conflictului cibernetic. În prezent acesta a devenit o preocupare majoră a tuturor statelor, culminând cu o cursă a înarmării specifică unei confruntări armate (război) în spaţiul cibernetic.

Astăzi tot mai mulţi decidenţi politici consideră că acest pericol reprezintă una dintre cele mai mari ameninţări la adresa securităţii.

Spaţiul cibernetic este folosit tot mai adesea ca un spaţiu al conflictelor politice şi economice, iar conflictele militare pe teren se desfăşoară în paralel cu campanii mediatice şi operaţiunile informaţionale. Ca urmare a unor operaţiuni anonime de virusare sau de preluare a controlului asupra unor calculatoare şi reţele de calculatoare, atacurile cibernetice se pot extinde extrem de rapid la nivel global, antrenând entităţi statale. Mai mult decât atât, unele state (agenţii guvernamentale) desfăşoară operaţiuni de *intelligence* cibernetic, creează şi dezvoltă capabilităţi cibernetice ofensive, elaborează strategii naţionale şi se implică în prevenirea şi respingerea unor atacuri cibernetice a căror frecvenţă este în continuă creştere.

Atacurile cibernetice se caracterizează prin trei mari dificultăţi, de cele mai multe ori insurmontabile: determinarea originii (identităţii) unui atac; determinarea naturii (tipologiei) unui atac; evaluarea pericolului şi pagubelor unui atac.

Domeniul securităţii cibernetice a fost modelat, timp de mai mulţi ani, aproape exclusiv de către specialiştii în securitate cibernetică şi strategii militare. Evenimentele cibernetice relativ recente şi extrem de mediatizate, au lăsat impresia că atacurile cibernetice sunt din ce în ce mai frecvente, mai organizate şi mai costisitoare din perspectiva daunelor pe care le provoacă. În creştere este şi numărul rapoartelor referitoare la infiltrări şi atacuri cibernetice care vizează reţelele unor instituţii guvernamentale sau ale unor organizaţii internaţionale.

BND: Facilitățile de interceptare a comunicațiilor

Toate aceste evoluţii recente au determinat o schimbare în filozofia de abordare a conflictului cibernetic având la bază conlucrarea strânsă între

componentele cibernetice, atât defensive cât şi ofensive, militare şi civile. De asemenea, această abordare impune adoptarea unor măsuri coerente, atât la nivel guvernamental cât şi la nivel individual.

Asigurarea unui climat de securitate cibernetică presupune o serie de măsuri întreprinse de către toate autorităţile competente, în vederea prevenirii, identificării şi contracarării atacurilor cibernetice. Aceasta este o activitate extrem de costisitoare, inclusiv pentru statele ale căror economii pot susţine astfel de investiţii. Surprinzător este însă faptul că proporţia investiţiilor de capital şi a eforturilor intelectuale înclină balanţa către dezvoltarea unor strategii ofensive de ducere a războaielor cibernetice şi nu către prevenirea şi reducerea conflictelor cibernetice. Cu alte cuvinte şi în acest domeniu asistăm la o „*cursă a înarmărilor"*.

Puterea cibernetică: în timp ce spaţiul cibernetic este domeniul în care au loc operaţiile cibernetice, puterea cibernetică este suma efectelor strategice generate de operaţiile cibernetice în sau din spaţiul cibernetic.

Potrivit unei definiţii larg răspândită[52], „puterea cibernetică este abilitatea de a utiliza spaţiul cibernetic pentru a crea avantaje şi pentru a influenţa evenimente în alte medii operaţionale şi prin alte instrumente de putere". Scopul strategic se circumscrie abilităţii de a utiliza această putere pe timp de pace şi război, manipulând percepţiile mediului strategic în avantajul uneia dintre părţi şi în acelaşi timp degradând abilitatea unui potenţial adversar de a avea o cunoaştere reală a mediului strategic.

Puterea cibernetică se bazează pe două componente: *hardware* şi *software*.

● *Hardware* reprezintă un termen care acoperă totalitatea dispozitivelor sau echipamentelor tehnice (mecanice, magnetice, electrice şi electronice) care alcătuiesc un sistem de calcul (calculatorul), precum: unitatea centrală de procesare (procesorul), placa de bază, placa video, placa de reţea, memoria, modemul, unităţile de disc, porturile de intrare-ieşire, monitorul, tastatura şi mouseul etc. Sateliţii, routerele, switchurile, cablurile de cupru sau fibră optică, circuitele integrate etc. sunt de asemenea, considerate dispozitive hardware.

● *Software* reprezintă un termen care acoperă totalitatea programelor utilizate într-un sistem de calcul.

Puterea cibernetică are trei mari caracteristici: este omniprezentă, complementară şi poate fi invizibilă.

Fiecare categorie de forţe armate (terestră, maritimă, aeriană şi cosmică) este capabilă să genereze efecte strategice în spaţul specific, dar numai puterea cibernetică[53] poate genera efecte strategice în toate mediile în mod absolut şi simultan, deoarece puterea cibernetică este omniprezentă.

[52] D. T. Kuehl, *op. cit.*, p. 38.
[53] D. J. Lonsdale, *op. cit.*, pp. 284-186.

Puterea cibernetică este o forţă indirectă, deoarece abilitatea sa coercitivă este deocamdată limitată. În timp ce atacurile cibernetice pot fi dăunătoare sau chiar distrugătoare, niciunul dintre atacurile întreprinse asupra Estoniei în 2007, Georgiei în 2008 şi nici atacul Stuxnet asupra facilităţilor nucleare iraniene în 2010/2011 nu au fost cu adevărat coercitive. Acest aspect ar putea foarte bine să se schimbe în viitor.

Războiul cibernetic: deocamdată nu există o definiţie unanim recunoscută a războiului cibernetic. Potrivit unei definiţii generale[54] războiul cibernetic se referă la un asalt digital masiv şi coordonat al unui guvern sau unui grup de indivizi îndreptat împotriva altui guvern. Războiul cibernetic reprezintă ofensiva şi defensiva simetrică sau asimetrică în reţelele de calculatoare, desfăşurat de state sau instituţii guvernamentale străine şi care reprezintă un pericol pentru infrastructura critică naţională sau pentru sistemele militare proprii. El poate fi înţeles mai degrabă ca o ameninţare viitoare decât ca una prezentă şi se integrează perfect în paradigma „războiului informaţional".

Ameninţările în spaţiul cibernetic au unele particularităţi:

- încălcarea legilor;
- implică actori politici;
- iniţiatorul acţiunii este un stat care se pregăteşte pentru război, dar nu atinge pragul critic.

Capacitatea distructivă a războiului cibernetic este pe deplin înţeleasă de marii jucători geopolitici fapt ce explică dinamica apariţiei de noi tipuri de arme cibernetice. Acestea sunt dezvoltate rapid iar cele existente suferă transformări substanţiale.

Astăzi se poate afirma cu certitudine că armele cibernetice au devenit omniprezente. Cele mai răspândite arme cibernetice sunt:

● ***Malware*** reprezintă o prescurtare a expresiei ***mal****icious soft****ware*** – software rău intenţionat (viruşi, viermi, troieni şi programe spion) care interferează calculatoarele şi afectează funcţionarea programelor software, fiind o armă cheie în războiul cibernetic. În spaţiul cibernetic au fost identificate patru tipuri generice de malware:

- *Spam* – mesaje e-mail nesolicitate care încarcă căsuţele de poştă electronică ale utilizatorilor din întreaga lume;
- *Bugs* – erori software nedescoperite; pot cauza coruperea datelor şi informaţiilor şi chiar vulnerabilităţi de securitate;
- Atacuri de tip *Denial of Service (DoS)* – atacuri în care utilizatorii sunt privaţi de resursele proprii (spaţiul de pe un disc) sau de serviciile oferite de furnizori (banda de reţea);
- *Malicious software* sau *malware* este un software rău intenţionat. Există

[54] http://definitions.uslegal.com/c/cyber-warfare/, accesat la data de 02.08.2014.

două caracteristici asociate cu ameninţările de tip malware: auto-**replicarea** – *abilitatea de a se multiplica automat, producând noi copii*; **parazitarea** – *presupune existenţa unui alt cod pentru a-şi asigura existenţa (cod de încărcare de pe HDD, cod executabil din aplicaţii etc.)*.

Logic bombs sau bombele logice:

● ***trojan horse*****s** sau caii troieni sunt programe software cu utilitate declarată, dar care execută în secret activităţi dăunătoare;

● b***ackdoors*** reprezintă modalitatea pe care o are un mecanism pentru a evita verificările de securitate;

● v***iruses (viruşi)*** sunt programe software care atunci când sunt executate încearcă să infecteze alte programe;

● ***worms*** (viermii) sunt viruşii care se caracterizează prin auto-replicare. Răspândirea de la un calculator la altul se face prin reţea;

● ***rabbits*** (iepurii) reprezintă un malware care se multiplică rapid, consumă toate resursele sistemului şi se multiplică în reţea de la calculator la calculator. Caracteristica de bază este aceea că, după multiplicare „rabbits" şterg copia originală;

● s***pyware***[55] sunt programe ce colectează informaţii de pe calculatorul gazdă şi le transmit unei alte entităţi;

● a***dware***[56] sunt programe orientate către piaţă, în sensul că poate redirecţiona utilizatorul către anumite site-uri pentru a creşte vânzările unei anumite companii;

● ***hybrids (***hibrizii) sunt combinaţii ale caracteristicilor menţionate anterior.

● z***ombies*** - calculatoarele compromise pot fi utilizate de un atacator în diferite scopuri, fără ca utilizatorul să conştientizeze acest lucru.

Aceste vulnerabilităţi pot fi exploatate cu ajutorul instrumentelor de atac existente în mediul virtual ceea ce determină numărul tot mai mare de persoane ce lansează atacuri cibernetice semnificative la nivel naţional. Datorită globalizării spaţiului cibernetic, orice vulnerabilitate poate fi exploatată de către oricine, oriunde s-ar afla, cu condiţia de a dispune de mijloacele tehnice necesare[57].

[55] Programe spion, *spyware* reprezintã o pescurtare a expresiei *spy software* şi reprezintã o categorie de software rãu intenţionat, ataşate de obicei unor programe gratuite (jocuri, programe de gestionare a fişierelor, programe de chat, programe pornografice etc.), care captează pe ascuns date de marketing (prin analiza siturilor pe care le vizitează utilizatorul) şi le folosesc apoi pentru a transmite utilizatorului reclame corespunzãtoare, dar nesolicitate.

[56] Programe spion care nu extrag date de marketing, ci doar transmit reclame; se numesc *adware,* o prescurtare a expresiei *advertising software*.

[57] O. Adeyinka, *Internet Attack Methods and Internet Security Technology*, Modeling & Simulation, AICMS 08. Second Asia International Conference, 2008, pp. 77-82.

CONFRUNTĂRI ÎN SPAŢIUL CIBERNETIC

Acţiunile cibernetice pot fi iniţiate şi desfăşurate de oriunde din spaţiul fizic. Astăzi există în lume peste 2 miliarde de calculatoare personale. La sfârşitul lui 2010 erau utilizate peste 5 miliarde de telefoane mobile, reprezentând 67% din populaţia lumii. 1000 de noi telefoane se adăugă acestora în fiecare minut. Una dintre cele mai importante schimbări la nivel mondial este transformarea telefoanelor mobile clasice în telefoane mobile de tip inteligent (*smartphone*), înlocuind calculatorul ca instrumentul favorit pentru conectarea la Internet. Orice dispozitiv conectat la Internet este o armă potenţială.

Internetul nu a fost proiectat să reziste alterării pachetelor transmise. De asemenea, atacatorii se bucură de un avantaj formidabil: anonimatul. Hackeri inteligenţi se disimulează în spatele arhitecturii de labirint a Internetului şi ascunzându-se în spatele unei identităţi false pot implica un individ, un grup sau chiar un guvern nevinovat.

NSA: Sediul central de la Fort Meade Maryland

Aceasta este o caracteristică intrinsecă a Internetului şi nu o simplă problemă care să poată fi reparată. Aşadar, statele sunt puse în faţa posibilităţii de a fi ţinta unui atac cibernetic fără a cunoaşte identitatea adevăratului adversar. Atribuirea atacului este dificilă, uneori chiar imposibilă, de aceea atacatorii cibernetici sunt rareori traşi la răspundere pentru acţiunile lor.

Atacurile cibernetice au devenit o problemă globală gravă datorită costurilor reduse, riscurilor reduse, eficienţei ridicate şi uşurinţei cu care pot fi transmise la scară global. Materia primă necesară pentru construirea unei arme cibernetice nu este restricţionată şi este disponibilă pe scară largă. În afară de state, mai există şi organizaţii de crimă cibernetică care au membrii ce posedă cunoştinţele necesare pentru a crea arme cibernetice. Una dintre cele mai agresive astfel de organizaţii este „reţeaua rusă de afaceri", cunoscută ca RBN – *Russian Bussines Network* - care îşi are originea la St. Petersburg. Aceasta acţionează acoperit, ca furnizor de servicii Internet (ISP – *Internet Service Provider*) pentru pornografie infantilă, spam şi distribuirea de malware. Începând cu anul 2007, RBN şi-a dezvoltat parteneriate şi tehnologii de marketing în mai multe ţări pentru a furniza structurilor de crimă organizată o metodă prin care să ţintească victime internaţionale. RBN - ul şi unităţile de susţinere furnizează coduri şi executabile pentru a face ca armele cibernetice să nu poată fi detectate de

programele antivirus.

Infractori şi spioni cibernetici

Perspectivele criminalităţii şi spionajului sunt foarte strâns legate. Dezvoltarea legislaţiei juridice în domeniul IT (domeniul cibernetic) în diferite ţări joacă un rol crucial în abordarea referitoare la infractorii şi spionii cibernetici, deoarece permite definirea şi urmărirea penală a acestor fapte[58]. Nu este surprinzător că dezvoltarea instrumentelor juridice capabile să permită urmărirea intrărilor neautorizate în sistemele informatice[59] a coincis cu primele incidente grave în reţea[60].

Analizând infracţionalitatea în mediul cibernetic putem remarca două tipologii distincte de infractori cibernetici:

a) persoane cu abilităţi tehnice, adesea minori, ce urmăresc îmbogăţirea personală;

b) combinaţia dintre hacking şi activism de tipul *WikiLeaks.* Acţionând sub deviza supremă a hackerilor potrivit căreia „toate informaţiile trebuie să fie libere", acest tip de activism contestă în mod deliberat puterea auto-proclamată a statelor de a gestiona informaţiile pe care le consideră un pericol la adresa securităţii naţionale.

FORME DE CONFRUNTARE ÎN SPAŢIUL CIBERNETIC

O categorisire conceptuală a variatelor forme de confruntare în spaţiul cibernetic nu este riguros stabilită sau general acceptată. Publicaţia The Economist descrie războiul cibernetic ca pe un al cincilea spaţiu al luptei armate, iar W. J. Lynn, adjunct al secretarului american al apărării, preciza că „din punct de vedere doctrinar, Pentagonul a recunoscut în mod formal că spaţiul cibernetic a devenit la fel de important pentru operaţiunile militare precum celelalte patru domenii: terestru, aerian, maritim şi cosmic"[61].

Atacurile cibernetice pot fi lansate din afara reţelei, folosind hackeri, sau din interior, folosind agenţi secreţi şi componente clandestine. Hackingul extern este calea cea mai comună pe care o agenţie guvernamentală sau un stat naţional ar putea să o urmeze, în special în cazul în care vizează ţinte civile. Atacurile din interior (de exemplu, cele care ar putea fi desfăşurate cu implicarea angajaţilor nemulţumiţi) sunt mai complicate deoarece presupune şi acţiunea celui care

[58] M. D. Scott, *Internet and Technology Law Desk Reference*, New York, Aspen Publishers, Inc., 2007.
[59] *US Computer Fraud and Abuse Act*, 1986.
[60] P. Mungo, B. Clough, *Approaching Zero: The Extraordinary Underworld of Hackers, Phreakers, Virus Writers, and Keyboard Criminals*, New York, Random House, 1993.
[61] W. J. Lynn, *Cyber Warfare Unavoidable in the Near Future*, în "The New New Internet, the Cyber Frontier", 9 April 2011, http://www.thenewnewinternet.com/2011/10/04/William-lynn-cyber-warfare-unavoidable-in-the-near-future.

trebuie să treacă peste numeroasele baraje ridicate de structurile de protecţie împotriva atacului cibernetic. Cazul lui Edward Snowden este edificator pentru acest tip de atac.

În mod obişnuit, orice persoană care deţine un calculator poate face ce doreşte cu acesta. Pentru cea mai mare parte a acestor utilizatori trebuie să luăm în considerare faptul că ei deţin controlul integral asupra calculatorului personal, chiar şi atunci când acesta este expus prin conectare la o reţea. Însă, calculatoarele dintr-o instituţie tind să fie sub controlul unor administratori (de sistem, reţea şi securitate), astfel încât utilizatorii nu pot beneficia decât de un control minimal al calculatoarelor pe care le utilizează în interes de serviciu. A nu respecta aceste reguli de control înseamnă a crea un incident de securitate.

Hackerii pot să pătrundă în sistemele de calculatoare ale companiilor prin conectarea la acestea ca utilizatori legitimi, cu drepturi implicite. În unele cazuri hackerii merg mai departe, înşelând sistemul şi determinându-l să-i accepte ca utilizatori cu statut special (administrator) şi drepturi privilegiate. Cel puţin teoretic, hackerii pot schimba aproape orice într-un sistem, inclusiv statutul şi drepturile altor utilizatori. Odată ce hackerii au penetrat un sistem şi şi-au atribuit suficiente drepturi, ei pot produce orice alte efecte, pot plasa în sistemul penetrat programe spion, coduri, troieni şi bombe logice vizând o utilizare ulterioară. Acestea pot constitui „implanturi" în stare latentă şi pot fi activate de anumite evenimente care se derulează în sistemul gazdă sau printr-o comandă directă transmisă de către hacker. Odată activate, aceste implanturi pot permite unui agresor să preia rapid controlul asupra unui sistem ţintă înainte ca „victima" să conştientizeze prezenţa unui intrus sau chiar o infiltrare. Indiferent de ceea ce intenţionează să facă un hacker, primul şi de obicei cel mai greu pas pe care acesta îl are de făcut este să intre în sistemul de calcul.

În cadrul conceptului de „război cibernetic" există mai multe tipuri de activităţi care pot fi asimilate unor atacuri, din exterior sau chiar din interior, asupra reţelelor de calculatoare (*Computer Network Operations – CNO*), printre care:

- atacul asupra reţelelor de calculatoare pentru paralizarea sau distrugerea deliberată a capacităţilor de reţea inamice;
- exploatarea neautorizată a reţelelor de calculatoare pentru extragerea de informaţii;
- apărarea reţelelor de calculatoare faţă de acţiunile ostile ale altor organizaţii.

Atacul cibernetic şi exploatarea cibernetică sunt posibile datorită faptului că reţelele şi sistemele de calculatoare sunt vulnerabile. Cele mai multe vulnerabilităţi existente sunt introduse accidental prin defecte de proiectare sau de

execuţie[62]. Atâta timp cât naţiunile se bazează pe reţele şi sisteme de calculatoare, iar acestea constituie fundamentul pe care se construieşte puterea economică şi militară şi atâta timp cât acestea sunt accesibile din exterior, ele prezintă riscul de a fi exploatate ilegal. Deoarece spaţiul cibernetic reprezintă un mediu virtual el este mult mai puţin tangibil decât celelalte patru domenii (terestru, maritim, aerian şi chiar cosmic) sau decât spectrul frecvenţelor radio, spre exemplu. Un mod de a înţelege spaţiul cibernetic, în general, atacul cibernetic şi exploatarea cibernetică, în particular, este acela în care spaţiul cibernetic poate fi imaginat ca având trei straturi:

- *fizic, este situat la bază şi* cuprinde instrucţiunile pe care proiectanţii şi utilizatorii le dau „maşinilor", precum şi protocoalele prin care acestea interacţionează între ele;

- *sintactic* ce conţine informaţiile propriu-zise;

-*semantic,* situat deasupra celorlalte două[63], ce conţine vulnerabilităţile ce permit intruziunile, la rândul lor acestea pot conduce la perturbare sau corupere.

Spre deosebire de armele nucleare şi cele de distrugere în masă, armele cibernetice şi atacurile cibernetice necesită o infrastructură redusă şi nu presupune accesul la materiale restricţionate sau interzise. Armele cibernetice devin tot mai uşor de obţinut şi de folosit, sunt mult mai puternice şi chiar mult mai sofisticate. Peste 50% din traficul atacurilor cibernetice observate în ultimul trimestru al anului 2010 provine din 10 ţări, iar din acest procent, 30% reprezintă traficul atacurilor provenite din SUA, Rusia şi China.

Analiza profilului infractorilor cibernetici

Auzim tot mai des vorbindu-se despre infractorii cibernetici, numiţi în general hackeri. Deşi în mass-media termenul general folosit pentru astfel de persoane este *hacker*, în termenii de specialitate există o diferenţă între hackerii albi şi hackerii negri, sau mai bine zis, între *hackeri* şi *crackeri*.

Hackerii (hackerii albi) sunt persoane pasionate de informatică şi calculatoare care, spre deosebire de utilizatorii obişnuiţi ce cunosc numai minimum necesar folosirii sistemului de operare, sunt interesaţi de detaliile şi ascunzişurile unui program sau a unui sistem de operare etc. De cele mai multe ori aceştia sunt programatori şi astfel ajung să obţină cunoştinţe avansate despre modul de funcţionare al unui sistem de operare şi al limbajelor de programare. Hackerii au cunoştinţe despre erorile sistemelor de operare sau ale anumitor aplicaţii şi pot dezvolta coduri şi programe pentru a le exploata[64].

Hackerii caută în mod constant să obţină noi cunoştinţe pe care apoi să le publice pe Internet şi să discute asupra lor. *The New Hacker's Dictionary*[65] oferă

[62] M. C. Libicki,, *Cyberdeterrence and Cyberwar*, Santa Monica, RAND, 2009, p. xiii.
[63] *Ibidem*, pp. 12-17.
[64] R. Grimes, *Your Guide to the Seven Types of Malicious Hackers,* 2011.
[65] E. S. Raymond, *The New Hacker's Dictionary,* 3rd Edition, MIT Press, 1996.

definiţia termenului de *hacker* şi al altor termeni utilizaţi în jargonul hackerilor. În conformitate cu acest dicţionar, un *hacker* este o persoană care:

- posedă cunoştinţe ample de programare;
- are ca pasiune exploatarea detaliilor sistemelor programabile şi modul în care capacităţile acestora pot fi extinse;
- programează cu entuziasm (uneori chiar obsesiv) şi care pune accent mai mult pe partea practică a lucrurilor, decât pe partea teoretică;
- este stimulată de provocarea intelectuală de autodepăşire;
- s-a specializat într-un anumit limbaj de programare sau într-o anumită aplicaţie *software*;
- spionează alţi utilizatori folosind mediul informatic în încercarea de a găsi noi informaţii.

Crackerii (hackerii negri) sunt persoane care violează integritatea sistemului informatic în mod premeditat, având scopuri distructive şi care, de cele mai multe ori, contravin legii. Crackerii reuşesc să obţină accesul neautorizat, să spargă parole, să distrugă date importante şi să blocheze accesul utilizatorilor autorizaţi la un sistem.

La începutul anilor '80 nu exista o bună diferenţiere între cei doi termeni: hackeri şi crackeri. Astăzi, cele două grupuri de persoane luptă în echipe diferite: hackerii (hackerii albi) încearcă să dezvolte noi metode de securizare a sistemului informatic, iar crackerii (hackerii negri) încearcă să profite de vulnerabilităţile sistemelor de operare şi a aplicaţiilor *software*.

În funcţie de activităţile desfăşurate asupra sistemelor informatice atacate, crackerii pot fi încadraţi în *patru grupe*:

- cei care accesează ilegal un sistem informatic, fără a efectua operaţiuni distructive, având un rol pasiv;
- cei care accesează ilegal un sistem şi copiază, modifică sau distrug informaţiile prezente pe mediile de stocare ale calculatoarelor;
- cei care accesează ilegal un sistem şi obţin control asupra unor porţiuni ale sistemului sau asupra întregului sistem prin crearea de breşe în sistemul de securitate;
- cei care realizează acţiuni distructive asupra unui sistem informatic prin refuzul serviciilor (atacuri de tip DoS).

Din punct de vedere al profilului infractorilor cibernetici, în funcţie de resursele folosite, timpul şi instrumentele *software* avute la dispoziţie sau de riscul asumat, se constată că, de cele mai multe ori aceştia sunt: hackerii de ocazie; angajaţii nemulţumiţi de condiţiile de muncă; activiştii cibernetici (aceştia au o agendă politică, ex. Julian Assange); spionii industriali; teroriştii cibernetici[66].

[66] L. A. Long, *op. cit.*

Infractorii cibernetici pot fi astfel utilizatori ce caută motive de distracţie pe Internet, angajaţi ce vor să se răzbune pe angajatori din diverse motive, activişti ce acţionează din motive politice sau etnice, spioni industriali sau terorişti ce pot dicta atacuri de mari proporţii care să afecteze sisteme informatice importante.

Pentru a înţelege ameninţările cibernetice este util să ne referim şi la vectorii de atac. În condiţiile în care ameninţările informatice sunt instrumente ale unor atacatori cibernetici, atunci vectorii de atac sunt metodele pe care aceste instrumente le folosesc în îndeplinirea scopului unui atac. În continuare vom analiza structura a patru metode practice de atac:

Atacuri direcţionate

Un *atac direcţionat* este construit pe baza unor informaţii specifice privind ţinta vizată, colectate anterior de către atacator. Folosind aceste informaţii, atacatorul transmite mesaje sau utilizează alte mecanisme pentru a-şi înşela victima. Odată ajuns la destinaţie, mesajul infectat nu este recunoscut de victimă datorită conţinutului său uzual (include referinţe la probleme curente ale companiei sau la personalul din cadrul acesteia).

Atacurile direcţionate acoperă, de obicei, toate fazele unui model de intruziune. Un astfel de atac începe cu etapa de *recunoaştere* în care se colectează date privind personalul, structura etc. din obiectivul ţintă. Urmează etapa de *înarmare* ce constă în identificarea metodei adecvate pentru realizarea infectării cu *malware*. Apoi, etapa de *livrare* ce are loc în momentul în care victima este înşelată, iar etapa de *exploatare* se desfăşoară când este găsită o vulnerabilitate care poate fi utilizată în respectivul atac. În final, este efectuată etapa de *instalare* a codului maliţios care va crea un canal de comunicaţie cu agresorul prin care acesta va prelua *comanda* şi *controlul* victimei.

Printre numeroasele forme de atacuri direcţionate se numără *Spear Phishing* (e-mailuri trimise aparent de către persoane cunoscute sau companii partenere, ce conţin mesaje personalizate şi un limbaj colocvial) şi atacul *Watering Hole* (atacul asupra unui grup se face prin ghicirea sau urmărirea site-urilor des vizitate şi infectarea acestora cu *malware*, astfel încât în final unul dintre membrii grupului vizat să fie infectat).

Atacuri de tip Drive-by-Download

Într-un *atac de tip Drive-by-Download* victima foloseşte un site, o aplicaţie sau o pagină legitimă care, prin diverse tehnici de manipulare (de exemplu, injectarea unui cod) redirecţionează browserul victimei spre un site infectat. Acesta verifică vulnerabilităţile browserului şi instalează în fundal aplicaţii *malware* care vor exploata vulnerabilităţile descoperite. Redirecţionarea se poate face la citirea unui mesaj de poştă electronică sau prin deschiderea automată în *browser* a unei ferestre *pop-up*, fără ca victima să realizeze faptul că a accesat o aplicaţie compromisă.

Acest tip de atac acoperă toate fazele unei diagrame de anihilare, mai puţin faza de *recunoaştere. Înarmarea* are loc la scanarea vulnerabilităţilor din browserul Web al victimei. *Livrarea* este realizată prin intermediul programelor de tip *downloader*, iar *exploatarea* are loc după lansarea în execuţie a codului descărcat. Corespunzător vulnerabilităţilor găsite, programul *malware* descarcă un cod maliţios (de obicei un troian) care preia controlul calculatorului victimei (implementarea etapei de *comandă* şi *control).*

Compromiterea unui Web Site strategic

Acest tip de atac este bazat pe infectarea unui site Web legitim, pe care anumiţi utilizatori vizaţi (victime) îl vizitează des şi în care au încredere, astfel încât atunci când îl vor accesa aceştia vor fi infectaţi la rândul lor. Acest atac poate fi considerat complementar atacului de tip *phishing*. El este clasificat ca atac direcţionat[67] deoarece, prin selectarea adecvată a site-ului Web care va fi infectat, atacatorii pot lansa atacul asupra unui grup specific de ţinte (programatori, activităţi de *marketing* sau companii media).

Ameninţări persistente avansate (APT)

Un *atac de tip* APT se referă la campanii restrânse. Atacurile sunt lansate de agenţi de ameninţare cu performanţe ridicate. O caracteristică importantă a acestor atacuri este persistenţa: ele rulează o perioadă lungă de timp de ordinul lunilor sau anilor.

De obicei, performanţele constau într-un grad ridicat de orchestrare a atacului, utilizarea unui *malware* avansat şi o bună cunoaştere a detaliilor despre victimă. Atacurile de tip APT sunt specifice activităţilor de spionaj şi necesită alocarea unor resurse generoase pentru pregătirea atacului, recunoaştere, programare şi detectare a vulnerabilităţilor. Atacatorii care lansează APT[68] sunt implicaţi în activităţi de spionaj sau sabotaj, fiind fie o entitate statală, fie companii de mari dimensiuni care pot susţine un astfel de atac timp, cu activităţi bine coordonate, specifice criminalilor cibernetici sau hacktiviştilor.

Războiul cibernetic este în mod frecvent prezentat ca fiind un nou tip de conflict, mai ieftin, mai „curat" (fără vărsare de sânge) şi mai puţin riscant pentru atacator decât oricare altă formă de conflict armat. Aceste evaluări sunt, de regulă, completate cu ideea că în viitorul apropiat vom fi martorii unei noi curse a înarmării, de această dată în domeniul cibernetic şi al unui posibil război cibernetic de nivel strategic.

Se apreciază că, în prezent nu este încă posibil să se realizeze un război cibernetic în adevăratul sens al termenului. Riscul unui efect invers (*blowback*) este enorm, incontrolabil şi ar putea afecta sistemele, reţelele şi calculatoarele unor terţe părţi şi chiar pe cele ale agresorilor, care, la rândul lor, sunt dependenţi

[67] W. Gragido, *Lions at the Watering Hole – The „VOHO" Affair,* RSA Blog, EMC Corporation, 2012.
[68] ENISA, *op. cit.*

de infrastructurile de comunicaţii proprii care sunt interconectate cu alte zeci şi sute de reţele ale celui agresat sau ale terţilor. Un astfel de război ar putea declanşa o reacţie în lanţ, care, scăpată de sub control, ar putea fi nimicitoare la scară planetară.

Este posibil ca în viitorul apropiat să asistăm la un proces de codificare legală a ceea ce este permis şi ceea ce nu este permis şi de asemenea a sancţiunilor. Dificultăţile atingerii consensului în acest domeniu sunt mari, dar pericolele pentru cei care abuzează de posibilităţile spaţiului virtual sunt şi mai mari. Precedente există şi aici mă refer la reglementările din domeniul nuclear care, cel puţin până în prezent, au funcţionat.

I S T O R I E

ACTIVITĂȚILE DE TAINĂ ŞI DIPLOMATICE ÎN DACIA ŞI ȚĂRILE ROMÂNE

Col. (r) Ovidiu IOSIF

De la constituirea oraşelor-stat şi imperiilor, câştigarea bătăliilor a presupus „*că fiecare trebuia să ştie dispunerea şi moralul inamicului.*”[69] Pentru formaţiunile prestatale şi statale care nu aveau o forță militară puternică, obţinerea de ştiri referitoare la duşmani, dar şi la aliați, avea o importanţă deosebită. Prin trimiterea de iscoade şi cumpărarea de informații, statele urmăreau să cunoască intenţiile, potențialul, dispunerea şi deplasările oştilor potrivnice, mai ales ale celor superioare, pentru a le surprinde şi a obţine victoria. Veştile obţinute favorizau şi inițierea de acțiuni diplomatice în scopul schimbării atitudinii inamicilor, ori constituirii unor coaliții în perspectiva confruntării cu adversari mai puternici.

Aceasta a fost şi situația triburilor geto-dacilor în timpul lui Burebista şi Decebal, precum şi a Ţărilor Române. Observarea continuă şi atentă a duşmanilor, dar şi a aliaților, împletită cu abile acțiuni diplomatice a constituit, din antichitate până în vremurile moderne, un instrument important în asigurarea existenței şi continuității comunității geto-dacice şi apoi a poporului român în spațiul de obârşie, în pofida presiunilor militare şi politice la care au fost supuse. Acțiunile de cercetare şi cele diplomatice au cunoscut o evoluție ascendentă, ca organizare, pricepere şi forțe implicate: de la iscoadele dacilor la serviciul de informații ce fiinţa la Curtea lui Constantin Brâncoveanu; de la soliile lui Burebista şi Decebal, la reprezentanții permanenți ai domnilor români la Înalta Poartă şi la Curțile imperiale.

Iscoadele dacilor

Apărarea teritoriilor triburilor şi ulterior a regatelor, dispuse în vecinătatea marilor imperii macedonean şi roman, a impus conducătorilor geto-daci inițierea de acţiuni atât în plan militar cât şi diplomatic. Victoriile geţilor conduşi de Dromichete împotriva armatelor macedonene ale regelui Lysimach (297 şi 292

[69] Laidler Keith, *Surveillance Unlimited: How We've Become the Most Watched People on Earth* Cambridge; Crows Nest [Australia]: Icon Books Ltd., 2008. P. 17

î.Hr.), campaniile victorioase ale lui Burebista, ori rezistenţa dârză a oştilor lui Decebal împotriva legiunilor romane (87 d.Hr., respectiv 101-102 şi 105-106), nu ar fi fost posibile fără ştiri sigure privind intenţiile şi mişcările duşmanilor. Culegerea lor nu a fost o activitate de conjunctură, ci una organizată, în care erau implicate: iscoade, solii ale regilor daci, prizonieri de război, dezertori, neguţători, călători, pânde etc.

Când oştile lui Lysimach înaintau prin stepa getică, Seuthes, om de încredere al lui Dromichete, a fost trimis ca iscoadă, pentru a urmări mişcările macedonenilor. Acesta s-a prefăcut că trece de partea lui Lysimach, oferindu-se să călăuzească armata macedoneană. În fapt, a dus-o prin locuri potrivnice, care au facilitat victoria geţilor lui Dromichete.[70]

Campaniile duse de Burebista prin care *„au biruit pe boii şi tauriscii seminţiei celtice”*[71] (60 î.Hr.) şi au fost cucerite cetăţile pontice (cca. 55-52 î.Hr.) au fost *„adevărate cuceriri de populaţii şi teritorii,”*[72] purtate în baza unor planuri bine întocmite, pentru care s-au cercetat atent inamicul (forţe de care dispunea, arme, tactici de luptă, aliaţi), câmpul de bătălie şi fortificaţiile. Cucerirea cetăţilor pontice (Olbia, Histria, Tyras, Tomis, Callatis, Odessos) s-a făcut după pregătiri minuţioase, dacii primind ajutor şi de la elementele nemulţumite din oraş (sclavi, sărăcime). La obţinerea sprijinului au contribuit şi iscoadele regelui dac prin incitarea nemulţumiţilor şi cumpărarea liderilor acestora, răzvrătindu-i împotriva mai marilor cetăţilor.

Cunoscător al politicii Romei şi al evenimentelor din Imperiu, pe care le urmărea atent, Burebista a înţeles pericolul pe care acesta îl reprezenta pentru regatul său şi a decis să se implice în disputa pentru putere dintre Pompeius şi Cezar. El s-a aliat cu Pompeius, care părea a avea o poziţie mai puternică şi promova o politică bazată pe state clientelare, spre deosebire de Cezar, care ducea o politică expansionistă. Alianţa a fost perfectată în iulie 48 î.Hr., de Pompeius şi trimişii regelui dac, conduşi de solul său de încredere, grecul Acornion. Confruntarea fiind câştigată de Cezar, Burebista şi-a concentrat eforturile în direcţia întăririi capacităţii de apărare, scop în care a organizat o atentă supraveghere a legiunilor romane, iscoadele aducându-i „*veşti despre pregătirile romane de război,*”[73] care-i vizau regatul.

Decebal era „*priceput la planurile de război şi iscusit în înfăptuirea lor ... dibaci în a întinde curse ... un bun luptător*”[74] şi un abil diplomat, calităţi dovedite în conflictele cu legiunile împăraţilor Domiţian şi Traian. În perspectiva

[70] Hadrian Daicoviciu, *Dacii*, Editura Enciclopedică Română, Bucureşti, 1972, p. 95.
[71] Strabon, *VII*, 3,11,52.
[72] Hadrian Daicoviciu, *Dacia de la Burebista la cucerirea romană*, Editura Dacia, Cluj, 1972, p. 78.
[73] Hadrian Daicoviciu, *Op. cit.*, p. 75.
[74] Cassius Dio, *Istoria Romana*, LXVII 6, 1-5.

confruntării cu Roma, el a făcut intense pregătiri militare şi diplomatice, organizând apărarea în munţi şi creând o coaliţie antiromană, ce-i includea pe dacii din nordul regatului, pe sarmaţi şi pe burii suebici,[75] Diegis fiind solul său de încredere.[76] Timp de trei ani, iscoadele lui Decebal au urmărit concentrarea legiunilor lui Traian în Moesia, informaţiile obţinute fiind folosite în pregătirile de război. Premergător primei confruntări, regele dac a trimis la Traian o solie formată din comati,[*] care nu aveau dreptul să poarte tratative oficiale, dar puteau întârzia mersul evenimentelor şi acţionau ca iscoade.

După înfrângerea dacilor din primul război (101-102), o solie formată din pileaţi s-a închinat împăratului Traian, acceptând pacea impusă. Cum respectarea condiţiilor de pace ducea la dispariţia regatului, Decebal a reluat pregătirile militare pentru o nouă confruntare şi a intensificat eforturile pentru încheierea de alianţe cu vecinii.[77] Forţa armatei fiind slăbită, regele dac a apelat şi la acţiuni subversive. A trimis nişte fugari în Moesia pentru a-l asasina pe Traian, care, prinşi fiind, au mărturisit planul regelui dac.[78] L-a atras în cursă pe Longinus „*comandantul unei legiuni…după ce-l convinse să vină, cu gând să-l facă să i se supună, îl prinse şi-l întrebă de faţă cu alţii despre planurile lui Traian*.”[79] Acesta a refuzat actul de trădare şi s-a sinucis.

Decebal a folosit o reţea de iscoade bine organizată, ce acţionau din Moesia până la Roma culegând veşti privind deciziile politice şi militare ale împăraţilor, pregătirile întreprinse de legiunilor romane în perspectiva atacării Daciei, dar şi despre vecini, pentru a şti pe care dintre ei se poate baza în realizarea de alianţe şi care îi vor fi potrivnici.

Activităţile de taină ale domnitorilor români

În epoca feudală, culegerea ştirilor de interes şi activitatea diplomatică s-au bucurat de atenţia cuvenită din partea domnitorilor români. Mircea cel Bătrân, Vlad Ţepeş, Ştefan cel Mare sau Mihai Viteazul au fost nu doar străluciţi strategi militari, dar şi buni diplomaţi ce au ştiu să folosească cu abilitate veştile despre forţele duşmane pentru a obţine victorii importante în faţa unor puteri militare superioare, precum cele otomană, ungară sau polonă.

Colectarea de ştiri folositoare revenea dregătoriilor însărcinate cu *afacerile de taină,* care foloseau persoane din cele mai diverse domenii. Sub veşmintele de neguţător sau sub sutană se găseau, deseori, oamenii de taină ai domnitorilor. Drumurile trimişilor voievozilor erau *„netezite”* cu pungi de galbeni, cu blănuri şi stofe scumpe, stupi de miere, care cu grâne şi butelci cu vin de Cotnari, Ştefăneşti

[75] *Istoria militară a poporului român*, *Op. cit*., pp. 153-154.
[76] Cassius Dio, *Op. cit*., LXVII 7, 1-4 și Marțial, *Epigrame*, V, 3, 1–6.
[*] *Comati* erau oamenii de rând, iar *pileati* erau reprezentanţii aristocaţiei în societatea geto-dacă.
[77] *Ibidem*, LXVIII 10, 3-4.
[78] *Ibidem*, LXVIII 11, 1-3.
[79] *Ibidem*, LXVIII 11, 1-5.

şi Drăgăşani.[80] Galbenii erau abil mânuiţi pentru a corupe şi cumpăra veşti de la slujbaşii de seamă ai Porţii, ai Curţilor europene, ori de la trimişii diplomatici ai altor ţări. La obţinerea ştirilor de interes se foloseau şi schimburile de mesaje cu aşa-zisele *curţi prietene*, interceptarea solilor şi curierilor străini, desfacerea şi chiar furtul scrisorilor oficiale ori a celor tainice.

Cea mai vizată era Înalta Portă, acţiunile sale având influenţe puternice şi directe asupra Ţărilor Române, urmată de Polonia, Ungaria, Transilvania şi ţinuturile tătărăşti. Demersurile erau făcute cu abilitate şi prudenţă, pentru a nu stârni reacţii ostile din partea turcilor ori a marilor puteri. Ştirile privitoare la Poartă, duşmanul comun al Creştinătăţii, obţinute de iscoadele lui Ştefan cel Mare au fost oferite împăratului Maximilian I al Austriei, regelui Cazimir al Poloniei şi Vaticanului. Mihai Viteazul a fost deosebit de activ în relaţiile cu Curţile europene şi liderii politici şi militari ai vremii, fiind identificate 240 de scrisori, multe cu caracter politico-diplomatic, pe care le-a expediat voievodul român.[81]

În anul 1683, pe timpul asediului Vienei* de către oştile otomane, apărătorii oraşului au primit un sprijin important din partea domnului Ţării Româneşti, Şerban Cantacuzino. *„Sub pretextul de a trimite spioni să cerceteze situaţia asediaţilor, el comunica creştinilor ştiri din lagărul turcesc*,"[82] în baza unei înţelegeri prealabile „*între Şerban şi Kunitz, rezidentul austriac din tabăra turcească.*"[83] Multe rapoarte ale austriacului treceau prin sectorul trupelor valahe. „*Curierii, care adesea erau îmbrăcaţi în uniforma armatei muntene, primeau şi informaţii suplimentare din partea voievodului,*"[84] privind dispozitivul de luptă, mişcările de trupe şi neajunsurile cu care se confruntau otomanii. Pe 6 august 1683, după un puternic bombardament al artileriei otomane ce era gata să determine capitularea Vienei, Şerban Vodă i-a transmis ducelui de Lorena, printr-un „*iezuit ascuns în cortul său,* [ştirea că] *turcii gătesc iarba de puşcă şi vor*

[80] Virgil Cândea, *Stolnicul între contemporani,* Bucureşti, 1971, p. 44, *apud* Bogdan Mihail, *Relaţii politice româno-ruse în secolele XV-XVII*, Revista Română de Studii Eurasiatice, nr. 1/2005, Editura Ovidius University Press, p. 159.

[81] Paul Cernovodeanu, *Coordonatele politicii externe a lui Constantin Brâncoveanu* în Institutul de Istorie „Nicolae Iorga", *Constantin Brâncoveanu,* Editura Academiei Republicii Socialiste România, Bucureşti, 1989, p. 130.

* Asediul Vienei a fost un episod al campaniei otomane din anul 1683 contra Sfântului Imperiului Romano-German. Alături de armată turcă au fost obligate să participe, contra voinţei lor, oştile Moldovei, Munteniei şi principatului Transilvaniei. Deşi mai numeroasă, armata turcă a fost înfrântă de forţele Ligii Creştine, coaliţie antiotomană constituită de Imperiul Romano-German şi Uniunea Polono-Lituaniană.

[82] Anton-Maria del Chiaro Fiorentino, *Revoluţiile Valahiei*, Institutul de Memorie Culturala - cIMeC Iaşi - Viaţa Românească - 1929 http://www.cimec.ro/carte/delchiaro/RevolutiileValahiei.pdf, p. 35.

[83] Alexandru Popescu, *Şerban Cantacuzino*, Editura Militară, Bucureşti, 1978, p. 132.

[84] *Ibidem*.

înceta a bate până li se va aduce alta."[85] Informaţia a asigurat oştirii creştine timpul necesar consolidării apărării, fapt ce a condus la eşecul asediului. Pentru serviciile aduse, împăratul Leopold I i-a conferit lui Şerban Cantacuzino „*titlul de Conte al Sfântului Imperiu Roman.*"[86]

Printre domnitorii ce au înţeles pe deplin importanţa culegerii în mod organizat a veştilor de interes se număra Constantin Brâncoveanu. El a acordat atenţie atât obţinerii de ştiri felurite (politice, militare, economice, geografice), cât şi folosirii lor cu abilitate pentru a duce o politică externă activă, ce a permis integrarea Valahiei[*] în jocurile diplomatice duse de marile puteri ale vremii. Domnul muntean „*avea pretutindeni oameni*"[87] care îi furnizau ştiri din întreaga Europă şi nu numai. Parte erau folosite pentru a informa taberele rivale asupra mişcărilor celorlalţi, acest joc dublu fiind impus de nevoia de a menţine integritatea unei ţării prinsă între marile imperii Otoman, Habsburgic şi Ţarist.

Domnitorul dispunea de o adevărată *structură de informaţii,* prima de acest fel din Ţările Române, „*cu vederile aţintite îndeosebi spre Viena, Constantinopol, Moscova şi Varşovia*."[88] Reţeaua sa de agenţi[*], emisari şi spioni cuprindea de la mesageri ocazionali şi simpli informatori, până la emisarii cu misiuni politice de stat şi oameni de taină, cu însărcinări ascunse din partea domnitorului şi avea ca principală misiune „*să-l pună în legătură cu centrele europene sensibile pentru politica sa.*"[89] Creatorul acestei structuri este considerat a fi stolnicul Constantin Cantacuzino, şeful Cancelariei domneşti. Cărturar de seamă, Cantacuzino conducea nemijlocit *activităţile de taină*. El a organizat o *Cancelarie secretă* la Curtea Veche, unde se primeau iscoadele ce aduceau veşti din diferite ţări, se redacta şi traducea corespondenţa secretă. Aici s-a desfăşurat „*în anii de trecere dintre al XVII-lea şi al XVIII-lea veac, cea mai intensă activitate diplomatică din Europa de sud-est. Fire tainice - care atingeau în nord-vest Viena, în nord-est*

[85] *Şerban Cantacuzino - domnitorul care i-a înşelat pe turci*, http://www.istorie-pe-scurt.ro/serban-cantacuzino-domnitorul-care-i-a-inselat-pe-turci/, 28 octombrie, 2014.
[86] Anton-Maria del Chiaro Fiorentino, *Op. cit.*, p. 35.
[*] Cu sensul de agenţii diplomatici, reprezentanţi ai domnitorilor pe lângă diversele Curţi Imperiale, Case Regale, liderii politici şi militari. Cei de pe lângă Înalta Poartă se numeau *capuchehaia*.
[87] Corneliu Dima-Drăgan, Livia Bacâru, *Constantin Cantacuzino Stolnicul*, Editura Albatros, Bucureşti, 1970, p. 196.
[88] Paul Cernovodeanu, *Op. cit.*, p. 130.
[*] Străinii denumeau Ţara Românească *Walachei, Wallachia, Valacchia, Valachie*, forma românizată fiind *Valahia.*
[89] *Constantin Bălăceanu-Stolnici, Constantin Brâncoveanu diplomatul,* http://www.titulescu.eu/2014/05/constantin-brancoveanu-diplomat-domnitor-martir-si-sfant/.

Moscova, prin Iaşi, Baturin şi Kiev, în sud Constantinopolul şi Ierusalimul, în vest Veneţia - se înnodau pe masa de lucru a stolnicului Cantacuzino."[90]

Între agenţii diplomatici s-au numărat: capuchehaiele Gheorghios Clironomos, Ianachi Porphyrita, slugerul Toma Cantacuzino, logofătul Ştefan Cantacuzino, paharnicul Ianache Văcărescu, vel-aga Iordache, care ţineau legătura cu înalţii slujbaşi ai Porţii şi cu ambasadorii din Constantinopol; clucerul Afenduli la Kerci; căpitanul Sterie la Kafa; Iacob Pylarino, Ladislas Teodor Dindar, Peter Griener, veneţienii Bussi şi Alois Valde în Transilvania şi la Viena; negustorul Nicolo Caraiani şi Constantin, fiul lui Vasilie la Veneţia; David Corbea la Varşovia, arhimandritul Isaia, Gheorghe Castriotul, Panaiot Radu, Pătru Damian, fraţii David şi Toader Corbea, Sava Constantin la Moscova.[91] Aceştia puteau primi însărcinări şi către alte curţi, ori importanţi oameni politici şi militari.

Destinată ordonării şi analizării veştilor, traducerilor şi redactării corespondenţei, Cancelaria avea dieci pentru limbile latină şi italiană (Giovanni Candido Romano, Anton Maria Del Chiaro), germană (Ladislau Teodor Dindar, Peter Griennen şi medicul Bartolomeo Ferrati), polonă (Andreas şi Nicolaus Wolff, Ioan Franco, Niccolo de Porta), turcă (clucerul Afenduli), maghiară şi rusă (David şi Toader Corbea), pentru redactări în limba română (Constantin Strâmbeanu), precum şi secretari competenţi (Romano, Del Chiaro, Ferrati), toţi „*puşi sub ordinele lui Constantin Cantacuzino, unchiul lui Brâncoveanu, care dirija corespondenţa.*"[92] Prin intermediul Cancelariei s-a realizat un intens schimb de scrisori - oficiale şi particulare, diplomatice ori cu mesaj secret - cu Înalta Poartă, cu împăraţii Austriei, ţarii Rusiei, regii Franţei şi Poloniei, cu importanţi oameni de stat şi generali, cu ambasadori ai marilor puteri, cu suveranul pontif, cu înalţi ierarhi ai bisericii ortodoxe şi cărturari ai vremii. Corespondenţa externă a lui Brâncoveanu cuprinde 282 scrisori, dintre care 170 au caracter politico-diplomatic,[93] veştile transmise de Cancelaria sa fiind bine apreciate la Curţile europene.

Deoarece ţinuturile vecine erau nesigure, Cantacuzino a transformat Valahia într-o ţară care asigura circulaţia corespondenţei diplomatice şi a agenţilor străini, oferind şi servicii de curierat. Cancelaria voievodului a mijlocit „*corespondenţa dintre ambasadorul olandez la Poartă, Collyer şi guvernul împăratului Leopold,*"[94] a celei purtate de rezidenţii englezi, lorzii William Trumbull şi William Paget, de ambasadorii ţarului, Piotr Alexeevici Tolstoi şi

[90] Virgil Cândea, *Diplomaţia românească sub Constantin Brâncoveanu, în Pagini din trecutul diplomaţiei româneşti*, Bucureşti, Editura Politică, 1969, p. 169, *apud* Leonid Boicu, *Op. cit.*, p 39.
[91] Leonid Boicu, *Principatele române în raporturile politice internaţionale (secolul al XVIII-lea)*, Iaşi, Editura Junimea, 1986, pp. 40 şi 60.
[92] Anton-Maria del Chiaro Fiorentino, *Op. cit.*, p. 40.
[93] Paul Cernovodeanu, *Op. cit.*, p. 130.
[94] Corneliu Dima-Drăgan, Livia Bacâru, *Op. cit.*, p. 197.

Emilian Ignatievici Ucraintev, a altor reprezentanţi europeni la Constantinopol.[95] Aliată a Porţii, Moldova era nesigură, corespondenţa fiind deschisă şi conţinutul comunicat sultanului înainte de a ajunge la destinaţie. Şi Cancelaria cantacuzină deschidea, cu discreţie, scrisorile de interes ce tranzitau Muntenia, luând la cunoştinţă de conţinutul corespondenţei purtată de Rusia, Franţa, Imperiul Habsburgic, Anglia, Polonia, Suedia cu Înalta Poartă, între ambasadorii din Constantinopol şi capitalele lor, datele obținute fiind exploatate în interesul Bucureştiului.

Bun cunoscător al realităţilor politice ale vremii, stolnicul Cantacuzino a redactat analize pertinente privind „*starea militară a Imperiului Otoman în strânsă legătură cu faptele de factură economică şi politică, în stare să influenţeze pregătirile războinice ale unei ţări.*”[96] Pentru lordul William Paget, ambasador al Angliei la Poartă, analizele şi informaţiile despre evenimentele politico-militare din Europa de sud-est primite de la stolnic erau printre cele mai autorizate. La rândul său, Paget îi oferea informaţii secrete despre mişcările de trupe din Imperiul Otoman.[97]

Palatul de la Mogoşoaia şi casele domneşti de la Cotroceni şi Potlogi găzduiau întâlnirile secrete cu trimişi străini, care veneau şi plecau în ascuns, la lăsarea nopţii, deseori travestiţi şi pe uliţe dosnice, ferindu-se de iscoadele care împânzeau Bucureştiul. Diplomaţii ţărilor apusene ce treceau prin Valahia în drumul lor către şi dinspre Constantinopol erau primiţi cu pompă la curtea domnească, unde purtau discuţii oficiale, dar şi de taină, cu Vodă Brâncoveanu şi stolnicul Cantacuzino. Se făcea schimb de informaţii şi se creau legături diplomatice. Invitaţilor li se ofereau ospeţe cu „*multe rânduri de bucate deosebite constând din mâncăruri alese şi scumpe cu belşug de vinuri minunate,*”[98] ce dezlegau uşor limbile şi facilitau obţinerea informaţiilor dorite. Cantacuzino, cu conversaţia „*lui plăcută, presărată cu vorbe de duh, dar şi cu savante citate latineşti, îi câştiga pe comeseni şi nu puţini erau aceia care se lăsau furaţi de vioiciunea interlocutorului, răspunzându-i pe nebăgate de seamă la întrebările meşteşugite prin filiera cărora multe dintre tainele lor diplomatice le strecurau în conştiinţa subtilului conviv.*”[99]

Ostilitatea Porţii şi a Vienei faţă de dorinţa de independenţă a Ţărilor Române şi expansionismul polon au impus găsirea de sprijinitori puternici în lupta pentru neatârnare.

[95] Leonid Boicu, *Op. cit.*, p. 53.
[96] *Idem*, p. 194.
[97] *Idem*, p. 199.
[98] Reverendul Edmund Chishull, *Călătorie în Ţara Românească şi Transilvania*, p. 79, în Institutul de Istorie „Nicolae Iorga”, *Op. cit*, p. 197.
[99] C. Neagu, D. Marinescu, R. Georgescu, *Fapte din Umbră*, vol I, Editura Politică, Bucureşti, 1975, p. 165

Începând cu secolul al XVII-lea, Rusia s-a orientat către sudul Europei, intrând în conflict cu Imperiul Otoman. În acest context, Ţara Românească şi Moldova au văzut în Imperiul Ţarist forţa capabilă să înfrângă puterea otomană, iar domnitorii care urmăreau obţinerea neatârnării faţă de Poartă (Gheorghe Ştefan, Şerban Cantacuzino, Brâncoveanu) au iniţiat demersuri diplomatice pentru a dezvolta raporturi trainice cu Moscova. Având cunoştinţe puţine despre Balcani, autorităţile ruse au solicitat domnilor români informaţii, chiar şi oameni, pentru a obţine date de interes. Prilejul a fost abil folosit de Brâncoveanu şi Cantacuzino pentru a promova legături strânse cu ţarul Rusiei, Petru I, care „*aştepta din Ţara Românească informaţii ample, verificate, despre politica externă şi despre potenţialul economic al Porţii. Totodată, Petru putea comunica cu ambasadorul său la Istanbul, P. A. Tolstoi, tot prin Ţara Românească*."[100]

Dorind scoaterea ţării de sub suzeranitatea Porţii, în septembrie 1697, Brâncoveanu l-a trimis pe Gheorghe Castriotul la ţarul Petru I cu propunerea de a declanşa acţiuni militare contra otomanilor. Iniţiativa exprima năzuinţa muntenilor, moldovenilor, ardelenilor şi a popoarelor din Balcani dornice să scape de jugul otoman, Rusia urmând a fi puterea izbăvitoare. Propunerile au fost însoţite de planuri privind acţiunile militare, ce vădeau buna cunoaştere a zonelor unde urma să se ducă luptele, a forţei combative a armatei turce şi a oştilor creştine. Demersul a fost sprijinit de Nicolae Milescu, fost spătar în Moldova, ajuns şef al traducătorilor din Departamentul ţarist al Solilor. Ţarul a declinat oferta, Rusia fiind implicată în războiul cu Suedia. În pofida refuzului, relaţiile ruso-valahe au continuat să se dezvolte. Stolnicul Cantacuzino a creat la Moscova o rezidenţă şi un serviciu de curieri pentru a furniza ţarului „*veşti sigure* [culese de spionii săi, infiltraţi în cercurile înalte ale dregătorilor sultanului] *despre intenţiile Porţii, despre mişcările de trupe şi aranjamentele politice dintr-o regiune spre care Petru cel Mare privea cu interes.*"[101] Cancelaria domnească avea grijă să selecteze informaţiile şi să le formuleze de aşa natură, încât să influenţeze conduita destinatarilor în beneficiul Ţării Româneşti.

Domnitorii români au oferit autorităţilor ţariste şi emisarilor Rusiei la Constantinopol nu doar informaţii, ci şi sfaturi referitoare la securitatea solilor, la modalităţile de pregătire şi de ducere a negocierilor etc. În iulie 1700, Rusia a încheiat cu Poarta Otomană Tratatul de pace de la Constantinopol.[*] Reprezentantul ţarului la negocieri, Emilian Ignatievici Ucraintev a fost ajutat cu

[100] Bogdan Mihail, *Relaţii politice româno-ruse în secolele XV-XVII*, Revista Română de Studii Eurasiatice, nr. 1/2005, Editura Ovidius University Press, p. 159.
[101] *Ibidem*, p. 205.
[*] Tratatul de la Constantinopol a consfinţit încheierea războiului ruso-turc (1686-1700), care se încadrează în conflictul dintre Imperiul Otoman şi Liga Creştină. În timpul războiului, Rusia a organizat campaniile din Crimeea (1687-1689) şi Azov (1695-1696). Tratatul a urmat încheierii Păcii de la Karlowitz (1699).

informaţii şi sfaturi de emisarii valahi. Ca recunoştinţă, Brâncoveanu a primit de la Petru I o cruce de cavaler şi un mâner de pumnal cu catarame de aur şi diamante. Într-o scrisoarea din 15 martie 1708, contele Gavriil Ivanovici Golovkin, care conducea Afacerile Externe ale Curţii ţariste, i-a solicitat lui Brâncoveanu ca *„având cunoştinţă de dorinţele şi cerinţele noastre, să judece cu adevărat ce anume este în folosul nostru…Tot astfel şi solului nostru să-i daţi sfaturile şi poveţele voastre înţelepte şi tot ajutorul.*"[102]

În Moldova, Antioh Cantemir a dus o politică de apropiere de Moscova, având ca emisar la curtea ţarului Petru I pe Sava Constantin, un om de încredere şi abil diplomat. Începând cu ianuarie 1705, domnitorul Mihai Racoviţă a stabilit o corespondenţă cifrată nemijlocită, ce a durat câţiva ani, cu cancelarul rus, Feodor Alekseevici Golovin, căruia îi furniza informaţii despre Turcia, Ungaria şi Polonia. Racoviţă l-a avertizat pe ţar despre intenţia Porţii de a ataca Rusia, aflată în război cu Suedia, exprimându-şi credinţa că încheierea păcii de către Petru I cu regele Carol al XII-lea ar fi în folosul Moscovei.[103]

Confidenţialitatea corespondenţei cu emisarii domneşti se asigura prin cifrarea depeşelor, cheia găsindu-se la expeditor şi la reprezentantul lui Vodă. Cifrul valah, ce cuprindea „*enigmatice înşiruiri de înşelătoare semne,*"[104] a fost conceput în Cancelaria Cantacuzină, de Teodor Corbea, pisar de încredere, şi făcea imposibilă înţelegerea mesajelor de către un străin.

Sfârşitul secolului al XVII-lea a consemnat ascuţirea luptei dintre marile puteri pentru dominaţia sud-estului european, astfel că, timp de un secol şi jumătate, Valahia şi Moldova[*] au trecut succesiv sub dominaţia/ocupaţia otomană, ţaristă şi austriacă. Activitatea diplomatică şi cea de taină desfăşurată de Curţile domneşti au fost subordonate dorinţelor acestora.

Înalta Poartă şi-a creat o puternică reţea de spionaj şi influenţă în rândul dregătorilor şi boierilor munteni şi moldoveni, reuşind să impună decizii politice conforme cu interesele sale, între care şi pe cea a înlocuirii domniilor pământene cu cele fanariote,[*] pentru a stopa apropierea Ţărilor Române de Rusia şi Imperiul Romano-German. Ajunşi pe tron prin voinţa Porţii, mulţi dintre domnii fanarioţi au fost „*ochii şi urechile sultanului, informatori, intermediari şi mediatori*"[105] în negocierile purtate de sultan cu puterile europene. Fiind *„cei mai vecini,"* domnii

[102] *Istoriceskie sveazi...*, p. 151-152, *apud* Leonid Boicu, *Op. cit.*, p. 55.
[103] *Istoriceskie sveazi…*, p. 206, 217, *apud* Leonid Boicu, *Op. cit.*, p. 59.
[104] Corneliu Dima-Drăgan, Livia Bacâru, *Op. cit.*, p. 205.
[*] Conform tratatului de la Karlowitz semnat la 26 ianuarie 1699, Transilvania a trecut sub suzeranitatea Imperiului Romano-German, ca principat autonom.
[*] Domniile fanariote au fost inaugurate în Moldova în 1711, prin înlocuirea lui Dimitrie Cantemir, care s-a aliat cu ţarul Petru I, de către Nicolae Mavrocordat, iar în Muntenia în 1715, după ce Ştefan Cantacuzino s-a aliat cu prinţul Eugeniu de Savoia, fiind înlocuit de acelaşi Nicolae Mavrocordat.
[105] Leonid Boicu, *Op. cit.*, p 129.

moldoveni erau purtători de cuvânt ai Porţii în relaţia cu Uniunea Polono-Lituaniană, întreţinând legături cu magnaţii şleahtici în scopul creării unei alianţe împotriva Rusiei.[106]

Acelaşi interes sporit faţă de Ţările Române l-au manifestat şi Imperiul Romano-German, Rusia, Franţa, Prusia, Anglia, Polonia şi Vaticanul, care desfăşurau acţiuni de culegere de informaţii, dar şi de presiune, atât prin reprezentanţii legali - agenţi diplomatici şi comerciali - cât şi prin reţelele de informatori secreţi. Presiunea exercitată de Viena şi Moscova/Sankt Petersburg[*] i-a supus pe domnitorii din Ţările Române la grele încercări, obligându-i la un joc dublu între Înalta Poartă, pe de o parte, respectiv Rusia, Imperiul Romano-German, Franţa, Prusia şi Anglia, de cealaltă parte. Faptul că sultanul îi însărcina să intre în contact cu *necredincioşii* pentru a-i obţine informaţiile necesare îi ajuta pe domnitori să-şi justifice relaţiile cu Curţile occidentale şi cu cea ţaristă, relaţii prin care urmăreau să-şi promoveze şi interesele proprii.

În prima jumătatea secolului al XVIII-lea, Franţa a avut o influenţă reală la Poartă, unii domnitori raliindu-se politicii sale şi aducându-i servicii, inclusiv prin furnizarea de informaţii. Ambasadorul francez la Constantinopol, contele des Alleurs, aprecia că *„ataşamentul acestor prinţi [ai Principatelor] nu este inutil, că ei pot aduce servicii sau angaja operaţii prin relaţiile lor."*[107] În 1724, având în vedere că Moldova avea informatori bine plasaţi la Varşovia, Parisul i-a solicitat sultanului să ceară Iaşului să-şi intensifice activitatea în Polonia, inclusiv prin trimiterea de agenţi diplomatici, urmărind contracararea influenţei ţariste, ce ameninţa interesele Franţei.

Domnul Moldovei, Grigore II Ghica avea agenţi la toate curţile vecine şi era în corespondenţă cu generalul austriac Friedrich von Seckendorff, cu feldmareşalul ţarist Burkhard Christoph von Münnich, cu Ivan Nepluiev, trimisul Rusiei la Constantinopol şi cu regele Poloniei, Augustus al III-lea. Din această postură, el a jucat rolul de mediator între participanţii la conflictul ruso-turc din 1735-1739, slujind interesele Porţii, doritoare să-i despartă pe ruşi de austrieci, prin iniţierea unei păcii separate.[108]

Atitudinea ostilă a Vienei faţă de Ţările Române, a determinat continuarea relaţiilor cu Sankt Petersburg-ul, al cărui sprijin era plătit şi prin furnizarea unor informaţii de interes. Grigore Alexandru Ghica, domn al Valahiei a oferit veşti

[106] N. Iorga, *Ştiri despre veacul al XVIII-lea în ţările noastre după corespondenţe diplomatice străine*, II, *1750-1812, p.12, apud* Leonid Boicu, *Principatele române în raporturile politice internaţionale (secolul al XVIII-lea)*, Iaşi, Editura Junimea, 1986, p. 110.

[*] Sankt Petersburg a fost capitala Imperiul Ţarist între anii 1713-1728 şi 1732-1918.

[107] Ioan C. Filitti, *Lettres et extraits concernant les relations des Principautés roumaines avec la France (1728-1810).* Bucarest (Impr. professionnelle, Démètre C. Ionesco), 1915, p. 117 *apud* Leonid Boicu, *Op. cit.*, p 136-137.

[108] Leonid Boicu, *Op. cit.*, pp. 103-105.

valoroase Rusiei pentru pregătirea războiului din 1768[*], bine apreciate la curtea împărătesei Ecaterina a II-a. Pe de altă parte, politica tot mai expansivă a Rusiei în sud-estul Europei, Moldova şi Valahia fiind vizate ca poartă spre Balcani şi spre Europa Centrală, i-a determinat pe domnii români să se reorienteze şi către alţi posibili sprijinitori ai luptei de emancipare, unul dintre ei fiind Prusia, cu care Grigore II Ghica şi Constantin Mavrocordat au dezvoltat relaţii diplomatice şi schimburi de informaţii.

Activitatea diplomatică dusă de Ţările Române nu a fost de conjunctură. În multe dintre situaţii a fost bine gândită şi organizată, cu obiective clare şi modalităţi bine definite de acţiune, duse la îndeplinire de oameni abili şi loiali. O dovadă a interesului pentru buna conducere a treburilor diplomatice o constituie înfiinţarea în Moldova, în 1774, a Departamentului Pricinilor Străine, un Minister de Externe în formă embrionară.[109]

Informaţiile furnizate de domnii români Curţilor occidentale erau foarte variate fiind de natură politică, diplomatică, militară, economică, socială etc. către Viena şi autorităţile din Transilvania erau îndreptate ştiri privitoare la situaţia politică din Imperiul Otoman şi diverse *„noutăţi”*[110]*; cele* destinate Curţii ţariste vizau starea politică a Imperiului otoman, capacitatea conducătorilor săi şi intenţiile lor, intrigile diplomatice de la Poartă, reacţiile marilor puteri, situaţia Principatelor etc. În 1704, prevenită de stolnicul Cantacuzino, Moscova a zădărnicit crearea unei alianţe anti-rusă între Stanisław Leszczyński, regele Uniunii Polono-Lituaniană şi hanul Crimeei, Selim Ghirei. Pentru aceste veşti, Petru I i-a adresat mulţumiri lui Brâncoveanu şi solicitarea de a fi înştiinţat *„despre toate şi pe viitor.”*[111] Erau oferite ţarului şi ştiri referitoare la situaţia din Polonia, Crimeea, Austria, Ungaria şi la acţiunile suedezilor, precum şi cu privire la ortodoxism şi evoluţia sa în Balcani, în Orientul Mijlociu şi despre confruntarea acestuia cu prozelitismul catolic în Transilvania şi sud-estul Europei.[112]

Sursele folosite în activitatea de culegere a informaţiilor au fost diverse, ca şi persoanele implicate în misiunile diplomatice:

- **Agenţii diplomatici şi emisarii domnitorilor români**. Voievozii români ţineau la Înalta Poartă şi la Curţile Imperiale boieri de credinţă, căci „*pentru a-şi putea servi domnul şi a-l salva la nevoie, era necesară o vigilenţă deosebită şi o supraveghere la cele ce se petrec în jurul afacerilor Prinţului şi ale ţării. Pentru a-l ţine în curent,* [aceştia] *expediau ştirile prin curieri numiţi călăraşi, îmbrăcaţi tătăreşte şi prevăzuţi cu cai buni, şi înarmaţi cu sabie, arc şi*

[*] Războiul ruso-turc dintre 1768-1774, încheiat cu victoria armatei ţariste.
[109] *Ibidem*, p. 154.
[110] Constantin Giurescu şi N. Dobrescu, *Documente şi regeşte privitoare la Constantin Brîncoveanu*, Bucureşti, 1907, p. 119, *apud* Leonid Boicu, *Op. cit.*, p. 54.
[111] *Istoriceskie sveazi…*, pp. 243, 296, 303, *apud* Leonid Boicu, *Op. cit.*, p. 54.
[112] Leonid Boicu, *Op. cit.*, p. 54.

săgeată."[113] Cele mai importante fiind veştile de la Curtea sultanului, voievozii „*puneau preţ pe tot ce se petrecea la Constantinopol.*"[114] Capuchehaiele „ *trebuiau să prindă veste şi să ţină pe domn la curent cu tot ce se petrecea la Stambul şi care viza ţara şi domnia*"[115] scop în care „*dispuneau de însemnate sumi de bani pentru mituirea celor din jurul Vizirului, cultivau legăturile cu vechii protectori şi căutau favoarea altora mai noi.*"[116] Instaurarea domniilor fanariote a dus la *grecizarea* diplomaţiei pe relaţia cu Poarta. Domnul moldovean Mihai Racoviţă „*tăiase şi acest obiceiu, de a nu mai trimite boieri la Poartă pentru nevoile ţării, să vadză ce se cheltuieşte acolo, că crede numai pe greci,*" [117] pe care îi folosea drept capuchehaie.

- Legăturile cu diplomaţi străini cu influenţă la Constantinopol ori la Curţile europene de interes. Parte dintre domnii Principatelor Române îi ajutau cu trecerea în taină a emisarilor şi curierilor, le oferea informaţii cu caracter militar şi politic privind Poarta, primind la rândul lor informaţii de interes, fie prin corespondenţa întreţinută cu aceştia, fie cu prilejul întâlnirilor oficiale sau de taină. Domnitorul Brâncoveanu a întreţinut legături cu ambasadorii englez, lordul William Paget, olandez, contele Jakob Colyer, cu negociatorul Vienei, contele Luigi Ferdinando Marsigli, consilierul aulic Franz Ulrich von Kinsky, contele austriac Stephan de Stainville**,** precum şi cu reprezentanţii Rusiei, cancelarii Feodor Alekseevici Golovin şi Gavriil Ivanovici Golovkin, vice-cancelarul Piotr Pavlovici Safirov, ambasadorul rus la Constantinopol, Piotr Andreievici Tolstoi şi guvernatorul Kievului, Dmitri Mihailovici Golîţin.[118]

- Preoţi, egumeni, călugări peregrini, atât ortodocşi cât şi ai unor ordine ale Bisericii Catolice şi alte feţe bisericeşti. Ei erau folosiţi ca agenţi şi curieri diplomatici, având ca misiune să transmită informaţii ori să aducă/să ducă mesaje din şi în cele mai îndepărtate colţuri ale Imperiului Otoman, ale Imperiului Ţarist, Poloniei, Italiei etc.

- Secretarii străini angajaţi de domnii români, care slujeau atât interesele acestora, cât pe cele ale ţărilor lor. Preferaţi erau francezii, precum: Linchou, secretar al lui Constantin Racoviţă, Grad-Piedro al lui Grigore II Ghica, Simian al lui Grigore Callimachi, Pierre de la Roche al lui Nicolae Caragea, Jean Carra al lui Grigore III Ghica, Tissandier al lui Nicolae Caragea etc.

- Etnicii români ce locuiau pe teritoriul ţărilor vecine. În Noua Serbie jumătate din populaţie erau români. Ei au format detaşamente comandate de

[113] Anton-Maria del Chiaro Fiorentino, *Op. cit.*, p. 35.
[114] *Ibidem*.
[115] Radu Greceanu, *Op. cit.*, în *Constantin Brancoveanu în cronici de epocă*, Editura Litera, Bucureşti, 2014, p. 144.
[116] Anton-Maria del Chiaro Fiorentino, *Op. cit.*, p. 35.
[117] Ion Neculce, *O samă de cuvinte*, Biblioteca Şcolarului, Editura Litera, Chişinău, 1998, p. 42.
[118] *Constantin Bălăceanu-Stolnici, Op. cit.*

Anton, Vasile şi Ioniţă Tonski, Apostol Chigheci ce au luptat alături de armata ţaristă, parte din ei fiind şi informatori ai domnilor români.

- Oştenii munteni şi moldoveni care slujeau în armatele altor ţări. Înrolat în armata polonă, moldoveanul Constantin Turculeţ avea ca sarcină *„a iscodi treburile leşeşti.”*[119]

- Corespondenţa purtată de domnitori cu Poarta şi Curţile europene. Cancelaria lui Brâncoveanu a făcut schimb de scrisori şi informaţii cu cancelariile regelui Franţei, Ludovic al XIV, a lui Iosif I al Austriei, a împărătesei Eleonora, a lui Petru cel Mare, a papei Clement XI, a regelui August al Poloniei, a principelui Francisc Rakoczi al Transilvaniei, cu patriarhul Ierusalimului, Hrisant, care apreciau în mod deosebit informaţiile furnizate de voievod;

- Interceptarea şi violarea corespondenţei purtată de curierii Curţilor europene. Grecul Nicola de Porta, secretar al lui Duca Vodă, iar ulterior al Cancelariei lui Brâncoveanu era „*om învăţat şi tălpiz* [falsificator], *de ştia despecetlui cărţile,*”[120] a le deschide, descifra, tălmăci şi copia, foarte priceput în refacerea peceţilor. Într-unul din rapoartele adresate împăratului Leopold, contele Luigi Ferdinando Marsigli, trimis al Curţii Imperiale la Înalta Poartă, afirma *„că a văzut personal la Brâncoveanu un sac plin cu scrisori interceptate.”*[121]

- *Diariile* (jurnalele). Se primea din Italia săptămânal ziarul *Foglio* (Foaia), tipărit la Foligno, iar de la Viena gazeta bisăptămânală *Il corriere ordinario* (Curierul obişnuit). La cancelaria domnească din Bucureşti soseau şi aşa-zisele *avisi militari* (foi volante prin care se anunţau rezultatul diverselor confruntări armate), tipărite în Italia, Austria şi Franţa.[122]

La începutul secolului al XIX-lea, războiul ruso-turc din 1806-1812 a adus în prim plan pandurii,[*] circa 6000, aflaţi sub comanda lui Tudor Vladimirescu. Pe lângă participarea lor la acţiunile de luptă alături de trupele ţariste, importantă a fost şi culegerea de informaţii desfăşurată de structura special constituită de Vladimirescu. Într-un certificat eliberat lui Tudor de către un comandant rus, la data de 3 septembrie 1810, se arăta că: *„toate informaţiile cu privire la situaţia turcilor în aceste locuri le avem prin spionii lui* [Vladimirescu] *şi cu cheltuiala lui”*[123]

---

[119] *Ibidem*, pp. 42, 52, 67.

[120] Institutul de Istorie „Nicolae Iorga”, *Călători străini despre Ţările Române*, vol VIII, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1983, p. 139

[121] Eudoxiu Hurmuzachi, *Documente privitoare la istoria Românilor, volumul V, partea I, CCLXIX – Raportul contelui Marsigli către împăratul Leopold despre călătoria sa în Turcia şi Muntenia*, p. 417.

[122] Tiberiu Tănase, *Brâncoveanu (1688-1714), un precursor al diplomaţiei secrete şi al informaţiilor,* în revista *Intelligence*, nr. 29-martie-mai 2015, p. 89.

[*] În timpul ocupaţiei militare din 1789-1790, austriecii au organizat în Oltenia cete de voluntari numite „*panduri*”, utilizaţi, cu precădere, pentru nevoi de poliţie internă şi de pază a graniţelor.

[123] *Ibidem*, p. 31.

Panduri au constituit baza oastei în cadrul mişcării revoluţionare din 1821, condusă de Tudor Vladimirescu. Deşi documentele vremii nu fac referiri, foarte probabil, grupul de spioni creat anterior a acţionat şi pe timpul mişcării, asigurând veştile necesare. Un important argument îl constituie planurile de acţiune elaborate de Tudor Vladimirescu, care pun în evidenţă atât priceperea sa militară, cât şi cunoaşterea situaţiei politice, internă şi regională, a poziţiei liderilor boierimii, a intenţiilor conducătorilor Eteriei[*] şi ale curţilor imperiale, precum şi a mişcărilor trupelor otomane. În cadrul oştirii sale erau organizate şi subunităţi de cercetare.

Vladimirescu a dovedit nu doar calităţi de lider militar, ci şi de diplomat. În plan extern, a evitat să provoace învrăjbirea imperiilor rus şi otoman, a căror confruntare putea transforma Ţara Românească în teatru de război. A înaintat *arzuri* către Poartă, solicitând recunoaşterea dreptului Principatelor de a avea domn pământean. A cerut sprijin Sankt Petersburg-ului şi Vienei împotriva pericolului otoman, care însă au dezavuat mişcarea sa, dând mână liberă otomanilor să intervină în Oltenia, Muntenia şi Moldova. Deşi eteriştii i-au solicitat o acţiune armată comună contra turcilor, Tudor a refuzat deoarece principalele lupte s-ar fi desfăşurat în Ţara Românească care ar fi suferit importante distrugeri. Şansele de reuşită a acţiunilor armate erau puţine, Eteria dorind prin acestea doar diminuarea forţei de răspuns a turcilor la răscoala pe care urma să o declanşeze în Grecia. Vladimirescu a preferat să se retragă în Oltenia, fapt ce a condus la asasinarea sa de către liderii eterişti, ce voiau să-şi subordoneze detaşamentele de panduri.

În perioadele antică şi feudală când, cu precădere la nivelul clasei conducătoare - pileati ori boieri, distincţia între civili şi oşteni era greu de făcut, implicarea celor din urmă în activităţile de taină, precum şi în cele diplomatice a fost una notabilă, prevestind afirmarea peste veacuri a diplomaţiei şi activităţii de informaţii militare ca importanţi factori de promovare a intereselor de securitate ale României.

[*] Eteria (Philiki Hetairia - Societatea prietenilor) a fost o organizaţie secretă creată la Odessa, pe 14 septembrie 1814, având ca scop eliberarea creştinilor, în principal a grecilor, de sub stăpânirea otomană şi întemeierea unor state libere, cel mai important fiind Elada (ce urma să cuprindă arealul Mării Egee, cu capitala la Constantinopol). În 1821, Eteria a declanşat revolta armată, dar erorile lui Alexandru Ipsilanti, epitropul general şi conflictul cu Tudor Vladimirescu au făcut ca mişcarea să fie înfrântă de otomani.

ROMÂNIA ŞI UNGARIA ÎN ULTIMII ANI AI RĂZBOIULUI RECE (1987–1989)[124]

Dr. Alexandru Ghişa[125]

Relaţiile politico-diplomatice şi economice între România şi Ungaria din anii 1987-1989 trebuie privite în cadrul sistemului socialist patronat de fosta URSS, respectiv în interiorul acestuia şi nu în afara lui. A nu se uita că atât Republica Socialistă România (RSR), cât şi Republica Populară Ungară (RPU) erau atunci state cu regimuri comuniste. O primă diferenţă între RSR şi RPU consta în relaţiile directe cu fosta URSS – relaţii foarte bune sovieto-ungare şi relaţii foarte proaste sovieto-române.

În cazul Ungariei, Uniunea Sovietică avea baze militare pe teritoriul acesteia (încă din 1944-1945, suplimentate după intervenţia la Budapesta din 1956) şi care controlau situaţia din această ţară. Trupele sovietice au părăsit Ungaria în 1991. În cazul României, trupele sovietice au fost retrase din ţară încă din 1958, după intense negocieri. Odată cu plecarea ultimului soldat al Armatei Roşii, fosta URSS a realizat că pierduse controlul asupra României. În această ecuaţie, relaţia directă RSR – RPU a ajuns în anii de referinţă la un nivel foarte scăzut, percepută ca atare, chiar cu îngrijorare, atât în interiorul sistemului socialist, cât şi în afara acestuia, mai ales în relaţiile celor două ţări cu lumea occidentală.

RPU era racordată direct la Moscova, unde îşi pregătea elitele politico-administrative şi militare până în 1989, inclusiv. În acelaşi timp, Budapesta s-a pliat rapid la reformele societăţii sovietice (perestroika şi glasnost) iniţiate de Mihail Gorbaciov, în calitatea sa de secretar general al PCUS (1985-1991) şi preşedinte al Prezidiului Sovietului Suprem al URSS (1988-1991), de unde a primit dezlegare pentru o serie de reforme în Partidul Muncitoresc Socialist Ungar (PMSU). Reformele ungare în domeniul economic, social şi politic erau menite să salveze ”comunismul cu faţă umană” sau „gulyas-comunismul” instaurat de Janos Kadar. Semnificativ pentru loialismul elitelor politico-administrative şi militare ungare faţă de Uniunea Sovietică a fost momentul marcării, la 7 noiembrie 1987, a celei de a 70-a aniversări a „Marii Revoluţii Socialiste din Octombrie 1917” din Rusia. Au fost organizate la Budapesta

[124] Studiu publicat în volumul Laurenţiu Constantiniu (coord.), *In Memoriam acad. Florin Constantiniu. Smerenie. Pasiune. Credinţă,* Editura Encoclopedică, Bucureşti, 2013.

[125] Autorul a lucrat la Ambasada României de la Budapesta ca ataşat cultural (1987-1989) şi consilier politic (2000 – 2005).

ceremonii de depuneri de coroane la statuia lui V.I. Lenin din Varosliget şi la monumentul Ostaşului Sovietic de pe dealul Gellert şi o seară festivă la Opera Națională. Au fost editate numere speciale ale cotidienelor ungare care evocau anii revoluționari 1917, de la Leningrad şi 1919 de la Budapesta, fiind glorificat momentul Bela Kun, fondatorul Republicii Sovietice Ungare. La recepția oferită de Ambasada URSS la Budapesta a fost o participare masivă a conducerii ungare de partid şi de stat.

În efervescența reformistă din 1987-1989, la Budapesta a câştigat teren un comunism național ungar. Promotorul curentului „național" a fost un segment important din Uniunea Scriitorilor, care a devenit un for politic reprezentat de Istvan Csurka, Sandor Csoori, Ferenc Szanto, Pal Köteles sau György Konrad. Acest for politic al scriitorilor, pe lângă acuzațiile la adresa conducerii de partid şi de stat, şi-a asumat public răspunderea pentru destinul şi viitorul celor „16 milioane de maghiari", respectiv a maghiarimii din țară, dar şi a celor care trăiesc în străinătate. György Konrad a afirmat atunci că în Ungaria există două partide – PMSU, care este la putere şi Uniunea Scriitorilor. Pe acest fond, microbul reformelor a cuprins şi structurile partidului comunist – PMSU, condus, până în mai 1988, de Janos Kadar. Vechea gardă din jurul lui Kadar s-a retras în favoarea reîmprospătării cadrelor de partid şi de stat. Astfel, la Plenara CC al PMSU din iunie 1987 au fost promovați în Biroul Politic Janos Berecz şi Judith Csehak. Pentru promovarea tinerilor în funcții de partid este semnificativă nominalizarea lui Miklos Nemeth, la numai 39 de ani, ca secretar al CC al PMSU şi care va deveni premier în 1989. În aceeaşi notă de reformare, organizația de tineret – Uniunea Tineretului Comunist (KISZ), condusă de Csaba Hamori, a solicitat o implicare mai amplă în viața politică ungară.

Tot atunci, Matyas Szürös, lider de partid cu studii efectuate în URSS, şi-a consolidat poziția de secretar al CC al PMSU cu probleme internaționale şi a preluat, în a doua jumătate a anului 1989, funcția de preşedinte al Parlamentului. Pentru secretarul de partid al capitalei Budapesta, Karoly Grosz, s-a creat un post de secretar general adjunct al PMSU şi a fost numit preşedinte al Consiliului de Miniştri. În calitate de premier, el s-a remarcat prin pragmatism în procesul de reformă economică internă, lansând un program de austeritate. În plină afirmare, Karoly Grosz a devenit candidatul potențial pentru înlocuirea lui Janos Kadar, în cadrul amplului proces de schimbare a liderilor comunişti din statele satelite, elaborat la Kremlin şi pus în aplicare de Mihail Gorbaciov. Momentul a avut loc în mai 1988, când Janos Kadar este eliminat prin avansare, ca preşedinte al PMSU, iar Karoly Grosz devine secretar general, cumulând şi funcția de premier. După numai un an, la Plenara CC al PMSU din mai 1989, s-a hotărât eliberarea lui Janos Kadar din funcția de preşedinte al partidului, dar şi din calitatea de membru al CC al PMSU. Mai mult, la plenară, bătrânul Kadar a fost făcut răspunzător pentru criza economică pe care o traversa Ungaria şi i s-au adus

acuzații pentru rolul jucat în executarea „grupului Imre Nagy" la 16 iunie 1958. Marcat de aceste presiuni asupra sa, Janos Kadar a avut o tentativă de sinucidere imediat după plenară şi va muri la scurt timp, în 6 iulie 1989. Decesul acestuia a survenit după ce PMSU a organizat, alături de alte forțe politice nou apărute, ceremonia de exhumare şi înmormântare a lui Imre Nagy şi a tovarăşilor lui, care a avut loc la 16 iunie 1989, în Piața Eroilor din Budapesta. A fost o manifestare cu o mare încărcătură emoțională pentru opinia publică ungară. Un discurs mobilizator a avut atunci Viktor Orban, devenit lider al unei organizații de tineret – Uniunea Tinerilor Democrați (FIDESZ – ai cărei membri aveau toți sub 30 de ani). Un comunicat oficial al CC al PMSU din 1 iulie 1989, justifica implicarea partidului comunist ungar în reabilitarea „grupului Imre Nagy" pentru a face dreptate politicienilor acuzați şi condamnați pentru „răscoala populară" din octombrie-noiembrie 1956, calificată în 1989 ca „tragedie națională" a Ungariei. În seara anterioară manifestărilor comemorative, FIDESZ şi alte grupări reformiste, au demonstrat în fața Ambasadei URSS la Budapesta, unde s-a strigat pentru prima dată că armata sovietică nu este eliberatoare, ci una invadatoare.

În acel timp s-a afirmat ca lider politic Imre Pozsgay, secretar general al Frontului Popular Patriotic, unul din principalii reformatori ai comunismului ungar. După Plenara CC al PMSU din iunie 1987, el s-a manifestat profund nemulțumit că nu a fost promovat în CC. El stabileşte primele contacte cu opoziția internă şi se detaşează de structurile guvernamentale. Imre Pozsgay organizează la Kecskemet o întâlnire cu persoane din sfera economică şi culturală nemulțumite de regimul Janos Kadar şi pune problema unor căi de ieşire din comunism. În cadrul acestei întâlniri se cer clarificări privind rolul guvernului şi al parlamentului, precum şi recunoaşterea existenței unei opoziții. Se discută despre aplicarea unor noi forme de proprietate şi chiar despre elaborarea unei noi constituții. La Kecskemet apare ideea organizării unui Forum Democrat Național, ca organizație politică alternativă, care să nu fie controlată de PMSU. La solicitările lui Imre Pozsgay şi a altor reformişti, PMSU este presat să renunțe la monopolul puterii, motiv pentru care Plenara CC al PMSU din 8 mai 1989 dezbate „Legea partidelor politice" şi acceptă multipartitismul. În condițiile efervescenței schimbărilor politice şi sociale, ale recrudescenței naționalismului ungar, precum şi ale radicalizării unor segmente importante ale opiniei publice, Imre Pozsgay militează pentru o pace internă. Pentru cei din generația sa, tulburările sângeroase din 1956 nu au fost uitate. Trecuseră numai 33 de ani. Elitele politice ungare, în majoritate cu un trecut comunist, se organizează în „Masa Rotundă a Opoziției" şi invită la negocieri PMSU, propunere acceptată prin acordul lui Matyas Szürös, ca membru al CC al PMSU şi preşedinte al Parlamentului.

Acesta este cadrul în care se derulează relațiile româno-ungare din anii de referință. Dacă Ungaria era racordată la schimbările din "sistemul socialist",

declanşate chiar de Moscova, prin politica transparentă de reformare, România condusă de Nicolae Ceauşescu se comportă ca o țară blocată în propriul proiect al „societății socialiste multilateral dezvoltate" şi era izolată în relațiile internaționale. În toți acești ani, Ungaria, încă o țară comunistă şi prosovietică, provoacă România „socialistă" pe o temă foarte sensibilă în relația bilaterală - chestiunea Transilvaniei. În această problemă, Budapesta găseşte receptivitate la Moscova, care, oficial, nu doreşte să se implice ca arbitru, dar o încurajează. La fel procedează şi celelalte state socialiste „frățeşti" din cadrul CAER şi al Tratatului de la Varşovia, care se angrenează în propaganda antiromânească, derulată cu eficiență şi înalt profesionalism, specific regimurilor comuniste.

În acești ani se declanşează în trei zone diferite din spațiul sovietic şi ex-sovietic, evenimente cu potențial conflictual de natură interetnică : Kosovo, din fosta Iugoslavie, unde populația albaneză, devenită majoritară, începe o mişcare secesionistă şi anti-sârbă; Nagorno-Karabakh, unde se acutizează conflictul între azeri şi armeni, cu consecințe grave între cele două republici – Azerbaidjan şi Armenia, atunci sovietice; mişcarea de emancipare națională şi politică a republicilor baltice – Lituania, Letonia şi Estonia, la care se raliază şi românii din R.S.S. Moldovenească. Toate aceste zone conflictuale sunt intens dezbătute în mass-media ungară şi vin în întâmpinarea instituțiilor ungare specializate care introduc în această ecuație problema Transilvaniei, pentru a fi internaționalizată. De remarcat că, în februarie 1988, când Moscova părea dispusă să acorde un regim sporit de autonomie pentru republicile baltice, la Budapesta se vehicula ideea de a cere României un regim de autonomie pentru Transilvania, asigurat prin garanții internaționale.

Ofensiva ungară împotriva României s-a derulat în anii 1987-1989, pe trei segmente:

1. Cultural istoric, pentru a demonstra apartenența Transilvaniei la spațiul ungar;

2. „Fenomenul refugiaților", prin care era atacată administrația de stat din România şi dictatura ceauşistă;

3. Sprijinirea comunității maghiare din România, invocându-se privarea acesteia de drepturi şi libertăți.

În ce priveşte problematica istorică a Transilvaniei, încă din 1986 a fost publicată la Budapesta lucrarea „Istoria Transilvaniei", în 3 volume, apărută la Editura Academiei Ungare de Ştiințe, în limba maghiară. Este o lucrare colectivă, coordonată de Bela Köpeczi, ministru al culturii în exercițiu, în guvernul comunist ungar. Lucrarea, editată în condiții grafice deosebite şi cu pretenții de ținută ştiințifică de nivel academic, a fost reeditată în 1987 şi în 1988, cele trei tiraje totalizând 130.000 de exemplare. Ulterior a fost publicată o sinteză a acesteia, într-un singur volum, în limbile engleză, franceză, germană şi maghiară, în tiraje corespunzătoare şi difuzate în mari biblioteci din toată lumea.

Într-un stat cu regim comunist, cum era atunci R.P.U., o astfel de lucrare, cu un asemenea tiraj, care se referă la o regiune din componența altui stat, tot cu regim comunist, nu putea să apară fără avizul şi acordul conducerii de partid şi de stat, a instituțiilor ungare specializate.

Deşi nu lipsită de o anumită valoare ştiinţifică, patronajul politic şi caracterul propagandistic erau evidente.

Tocmai acest lucru, că este o lucrare de propagandă, s-a reproşat trilogiei transilvane în cauză. Lucrarea editată la Budapesta a surprins atât lumea ştiințifică românească, cât mai ales conducerea de partid şi de stat din România. În consecinţă, partea română a reacționat la cel mai înalt nivel, la nivelul şefului statului, Nicolae Ceauşescu, atunci secretar general al PCR şi Preşedintele RSR. La nivelul CC al PCR s-a luat decizia traducerii integrale în limba română a trilogiei, dar numai un număr restrâns de cercetători au avut acces la această lucrare. Poziții pertinente au luat şi o serie de istorici – acad. Ștefan Pascu, specialist pe Voievodatul Transilvaniei, acad. Florin Constantiniu, ca medievist prin formație, prof. univ. dr. Nicolae Edroiu, membru corespondent al Academiei Române, modernist, prof. Ladislau Gyemant şi Oliver Lustig pe chestiunea evreiască, Mircea Muşat, cunoscut ca istoric oficial al puterii sau Titus Popovici, scriitor. În studii şi articole, aceştia au reproşat lucrării maghiare o bibliografie unilaterală, lipsa citării unor lucrări româneşti importante pe tematica Transilvaniei, prezentarea deformată a tezei româneşti a continuității daco-romane în spațiul transilvan etc. Într-o convorbire cu diplomați români la Budapesta, Bela Köpeczi, coordonatorul lucrării, el însuşi originar din Transilvania, a afirmat că cea mai bună reclamă a acestei cărţi i-a făcut-o Ceauşescu, prin poziția politică pe care a luat-o. Astăzi s-ar mai putea face un reproş – ideologia marxist-leninistă în care a fost scrisă. Acest ultim aspect a fost relevat încă din 1992 de către istoricul francez Jacques Le Goff, care a moderat o dezbatere pe tema lucrării în cauză, cu participarea istoricilor ungari şi români. Acțiunea a fost organizată la Paris, în noiembrie 1992, de Institutul Cultural Ungar. Din partea ungară au participat Bela Köpeczi, coordonator şi doi dintre autori – Ambrus Miskolczi şi Gabor Barta, iar partea română a fost reprezentată de acad. Florin Constantiniu, acad. Ioan Aurel Pop şi prof. George Cipăianu. Au fost prezenți şi istorici francezi, invitați de partea ungară - Jacques Le Goff şi Georges Castellan, Stephane Rozière, un simpatizant al Ungariei sau Jean Berenger, un nostalgic al Imperiului Habsburgic. Istoricii români au avut dificila misiune de a apăra tezele istoriografiei române în cadrul unei manifestări cu caracter mai mult propagandistic decât academic. Pentru istoriografia ungară, „Istoria Transilvaniei”, scrisă şi publicată în perioada comunistă, este pe deplin valabilă şi azi. În 2002, toate cele trei volume editate în limba maghiară, au fost traduse integral în limba engleză de un grup de profesori maghiari de la

Universitatea din Montreal – Canada şi publicate la Columbia University, în Statele Unite ale Americii.

Referitor la „fenomenul refugiaților", respectiv emigrarea din România în Ungaria, în majoritatea cazurilor ilegală, a unor cetățeni români, putem spune că a afectat sensibil şi chiar a inflamat relația bilaterală. Procesul a început din 1986-1987 şi a devenit un fenomen din ianuarie 1988, fiind stimulat, mai mult sau mai puțin oficial, de către autoritățile ungare. Fenomenul a fost internaționalizat prin obținerea sprijinului ONU, cu o finanțare corespunzătoare, dar s-a apelat, în scop propagandistic, la donații şi ajutoare individuale şi ale unor organizații umanitare. Dincolo de aspectul politic al fenomenului – fuga de regimul comunist din România, Ungaria era privită de refugiați – maghiari şi români deopotrivă, ca o țară de tranzit spre statele occidentale. Amploarea fenomenului are şi o explicație – R.P. Ungară, stat comunist, a desființat, cu data de 1 ianuarie 1988, viza internă şi a liberalizat accesul la paşaport şi călătoriile în străinătate. În consecință, foarte mulți cetățeni ungari, în primul rând specialişti, cu înaltă calificare, au plecat din Ungaria în state occidentale – SUA, Canada, Anglia, Germania, Austria etc. şi nu s-au mai întors. Locurile rămase libere, în şcoli şi universități, spitale, fabrici şi centre de cercetare, au fost ocupate de specialişti din România, în primul rând etnici maghiari, care s-au integrat rapid în societatea ungară. În acest caz este vorba de o migrație economică şi mai puțin politică.

Cert este că aceşti refugiați, estimați la cca. 9000 în 1987, ajunşi până în 1990 la cca. 36.000 de cetățeni români, au fost o masă uşor de manevrat în scopuri propagandistice. Această masă de refugiați, dar şi autohtoni, cetățeni ungari de orientare naționalistă, nemulțumiți de România, au manifestat în diverse locuri din capitala ungară, cu predilecție în perimetrul sediului Ambasadei R. S. România la Budapesta, împotriva regimului de la Bucureşti. Pretextul principal declarat a fost împotriva „sistematizării satelor" în România, mass-media ungară difuzând permanent ştiri, mai mult imaginare, despre demolarea satelor maghiare din Transilvania, prin care s-a creat o adevărată psihoză în opinia publică din Ungaria. În acel timp, România a ajuns să fie simbolizată printr-un buldozer, în condițiile în care nici o localitate cu populație maghiară sau germană din Transilvania nu a fost afectată. Propaganda revizionistă ungară a folosit prilejul pentru a reactualiza în stradă întreaga recuzită trianonică de revendicare a Transilvaniei.

Problematica minorităților, aflată în permanență pe agenda relațiilor bilaterale româno-ungare, a contribuit activ la deteriorarea acestora. Problema minorității maghiare din România a fost utilizată unilateral şi agresiv de autoritățile ungare, acționând pentru internaționalizarea acesteia. Budapesta adoptă principiul drepturilor colective pentru minoritățile naționale, care devine un instrument al politicii ei revizioniste. Statul ungar solicită drepturi şi libertăți pentru maghiarii din România, pentru a-şi putea prezerva identitatea lor

națională, limba maghiară şi tradițiile lor specifice, ca şi cum comunitatea maghiară din Transilvania ar fi fost amenințată cu dispariția. Aceasta în condițiile în care elitele intelectuale maghiare din România erau de acelaşi nivel de pregătire cu cele din Ungaria, aveau oameni de litere şi artişti integrați perfect în cultura ungară, vorbeau o limbă literară maghiară, iar mulți oameni simpli din comunitate nici nu cunoşteau limba română.

Bucureştiul s-a menținut în această chestiune pe principiul drepturilor individuale, al persoanelor aparținând minorităților naționale. În condițiile respective, statul român nu a intervenit de loc pentru protecția românilor din Ungaria, tocmai pentru a nu alimenta sau justifica solicitările statului ungar. Mai mult, noile grupări şi organizații politice, organisme guvernamentale sau non-guvernamentale din Ungaria, au inclus printre obiectivele lor grija față de maghiarii din afara frontierelor, în primul rând din Transilvania. România a fost acuzată de aplicarea unei politici de asimilare a maghiarilor şi se pretindea că existența acestora ca minoritate națională era amenințată.

Politica de sistematizare a satelor, anunțată şi asumată la nivel politic de către conducerea PCR de la Bucureşti, fără a fi explicată în ce priveşte consecințele pentru minoritățile naționale, a fost preluată şi multiplicată negativ în Ungaria şi nu numai. S-a creat pe această temă o adevărată psihoză împotriva regimului de la Bucureşti, atât în opinia publică ungară, cât şi în cea internațională. Instituții şi asociații profesionale lansau apeluri pentru protejarea minorității maghiare din România. Semnificativ pentru un stat comunist, cum era atunci Ungaria, a fost apelul Consiliului Național al Sindicatelor (SZOT), prin scrisori adresate Uniunii Generale a Sindicatelor din România (UGSR), dar şi Uniunii Mondiale a Sindicatelor, cerându-le să ia atitudine pentru apărarea drepturilor maghiarilor din România. Academia Ungară de Ştiințe a făcut un apel similar academiilor din toate statele lumii, pentru a împiedica planul de sistematizare a satelor, în scopul apărării moştenirii culturale maghiare din Transilvania. La Budapesta şi în alte localități ungare s-au organizat expoziții tematice privind Transilvania, pentru a se demonstra specificul acestei regiuni şi necesitatea aplicării unui regim de autonomie acestui teritoriu multietnic.

Asemenea acțiuni au atins apogeul la 27 iunie 1988, când s-a desfăşurat în Budapesta cea mai amplă demonstrație populară de după 1956. La Piața Eroilor din centrul capitalei s-au adunat cca. 200.000 de oameni, care s-au deplasat la sediul Ambasadei României, unde au protestat atât împotriva regimului comunist de la Bucureşti, dar mai ales pentru Transilvania. Au fost folosite atunci toate elementele propagandistice de natură revizionistă. Pentru scoaterea în stradă a 200.000 de oameni într-un stat socialist, era nevoie de aprobarea şi implicarea conducerii ungare de partid şi de stat, situație foarte bine cunoscută la Bucureşti. În asemenea condiții, conflictul româno-ungar s-a acutizat. O primă măsură luată în România, la începutul lunii iulie 1988, a fost desființarea Consulatului General

al R.P.Ungare de la Cluj-Napoca. La nivelul CC al PCR s-a luat în calcul inclusiv posibilitatea închiderii ambasadei române din capitala ungară.

În aceste condiții s-a impus cu necesitate o întâlnire româno-ungară la cel mai înalt nivel. Inițiativa a aparținut şefului statului român de atunci, Nicolae Ceauşescu. Partea ungară, prin Karoly Grosz, secretar general al PMSU şi prim-ministru, a răspuns pozitiv. Întâlnirea a avut loc la Arad, la 28 august 1988 şi a fost de natură să detensioneze, pentru moment, situația în raporturile bilaterale. Ce a urmat la sfârşitul anului 1989, se cunoaşte, mai mult sau mai puțin.

RECENZIE DE CARTE

SPĂRGĂTORUL DE GHEAŢĂ
CINE A DECLANŞAT AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL?

de Victor SUVOROV
(„Mărturia unui spion condamnat la moarte")

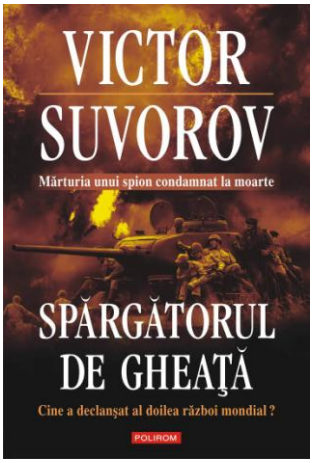

Victor Suvorov, alias Vladimir Rezun, este unul dintre cei mai faimoşi agenţi ai spionajului militar sovietic, fost ofiţer GRU (Direcţia Generală de Informaţii a Ministerului Apărării a URSS) care în anii războiului rece a desfăşurat acţiuni de spionaj în Occident, furând numeroase secrete pe care le-a transmis Moscovei. Într-un final, reuşeşte să rămână în Occident, drept pentru care este stigmatizat pe viaţă de GRU ca trădător şi condamnat la moarte în contumacie. Se presupune că trăieşte în Anglia fără să-i fie comutată condamnarea.

Este cunoscut cititorului român mai ales prin volumele „Acvarium" şi „Speţnaz".

Se remarcă atât ca scriitor cât şi ca cercetător istoric, cu accent pe rolul jucat de URSS în pregătirea şi declanşarea celui de-Al Doilea Război Mondial.

Deşi pare curios, din seria lucrărilor pe care le-a scris, doar câteva se referă la domeniul său de activitate, restul fiind dedicate geopoliticii şi geostrategiei.

Se documentează în numeroase arhive şi participă la diverse manifestări ştiinţifice pe linie de istorie şi de istorie militară. Adăugând la toate acestea propria experienţă de viaţă, cunoştinţele acumulate şi amintirile, Suvorov ne surprinde cu o teorie nemaiîntâlnită şi nemaivehiculată vreodată de istoricii şi teoreticienii militari de oriunde din lume, anume că Stalin luase măsuri pentru declanşarea unui război pentru ocuparea Europei înainte ca Hitler să declanşeze atacul împotriva URSS la 22 iunie 1941 şi că în ajunul acestei date, Armata Sovietică era concentrată la graniţele de vest ale ţării, gata să declanşeze ofensiva împotriva Europei. Pactul Ribbentrop-Molotov a fost încheiat doar pentru a-l deturna pe Hitler de la gândul unui atac asupra URSS, doar că acesta, nu se ştie din ce motive, i-a luat-o înainte lui Stalin şi a atacat „Ţara Sovietelor" .

Conform teoriei lui V. Suvorov, Stalin şi liderii sovietici au dezvoltat capacităţi şi capabilităţi militare care la data de 22 iunie 1941 erau de 7-10 ori superioare agresorului german, ideea fiind împingerea Germaniei într-un război pe două fronturi, timp în care Rusia ar fi declanşat ofensiva pentru cucerirea

Europei, desăvârşind astfel revoluţia socialistă mondială, conform teoriilor comuniste a „tripletei de aur” – Marx-Engels-Lenin.

(Cum oare s-ar putea înţelege existenţa, încă din anul 1941 în Armata Roşie, a 5 corpuri de armată de desant – paraşutare şi a circa un milion de paraşutişti perfect antrenaţi, când orice student din indiferent care Academie Militară din lumea asta ştie că trupele de desant-paraşutare fac parte din categoria „forţelor speciale” şi au o destinaţie exclusiv ofensivă?!...).

Teoria lui Suvorov este extrem de curajoasă şi de originală, multe din argumentele pe care le aduce sprijinind perfect supoziţiile sale, care pentru a fi mai atrăgătoare, sunt concentrate chiar în titlurile capitolelor cărţii.

Iată câteva dintre ele: „Cine a declanşat al Doilea Război Mondial?”; „De ce a împărţit Stalin Polonia”; „Când a intrat Uniunea Sovietică în cel de-Al Doilea Război Mondial?”; „De ce a fost distrusă zona de siguranţă în ajunul războiului?”; „De ce Stalin a distrus Linia (fortificată n.m.)?”; „De ce nu l-a crezut Stalin pe Richard Sorge?”; „Cum a împiedicat Hitler războiul”; „A avut Stalin un plan de atac?” etc.

Pe celelalte titluri vă lăsăm să le descoperiţi dumneavoastră şi să le „savuraţi” singuri, pe timpul lecturii.

Sunt extrem de incitante şi de surprinzătoare. Stilul este alert, capitolele sunt întinse atât cât să nu obosească cititorul, autorul folosind cu inteligenţă şi şiretenie dialogul cu cel care ţine cartea în mână. Aşa după cum afirmă prefaţatorul ei, Vladimir Bukovski (faimosul disident care a petrecut 12 ani „în închisorile şi clinicile psihiatrice de reeducare sovietice şi care a ajuns în Occident în 1976, fiind schimbat de conducerea de la Moscova cu Luis Corvalan, conducătorul comuniştilor din Chile), „Spărgătorul de gheaţă” reprezintă pentru Victor Suvorov cartea vieţii lui, este revelaţia existenţei sale. Fără această carte, Suvorov ar fi rămas un obscur ofiţer GRU care credea că spionând şi furând secretele Occidentului, îşi serveşte patria.

Gl.bg.(r) prof.univ.dr. Gh. NICOLAESCU

Responsabilitatea pentru conţinutul materialelor publicate revine în exclusivitate autorilor.

DINCOLO DE ORIZONTURI
Publicaţie
a Asociaţiei Diplomaţilor Militari în Rezervă şi în Retragere „Alexandru Ioan Cuza”
Strada Profesor Grigore COBĂLCESCU, nr. 1, sector 1, BUCUREŞTI, cod poştal 10191
Telefon/fax: 021 316 08 80; www.admrr.com; e-mail: admrrcentral1@yahoo.com
Articolele pot fi reproduse numai cu permisiunea editorului
ISSN 2501-9279